

**АДИБ СОБИР
ТЕРМИЗИЙ**

ТАНЛАНГАН АСАРЛАР

*Форсчадан Чустий ва
Эшбой Пардаев таржималари*

**ҒАФУР ҒУЛОМ НОМИДАГИ
АДАБИЁТ ВА САНЪАТ НАШРИЕТИ**

Тошкент — 1979

ББК 84. 5ИРН
Г 41

Масъул муҳаррир филология фанлари кандидати
Ваҳоб Раҳмонов

70403 — 143
Т $\frac{\text{М } 352 \text{ (04) — 79}}{\text{3—79—3703040200}}$

© Гафур Гулом номидаги Адабиёт ва санъат
нашриёти 1979. (Тарж.)

КИРИШ СЎЗ

Сурхондарё архитектура обидаларига унчалик бой бўлмаса-да, бироқ археологик ёдгорликларга сероб ўлка ҳисобланади. Масалан: «Далварзинтепа», «Холчиёнтепа», «Болаликтепа», «Фаёзтепа» ва «Қоратепа» каби кўпгина обидаларнинг ҳар бири тилсиз тарихнинг ер тагида яшириниб ётган зарварақ ноёб «китоб»ларидир. Улар тарихга янги саҳифалар қўшиб, оламга машҳур бўлдилар. Область территориясида ҳали очилмаган, ўз бағрида тарих сирларини сақлаб ётган ёдгорликлар оз эмас.

Кўҳна Термиз ҳозирги Термиз шаҳридан саккиз километр ғарб томонда, Амударё соҳилида бўлиб, Ўрта Осиёнинг қадимий шаҳарларидан ҳисобланган. Македониялик Александр (Искандар Зулқарнайн) эраמידан олдинги IV асрда Ўрта Осиёни забт қилган пайтда Термиз кичикроқ шаҳар экан. Уни Искандар номи билан «Искандария» деб аташган. Унинг вафотидан кейин эса, шаҳар яна ўзининг эски номи билан атала бошлайди.

Кўҳна Термиз кушонлар давлати (I—IV асрлар) ва араблар ҳукмронлиги даврида айниқса гуллаб-яшнайдди. Айниқса, иккинчи даврда шаҳар юқори даражадаги тараққиёт босқичига кўтарилади: савдо-сотик, ҳунармандчилик, меъморчилик ва наққошлик, санъат ва адабиёт, илму фан ўз даврига нисбатан анча ривожланади. Етук олимлар, ҳакиму файласуфлар, шоир ва санъаткорлар ана шу даврда етишиб чиқди. Масалан, Алишер Навоийнинг «Насоимул муҳаббат», Фаридиддин Аттор-

нинг «Тазкиратул авлиё», Б. Аҳмедовнинг «Давлатшоҳ Самарқандий», А. Абдуллаевнинг «Адиб Собир Термизий», Ҳ. Ҳасановнинг «Ўрта Осиёлик географ ва сайёҳлар» номли асарларида тубандаги термизлик олимлар ва шоирлар қайд этилган:

Файласуф ва астроном олим Муҳаммад Абу Абдулло ибн Али ал-Ҳаким Термизий (749—869 й.), Муҳаммад Абубакр Варрах ибн Умар Ҳаким Термизий, Муҳамад Абу Абдулло ибн Аҳмад Жайхуний (870—942), астроном олим Аҳмад ибн Муҳаммад Соғоний Устурлобий (X аср), ҳуқуқшунос олим Исо Муҳаммад ибн Исо Савра Термизий (825—893), шоир ва олим Қатрон ибн Мансур Ажалӣ (1010—1073), шоир Юсуф Хайёт Термизий (X аср), шоир Жавҳарий Заргар Термизий (X—XI аср), шоир Муҳаммад ибн Аҳмад Термизий (X—XI аср), шоир Абулҳасан Мунжиқ Термизий (X—XI аср), шоир ва хаттот Абубакр Хаттот Термизий (X—XI аср), шоир Абубакр Хол Термизий (XI—XII аср), шоир ва олим Адиб Собир Термизий (XI—XII аср) ва бошқалар.

Ушбу олим ва шоирларнинг яшаган муҳити, ҳаёти ҳамда мерослари ҳали етарли даражада ўрганилганича йўқ. Тожикистонлик олим Аҳмад Абдуллаев Адиб Собир Термизийнинг ҳаёти ва ижоди ҳақидаги тадқиқотини монография тарзида эълон қилди. Шоирнинг «Танланган асарлар»ини эса «Ирфон» нашриёти босмадан чиқарди. Адиб Собир ўз асарларини ўша даврнинг анъанавий адабий тили форс-тожик (дарий) лафзида ёзган. Бу ҳақда у шундай дейди:

Сўзим, назмим юрмаган бирон йўли қолмади,
Дарий лафзим кирмаган бирон ҳовли қолмади.

Ўзбек ва тожик халқларининг бу даврда аралаш яшаганлигини шоирнинг тубандаги байти ҳам исботлайди:

Агарчи бандилик занжиридан озод эдим буткул,
Мени, найлайки бир турки парчзод энди этмиш қул.

Адиб Собир Термизийнинг қачон туғилганлиги аниқ эмас, ҳар ҳолда XI асрнинг иккинчи ярмида дунёга келган, деб тахмин қилса бўлади.

Термиз ўша даврда Ўрта Осиёнинг ривожланган шаҳарларидан бири бўлгани учун, Адиб Собир дастлабки таълимни шу ерда олган бўлиши мумкин. У, диний илмлардан ташқари, дунёвий илмларни — илми ҳайъат (астрономия), илми таркиб (математика)ни ҳам ўрганади. Тахминан, ўттиз-ўттиз уч ёшларида етук шоир ва олим бўлиб танилади. Шунинг учун ҳам Хуросондаги Нишопур шаҳрининг ҳокими Абдулқосим Али ибн Жаъфар уни ўз саройига таклиф қилади. Бу ҳақда шоир бир қасидасида шундай деб ёзади:

Дили ғамгин нигорим келди, сочи турфа товланган,
Видолашмоқ учун айни сафар чоғимда мен бирлан.
Қўли мушкин сочидан ушламай, ушлаб камарбандин,
Юзидан лоларанг ёшин равон этди юзи гулшан.
Видолашгач у бирлан мен билан сабрим видолашди,
Сабр кетса ғаму ҳасратда энг даҳшат эрур сендан.
Тикан санчилди жонга икки дўстнинг ҳажрида юзлаб,
Кўнгилга тушди юз доғу аламлар, ожиз қолди тан.
Чушопчи, ихтиёрсиз бўлдилар мендан жудо мисли —
Ватандан мен жудо бўлган каби бехуд алам бирлан.

Кўриниб туриптики, Адиб Собир Нишопурга ўз хоҳиши билан келмаган. Иккинчидан эса у икки ночор, икки ғамгиндан, ёри ва эҳтимол онасидан айрилиб келган. Адиб Собир Абдулқосим саройида ўттиз йил хизмат қилади. Ўзининг кўпгина асарлари: қасида, ғазал, таркиббанд, қитъа ва рубоийларини ана шу давр ичида ёзади.

Унга нисбатан қилинган иғво ва бўҳтонлар натижасида шоир саройдан кетишга мажбур бўлади. Адиб Собир ўткир сўзли, ҳақиқатгўй, инсонпарвар, жабру зулм қилувчиларни аёвсиз танқид қиладиган, жасур шоир

эди. Бу эса амалдорларга ёқмади. Шундан кейин Адиб Собир Марвга, Султон Санжар (1118—1156) саройига боради. У ерда Умар Хайём, Футуҳий, Марвозий, Анварий, Қотибий, Саид Ҳасан Ғазнавий каби шоир ва олимлар билан танишади, саройда ижодини давом эттиради.

Шундай қилиб, Адиб Собир Термизда 30—33, Нишопурда 30, Марвда 1—2, Хоразмда 7 йил истиқомат қилган, тахминан 70—71 йил умр кўрган.

* * *

Адиб Собирнинг бизгача фақат шеърӣ девонларигина етиб келган. Улар Индиа Оффис кутубхонасида, Британия музейи ва Озарбайжон ФА кўлёмалар фондида сақланади. Энг қадимийси Индиа Оффис кутубхонаси нухаси бўлиб, у 1314 йилнинг 7 ноябрида кўчириб тугалланган. Унинг девонларига жами 109 қасида, 66 ғазал, 7 таркиббанд, 113 қитъа ва 88 рубоӣ киритилган.

Шоирнинг асарларида замонадан шикоят, жаҳолат ва адолатсизликка нафрат, инсонпарварлик ва маърифатпарварлик ғоялари тараннум этилади. Илму фан тарғиботи, тарбия, ахлоқ ва одоб, табиат таърифи ишқу муҳаббатда садоқат мавзулари қаламга олинади.

Шоир ижодида замона ва замон бедодгарчиликларидан шикоят асосий мавзунини ташкил қилади. У замонанинг нотинч, фитнагарликка тўлиб-тошганлигидан норози бўлиб ёзади:

Ниҳоят ҳаддан ошди бемазалик, авжига чиқди,
Фалак қасди, жаҳон жабрию юлдуз ҳодисоти ҳам.
Жаҳон жабру жафоси бир эрур шоҳу амир бирлан,
Фалак қасдию кулфат бир эрур деуу малак, билсам.
Қилолмасман адо юз йил агар оҳу фиғон бирлан,
Мунинг жабру жафосин тинмайин минг тил билан

айтсам.

Адиб Собир талқинича, замона лирик қаҳрамоннинг асосий душмани, барча кўргиликларининг манбаидир. Унинг зулми туфайли кишиларнинг бағри қон, ақл-ҳуши паришондир.

Халқпарвар шоир золимларни, текинхўр амалдорларни аёвсиз танқид қилади. Зулм-зўрлик билан керилиб, элни зир қақшатаётганлар юзига тик боқиб, уларнинг кирдикорларини очиб ташлайди.

Мақтанчоқ, пахмоқ соқол, муттаҳам бойларга нисбатан Адиб Собир қаламидан заҳархандали мисралар тўкилади. Мақтанчоқ, бетамиз бой, зодагонларни тўнғизга ташбиҳ бераркан, «пахмоқ соқолнинг ақли кўса», дея ҳукм чиқаради.

Амалдорлар билан бойларнинг бир хилдалигини, бойлар нодон бўлса-да, подшолар олдида ҳурматли эканлигини, фақир донолар ҳар қанча ҳақли бўлсалар ҳам нодон бойлар улардан устун чиқишларини Адиб Собир тубандаги рубойсида истеҳзо билан ёзади:

Ҳақли бўлган бирла донолар агар бўлса фақир,
Хор эрурлар, бўлғуси ҳурматли нодон бойлар.
Мансаби ҳеч бўлмасаю бўлса нодон давлати,
Шул сабабдан шоҳлар олдида бўлгай мўътабар.

Адиб Собир нодонлар ва донолар ўртасидаги зиддиятини ифодалар экан, оригинал, оҳори тўкилмаган ташбеҳлар қўллайди:

Гарчи олимнинг таоми ғам жаҳонда, яхшидир
Жоҳилиданки насибидир жаҳон неъматлари,
Қарчиғай ризқи агарчи қирғовуллар тўшидур,
Устихон ейди ҳумою барча қушнинг сарвари.

Шоир асарларида ичиқора уламо ва шайхларнинг хатти-ҳаракатлари, чиркин руҳий олами ҳам ўзига хос талқин қилинади, ҳаққоний инкор объектига айланади.

Бода мавжидан ясаб ақли расо,
Яъни фосидни дединг сен бегуноҳ.

Барча фоҳишлик ишин саркорисан,
Дер эдинг бу эрса амри подшоҳ,
Май пиёласин тутиб илгинг баланд,
Энди тоатда ўқирсан юз дуо.

Буюк гуманист илму фан шарафини ёқлаб, олий фази-
лат — камтарликни ҳар нарсадан ортиқ қўяди.

Илм шарафича шараф бўлмас, эй ўртоқ,
Илм фазилатидан кўра ҳилм ортиғроқ.
Гарчи йўқдан кўра, дерсан бор яхши,
Йўқ бўлган яхши кимки илмдан йироқ.

Бугуна эмас, у ўз шеърларида илму ҳунарни тожу
тахт ва бойликдан устун қўяди, шунингдек, одоб-ах-
лоқни улуғлайди.

Одамийлик, инсон камолоти ва замонанинг даҳшатли
қилғиликлари ўртасидаги даҳшатли, кўз илғамас қаъ-
нинг иллатларини очиб ташлашга қўл уради. Олижаноб
камолот эгаларига муносабатда замона кўр ва гунглик
қилади, уларнинг фазилатларини кўрмайди, жавоҳир-
дай сўзларини эшитмайди. Ахлоқу одоб, шуҳрату обрў
илм олишга боғлиқ эканлиги Адиб Собирнинг ўғлига
ёзган қитъасида баён қилинган:

Давотинг, эй ўғил, давлат яроғи,
Қўпол давлатни унга айлагил ром.
Давотдан давлат этмоқ хоҳласанг вар,
Алифни ломга қўш, бўлгай алиф лом.
Давот топди қаламдан номдорлик,
Қалам тут, яъни шуҳрат ол, қозон ном.

Адиб Собирнинг бир қанча фалсафий шеърлари ҳам
бор. Социал тенгсизлик, моддий танқислик халқ рўҳига
ёмон таъсир қилар, уларни пессимистик — тушкун кай-
фиятлар комига тортар эди. Бу аҳвол шоҳиди бўлган

шоир уларнинг руҳини кўтаришга уринади, саломатлик — туман бойлик эканлигини уқтиришга ҳаракат қилади.

Адиб Собир ижодининг асосий қисми ишқ-муҳаббат, баҳор ва ям-яшил борлиқ қучоғидаги висол тараннумидан иборат. У тўла ва ҳақиқий маънода муҳаббат куйчиси, шодлик ва кўкаламзор, сўлим лавҳа — манзараларнинг лирик наққошидир.

Дили пок, ҳис-туйғуси теран ва нозиктаб шоир табиат манзараларини, унинг гўзаллигини назик дид билан тасвирлайди.

Ўтди Ҳуту Ют, қуёш нурин сочиб келди ҳамал,
Айлагил яхши назар, қилгай ҳамал қандай амал.
Сабзалар яшнаб-қулиб, олгай совуқ қор ўрнини,
Қузғун овозин босар булбул навоси бу маҳал.
Бахш этар хонандалар қалбига булбуллар қўшиқ,
Қумрилар шоирлар ўрнида ўқир ширин ғазал.
Энг гўзаллик санъатин боди сабо айлар нисор,
Ер тароват кўрсатиб ёмғир билан бўлгай гўзал.
Урдувонлар тожи янглиғ зебу зийнат-ла чаман
Ардашер тахтига ҳукми топти савлат, келди гал.
Бўлди наргислар мисоли ҳар бири олтин қадаҳ,
Бош-оёқ гуллар ниҳоли кийди бахмал, кийди ҳал.
Ҳар тарафга дурру гавҳарлар сочиб кўкда булут,
Гулшан ичра шохлар сочди жавоҳир галма-гал.
Шул сабабдан бўлди ўтлоқлар фалакнинг саҳнидек,
Бўлди боғлар худди Қорундек бадавлат ҳам гўзал.

Шоир сози беғараз, соф муҳаббат, ёрга бўлган чин садоқат ва вафодорлик тараннумида янада хушовоз жанранглайди.

Бўлмасин равшан кўзим ҳусну жамолнингсиз, нигор,
Кетмасин чеҳранг кўзимдан бошқа ёққа зинҳор.

Боғ аро савсан эса босган изингнинг туфроғи,
Йўқса савсан номи ҳаргиз бўлмасин, эй гулузор.
Беқарор мискин дилимнинг ҳеч макони йўқ эрур,
Бўлмасин зулфинг ёнидан бошқа жойда барқарор.
Жону жисму дил агар шод ўлса сенсиз заррача,
Номи ўчсин жону жисму дилнинг, эй бемисл ёр.
Хаста бу кўнглум билан бемор танимга дилбарим,
Бу жаҳонда бўлмасин куйингдан ўзга бир диёр.

Адиб Собир машаққатли ҳаёт кечирган, замонанинг
беқарорлигини ҳис қилган, золимларнинг халққа ўтка-
заётган жабру жафосини ўз кўзи билан кўрган дониш-
манд шоирдир. У келажакка ишонч билан қарайди.
Келгусида бахтли ва озод ҳаёт бўлишига ишонади. Бу
ҳақда у ўзининг бир рубойида шундай башорат қи-
лади:

Кечамиз тугару охир тонг отар,
Шараф кўкида юлдузимиз нур сочар.
Шикоят тугаб, сўзимиз бўлур ширин,
Зафаримиз отига қўйилар эгар.

Шоирнинг орзуси совет даврида рўёбга чиқди. Улуғ
Ленин тузган Коммунистлар партияси раҳбарлигида со-
вет халқи ана шундай эркин ва бахтли ҳаёт кечир-
моқда.

Таржима ҳақида шуни айтиш керакки, ишнинг ютуқ
ва камчиликлари зукко китобхонлар назаридан четда
қолмас. Уларнинг фикр ва мулоҳазаларини бажонидил
қабул қилурмиз.

ЭШВОЙ ПАРДАЕВ.

ТАҒАЗЗУЛЛАР¹

Баҳор фасли келибдур, янги таърифи баҳор айла,
Уйингни Қандаҳор бутхонасидек лолазор айла.
Баҳорда бода ичмоқ яхши, яхши нозанин бирлан,
Баҳор фаслида май ич, ёр ила дафъи хумор айла.
Баҳор гул шохида минг турли оҳанг айлагай булбул,
Унинг оҳанги бирла шодликни бешумор айла.
Сенинг базминг қизитгай созу май, созандаю ялла,
Ийғишга тўртовин албатта қатъий ихтиёр айла.
Гўзалликда ариқлар лаблари гўеки жаннатдир,
Гўзаллар-ла, ариқлар лабларида ёр-ёр айла.
Муродингни замондан гар талаб этмоқни хоҳларсан,
Тоғиб мақсад гулини шохи остида қарор айла.
Тирикликда бу хил умр ўтказишдан яхши иш йўқдир,
Ҳаётингга суян, ишрат-ла, дилни беғубор айла.
Очилгай лолаю савсан баҳорда нурли оташ-ла,
Буларнинг қиссасин май жомига айтмоқ шиор айла.
Баҳорнинг сабзасори бирла олам яхши ўзгармиш,
Азизлар бирла суҳбат айла, сайри сабзасор айла.
Пиёда қолди май бирлан қадаҳ қўли оёғи йўқ,
Пиёда қолмасин май, тўлдириб сен шаҳсувор айла.

¹ Тағаззуллар — қасиданинг бошламаси.

Дилимни босди оғир юк париваш ёр ишқида,
Қуйиб май жомин оғирлат, мисоли лаъли ёр айла
Менинг икки кўзим ёши сиримни ошкор этди,
Унга ким айтдиким, рози дилимни ошкор айла,
Қарорсиз кокили ўйнаб, мени ҳам беқарор этди,
Дарахтлар соясида май олиб қўлга қарор айла,
Ичарга гул лабидан май чаманда сайради булбул,
Унинг расмича гулдан баҳра ол, бир яхши кор айла.
Гул олди боданинг рангин, олибдур гул ҳидин бода,
Сен этгил гулдан улфат, тоза майдан ғамгусор айла.
Аё сўз бирла элда обрў олмоқчи бўлғувчи,
Сўзингни ўтқир эт, мазмунга тўлдир, маънидор айла.

* * *

Менинг жонимга ишқинг бўлди ғолиб,
Юзинг кўрмоққа жоним бўлди толиб.
Висолингдан агарчи баҳрасизман,
Ҳамиша бўлсин ишқинг менга ғолиб.
Дилим бор, эй дил олмоқлиққа мойил,
Сенга ҳозир, вале ғайрига ғойиб.
Чидамлик жабрингга, захмингга йўлдош,
Қараминг мойили, зулмингга роғиб.
Йўлим шулдир менинг ишқ оламида,
Ки ошиқлар йўли бир, битта жониб.
Гўзаллар қибласи — тенгсиз юзинг-ла,
Чиқардинг қанча-қанча йўл ажойиб.
Чиройликлар шаҳи сенсан, юзингга
Қоровул икки зулфингдур муносиб.
Гулу ой теграсида икки зулфинг.
Чиёндек уйдан тушмиш чуволиб.
Чиёнлар ойу гул қадрини билмас,
Юзингдан икки зулфингни қўй олиб.

* * *

**Дилбарим ҳижронида токай тўкай кўздан хуноб,
Шам янглиғ сарғайиб токай куярман, йўқ-ку тоб.
Қанча куйгайман кабобдек ёр ҳажрин ўтида,
Қанча қайнарман аламлар тафтида мисли шароб?**

**Қанча кўп ёшим тўкилса бўлди сабрим шунча кам,
Еш эмас, кўздан аниқ бу сабрим оқди беҳисоб.
Икки нарса бирла кўнглим ҳам қўлим улфат эрур,
Ишқ дарди бирла кўнглим, қўлдадир жоми шароб.**

**Ишқ ўтини бахш этар ёшлик, йигитлар табъи чоқ.
Мастлик беғам қилур, бу охири айлар хароб.
Эртадан то кеч кўзимда, дилда тундан тонггача
Қиссаси ой юзликларнинг, улфатим чангу рубоб.**

**У фалон дилбар фалон ошиққа нетди, не деди,
Не савол берди бу унга, бу унга нетди жавоб.
Яхшиларнинг зикридан ошиқда бўлмас бошқа сўз,
Чунки нилуфар муроди нур сочувчи офтоб.**

**Боғладим дилни яна бир ёрга, ул ҳар кеча
Тонггача кўзи хумор уйқуда, келмас менга хоб.**

Бош-аёқ меҳри балодир, мен — балонинг толиби,
Бош-оёқ ишқи—азобу, мен—талабгори азоб.

Бир куни тонг чоғи кўрмак бўлди мумкин ёрни,
Кундузи қарға қаноту, тун эса ёвмил ҳисоб.¹
Ҳажрида ҳолим унинг зулфи каби бўлди қаро,
Сабрим ишқи бирлаю васлин топиш бўлди азоб.

¹ *Ёвмил ҳисоб* — қиёмат куни.

* * *

Кўзимда сенсану меҳринг мени фасли баҳоримдир,
Гўзал ҳуснинг—гулистоним, хазонсиз лолазоримдир.
Меним-чун майсалар йўқ бўлгани таъсир қилмайдир,
Сенинг мушкин хатинг у сабзалардан ёдгоримдир.
Баҳору сарву гул, савсан гўзалларнинг баҳори, эй,
Менинг бағримда бўлсанг, жумласи бир сабззоримдир.
Сабаблар қолмади ҳаргиз ғаму жоним аросида,
Сабаб бунга шудир, чунки жамолинг ғамгусоримдир.
Бош оғриқмен сенинг ишқинг шаробининг хуморида,
Ики лабдан бер уч бўса—менинг дафъи хуморимдир.
Эмасдим ёр шикори, ёрга энди шикор ўлдим,
Ушал икки шакар ишқи лабингдан бу шикоримдир.
Фалакнинг гардиши бирлан ишимга келди бир равнақ,
Висолинг ҳам жамолинг бу менинг айни бароримдир.
Ҳама ором, қарорим беқарор зулфингга боғлабсен,
Унинг ҳар ҳалқа-ҳалқа жойи, жойи барқароримдир.
Агар кундуз куни тарих ёзар тарихчи одамлар,
Висолинг кечасин тарихи умри рўзгоримдир.
Нисоримдан нисоринг юз баробар яхшироқ бўлғай,
Нисор эт бўсадан сен ҳам, дилим сенга нисоримдир.
Тароватларки бор ўткир, гўзал маъноли шеъримда,
Сенинг ишқинг туфайли, олам ичра ихтиёримдир.

* * *

Гўзал мавсум — бу, мавсум навбаҳордир,
Улуғ айём муборак рўзгордир.
Мисол ер қўнғироқ сочли қўғирчоқ,
Жаҳон бир шўх қилиқ гўдакча бордир.

Гулистондир қадам қўйсанг қаерга,
Қаён боқсанг, ҳаммаси лолазордир.
Бу боғ майдони лим-лим мушки анбар,
Гўзал тоғлар этаги жилвакордир.

Ҳаво ошиқ кўзидек дур сочувчи,
Сабо ёр зулфидек анбарнисордир.
Ҳамал ойи ёйибдур бор бисотин,
Уриш, арқоқ, қизил, кўк ранги бордир.

Кириб бўстон аро энди қарор эт,
Ки бўстон саҳни хуш жойи қарордир.
Бу боғ атрофи буткул гавҳару дур,
За ё бағри азим дарёча бордир.

Бу дам йиғлар булутлар зор нечун?
Сариғ гул сарғайиб бемору зордир.

Енидан бир нафас кетмайди булбул,
Магар бемор учун бир дастиёрдир.

Агар гул ишқида булбул эрур маст,
Нечун наргис кўзи доим хумордир.
Бўлиб кимё гиёҳи боғда наргис,
Анинг табъида зарнинг асли бордир.

Бу мавсумда ўликлар ҳам тирилгай,
Бинафша бунчалар таъзиядордир?
Никоҳлаб олди гўё гулни наврўз,
Булутлар бошидан гавҳарнисордир.

Баҳорму бу ва ё билмам беҳиштми,
Беҳиштми бу ва ё билмам баҳордир.
Қўшар жонимга жон насрин сочиб ҳид,
Ва ё ёр зулфи атри бунда бордир?

Эмас ўт арғувоннинг гар дарахти,
Нечун шоҳида учқунлар қатордир.
Ҳамиша ёсуман тунларда мастдир,
Мудом мастларга ўхшаш беқарордир.

Нечун лола эгилмасдан турар тик,
Ва ё бода қуяр деб интизордир.
Бўлур май шодлиги гул бирла мумкин,
Ва ё май шодлигин бозори хордир.

**Кетур, эй соқий, ул сувким оловранг,
У жонга жону ғамга ғамгусордир.
Ҳиди мафтун этар ёр кокилидек,
Ширин таъми мисоли васли ёрдир.**

* * *

Суманбар, лолаюзлик, қомати шамшод дилбардир,
Юзу қоматда сарву гул билан тенгдир, баробардир.
Мудом ёқуту шакарларнинг ғуломи бўлмишам зеро,
Унинг ҳар бир сўзи бирла лаби ёқуту шаккардир.

Дедим: «Қошинг билан сочинг балолар бўлди жонимга»,
Деди: «Бундай балоларга сабаб бу мушку анбардир».
Юзин кўргач, бўлиб мағрур қуёш ҳуснига боқмасман,
Нечунким, ул ўзи бир бошқа офтобдир, мунаввардир.

Агар ҳар кимсанинг жону дили ўз жисмида бўлса,
Менинг жону дилим сочига нечун банду чанбардир?
Куярман шаъмдан кўп, заррадан титрайман ортиғроқ,
У мажлисининг чироғию, қўшин офтоби, сарвардир.

Баробардир, менга ҳеч нарсадан ортиқ эмас, ҳаргиз
Кўзим ёши суман янглиғ эрур ё у суманбардир.
Жамоли бирла кулбам бўлса жаннат ҳеч ажаб эрмас,
Нечунким қомати тубию, лаъли ҳавзи кавсардир.

Дилимни унга топширдим ниҳоят арзир ул чунки,
У дилорому, дил овловчию дилбанду дилбардир.

Сенинг жонинг ҳақи, кечдим жаҳонни завқу шавқидан,
Ширинроқ ҳаммадан васлинг, агар менга муяссардир.

Жамолинг ишқи менга қоматинг янглиғ расо қомат,
Белингдек сабрим ишқингда унинг нозиклиги пардир.
Сенга мен Озару¹ Моний² ҳақида не учун сўзлай,
Уларнинг санъати бу суратинг кўргач мусаххардир.

Гўзалликда юзинг тенгсиз, латофатда лабинг тенгсиз,
Урин йўқ Монию Озарга, бу фикрим муқаррардир.

¹ *Озар* — афсонавий буттарош.

² *Моний* — қадимги наққош.

* * *

Тасанно гамзада Ҳорудча соҳир,
Мунаввар чеҳрада Зухроча зоҳир.
Бу чеҳрангдан хижолат бўлди Зухро,
Бу гамзангдан баҳодан тушди соҳир.
Гўзаллик манбаи — ҳусну чиройда,
Сенинг мислингни кўрмабдир аносир.¹
Жафо қилмоқ қадимий одатингдир,
Вафо расми сенинг хулқингда нодир.
Юзинг шашхолин ўйнаб, эй қиморбоз,
Дилу динимни ютдинг мендан охир.
На этдинг аввал, энди этмадинг ҳеч,
Дединг аввал нелар, демадинг охир.
Кўзингдан ўрганиб бул кун юзинг ҳам
Сочингдек ишқ элин қийнашга қодир.

¹ *Аносир* — тўрт унсур, тўрт модда; эски табиатшуу носликда инсон тани ўт, сув, ел ва тупроқдан таркиб топган, деган таълимот бор.

* * *

Бу хил қору совуқда икки нарса созу лойиқдир,
Азиз дўстинг билан бирга мусаффо май мувофиқдир.
Мусаффо бода бирлан яхши улфат, яъни чин дўстинг,
Булар: жондан азизлар — ҳар куни суҳбатга лойиқдир.

Бири Узро жамолидек берур суҳбатда гулгун май,
Булут бу хил ёғингарликда кўп йиғловчи Вомиқдир.
Агар кундузга монанддир кеча чақмоқ чақилганда,
Бири ёғду сочиб турмоқда гўё субҳи содиқдир.

Агар бир фасли шундай пайт келгач, ичмасанг бода,
Баҳона қилмағил, дерлар сени, бу қандай ошиқдир.
Хабарсиздир фалакнинг сирларидан мутлақо одам,
Қаю пок, қайси фосид, қайси зоҳид, қайси фосиқдир.

Кетур ул боданиким, тозаликда лаълрангликда
Мисол маъшуқа дийдори, йиғида худди ошиқдир.
Агар гул фасли кетмиш, қолмамиш ҳеч бир гулу лола,
Юзим бир лаълу гулхан гул каби, бу сўз мувофиқдир.

* * *

Қийди кўкламнинг либосини — чаман бўлгай баҳор,
Бесанам, соз Қандаҳор бутхонасидан бу диёр.
Ҳар гўзалликки, йўқолган эрди гулшан саҳнидан,
Навбаҳор дийдоридан топди қидирган кимки бор.
Тўрт фаслики берур минг турли нақшу жилвалар,
Бўлди гулшан ҳам бу тўрт мавсум туфайли жилвакор.
Сайрай олмас эрди булбул қарға-қузғун борида,
Энди гулнинг жилвасидин куйлагай у ёр-ёр.
Хушнаво булбул май ичганларга ўхшаб бўлди маст,
Гул ҳидидан балки, май кайфин сураб мастонавор.
Кимки боғ саҳнида гар ҳар гулга ташлабдур назар,
Қалбида қолмай бирор ғам, топди юзлаб ғамгусор.
Лаълу ёқут лолалар оғзи булутлар кўзидан
Топди денгизсиз, садафсиз қанча инжулар қатор.
Яшнаган гул шоҳида булбул макон истар эди,
Йўқ эди боғбони унда топди бир дорулқарор.
Тонг шамоли хушхабар келтирди дилбар зулфидан,
Ёр зулфидек агарчи ошиқ эрди беқарор.
Кўрди-гулшан, лолаю гул ҳуснида ёрин юзин,
Ёсуман тақди қулоғига дуру гавҳар қатор.
Боғда ҳам бўлди бинафша қадди кексармай туриб,
Нарис ичмай бода, аммо кўзлари бўлди хумор.

* * *

Бир замон бўлгайки, келгай навбаҳор,
Ғам чекувчиларга келгай ғамгусор.
Шоду хуррамлик муяссар бўлғуси,
Бўсаю қучмоқ гали келгай қатор.

Гулга тўлгай боғу, ҳар соат булут --
Айлагай гул бошидан дурлар нисор.
Гул ҳидию тонг шамолин атридан
Бўлғуси мушк бўйи кўз олдида хор.

Тонг ёришди, ё раб, эсдиму боди сабо,
Ёки ёр зулфин ҳидиму бу ипор.
Тоғу чўлда ҳар томон қилсам назар,
Келди кўз олдимга яшнаб лозазор.

Яхшидур айшу, шаробу, боғу гул,
Тўрталовнинг навбати бор, фасли бор.
Ҳар қизил гул дўстлар дийдоридан
Бўлғуси ошиқ элига ёдгор...

Булбул оҳанги ярим тунда келур,
Бир ғарибнинг нолаасидек зор-зор.

Ҳамма вақт ошиқлик айлаш яхшидир,
Айни вақт бўлди лекин навбаҳор.

Тушди ишқ савдоси бошимга яна,
Келди қалбимга хаёли бир нигор.
Кеча-кундуз беқарорлик бахш этар,
Беқарор зулфи менга, мен беқарор.

* * *

Дилни банду танг этувчи ёр сочисан тор-тор,
Гоҳи ой ёнидадурсан, гоҳи бўлдинг гулга ёр.
Бўлсанг ой ёнида нелар айлағунг мисли фалак,
Дилга санчарсан тикан гул бирла турганда қатор.
Ойга пардоздир жамолинг, кўзнинг ороми юзинг,
Сен асалнинг қўшниси лаълингда шаккар таъми бор.
Гар кесилгандир учинг, беиллату сан бегуноҳ,
Гар букилгандир танинг беайбу нуқсон бемадор.
Айшу ишрат мақсадинг-ла, ҳам ғазал номинг-ладир,
Сенга муҳтождир ғазал, шодликка ҳужжат сенда бор.
Жону тан мақсудисан фазлу фазоил вақтида,
Ишқ чоғи кўзу дил маъшуқасисан мушкбор.¹
Жону дил ҳамроҳидирсан, жону дил ўрнида сен,
Мушк тун рангидадурсан, мушку тун рангингга зор.

¹ *Мушкбор* — мушк ёғдирувчи, сочувчи.

* * *

Сўзингдан жонда бор жон завқи, эй ёр,
Лаби оғзингнинг унда лаззати бор.
Деса кимки, шакарга тўлсин оғзим,
Сенинг номингни этсин тилда такрор.
Тушунмайсанму? Ошиқ ўлдурурсан,
Гўзаллик мансаби вақтинча, дилдор.
Бу ишқингнинг кўзимнинг чашмасида,
Неча минг кону ҳам дарёлари бор.

* * *

Сеҳру, жоду шевасин ишқинг сенинг пайдо қилур,
Васлинг орзусини дилга жойлабон шайдо қилур.
Кўз ёшимдан доимо озор чекарман, чунки ул
Найлайн, ишқинг сирини эл аро ифшо қилур.
Шоду хурсандман хаёлингдан, юзингнинг аксидан,
Яъни ҳурлар қиссасин кўз олдима иншо қилур.
Румий рухсоринг сочингни ўйнаса, боди сабо
Тоза мушқда соч аро бут шаклини пайдо қилур.
Минг ташаккур ўз тилимга, лабларингдан мен учун,
Учта бўса вақти келди, деб ўзин гўё қилур.
Мен тилингдан юз шикоят айларам, ҳар дамда у
Васл вақти эртага, деб ваъдани бежо қилур.
Ақлим устига жамолинг катта лашкар тортадир,
Сабрим устида фироқинг ҳар нафас ғавғо қилур.

* * *

Гўзаллик бобида ёрим каби бир ёр бўлгайму?
Санам дерман чиройда, ҳеч санам айёр бўлгайму?
Қачонлардир кўнгул бердим унинг ҳусну жамолига,
Бу хил дилбарга дил бермоқ менга душвор бўлгайму?
Ошар тан қуввати майдан, дилимга ёр берур ором,
Таним майсиз қачон яйрар, дилим беёр бўлгайму?
Қилурман саъй илгим на нигоримда, на қалбимда,
Қўлимни тутса ёрим унга дил ғамхор бўлгайму?
Лаби васлига етсам мен, қачон дилда кўрармен ғам,
Табиблик қилса Исо унда ҳеч бемор бўлгайму?
Дилим мен бирла турмас, мен нега дилга бўлай банди?
Дилим дилдор асири, яъни бедилдор бўлгайму?
Юбордим дилни дўстимга, таажжубланди мендан у,
Ва лекин дўст учун бундай ажойиб кор бўлгайму?
Юрак қонин тўкарман дилбаримнинг ранги рўйи деб,
Юзин ишқи билан дерман: менга дийдор бўлгайму?
Ёшим инжуси, қоним мавжи-ла дарёга кўз тикдим,
Кўзимдек бошқа кўз ҳаргиз бу хил бедор бўлгайму?
Пари феълин қилур менга пари рухсор дилдорим,
Пари рухсоридан дил шоду миннатдор бўлгайму?

* * *

Юзида кўрди дилим турфа шуъладор оташ,
Туташи бошима ишқда шарарбор оташ.
Агарда ўт била сув иттифоқ бўлмас эди,
Юзида сув била қандай бўлурди ёр оташ.
Юзининг ишқида чин ғамгусорим ўт бўлди,
Кўрибди ким ғамида бўлди ғамгусор оташ?
Юрак ўтида куяй гарчи ишқ деб менга
Юзида ўчмаса яхши насиба бор оташ.
Хаёли жисмима кийгизди бир либос, кўринг,
Бўлибди арқоғи сувдан, ўриш — қатор оташ.
Бу кўзу дил била ваҳмим куйиш, чўкишдандир,
Нечунки, сув эрур ўнгимда, чапда беқарор оташ.
Бу ўлка темири чўғ бўлди ўтлиғ оҳимдан,
Бу ўлкада совуқ оҳимдан ўчди бор оташ.
Ҳамиша қовжираган лабдадир совуқ оҳим,
Бўлур бу оҳ ила бир дамда тор-мор оташ.

* * *

Кўзим қалбимни ошиқ этди, ошиқ,
Дилимга ишқи лойиқдир лойиқ.
Асир этган мени маъшуқу маъшуқ,
Ҳамиша кўнглим ошиқ бўлсин, ошиқ.
Ушал дилбарга бердим, дилни унга —
Тенг эрмас ҳуснда жумла халойиқ.
Деюрман кўзга: «Бу ҳусну жамолин
Фақат қилмиш насиба унга ҳолиқ».
Дегайсан: «Бермиш Узро ҳуснин унга,
Мени этмиш, — дегайсан, — мисли Вомиқ».
Хумор кўзи ўғирлабдир кўзимни,
Ки бўлмишдир кўзим хумори содиқ.
Юзи оқу қизил гулдек гўзални,
Жаҳонда кўрмадим ҳеч, эй халойиқ,
Қора сочу юзига боқ кўрарсан,
Яқин мўъмин мусулмонга мунофиқ.

* * *

Гоҳида зиддир рақиб, гоҳида дўсту иттифоқ,
На висол расми эрур бу, на эрур расми фиरोқ.
На фиरोққа сабр бору, на висолга бор сабот,
На жафода барқарору, на вафога иштиёқ.
Гоҳи тарёкка заҳар солгунг ғазал айлаб вале,
Гоҳи тарёк-ла заҳар дафъини айларсан бироқ.
Бўлғуси айтгил итобинг кечасин тонги қачон,
Де қачон васлинг туни ой умрига охири чоқ.
Барқарор айла гўзал маъшуқалардек дилбарим,
Топширарман сенга ошиқлар дилин, тубига боқ,
Тош дилингни жабридан жисмим омонлик истади,
Сочларингни ҳалқасида кўнглим айлабдур кўноқ.
Фитна илгида тутубсан шул сабаб ўткир қилич,
Ғамзанинг нозик учини санчма ёрим бесаноқ.
Мендек ошиқни Ажам мулкида ҳеч ким кўрмаган,
Турку Қипчоқда агар келмабди сендек ҳусни тоқ.
Сен дилимнинг кўзию, кўзим юзинг муҳтожидир,
Сен танимда жонсану жоним висолингдан йироқ.
Мен учун токай бўлур васлингга етмай яккалик,
Ой юзинг жабрин чекай токайки, тоқат бўлди тоқ.

ҒАЗАЛЛАР

Қочди ул тун кўздан уйқу, кетди тоб,
Уйқу ошиқларни қилгуси хароб.
Келмаса уйқу кўзимга, бу — раво,
Уйқу ўрнин сув босибдур беҳисоб.
Ерими ширин шакардин-ку, лаби,
У юборгай мен учун аччиқ жавоб.
Лаълида болу шакар, ширину қанд,
Ҳалқа-ҳалқа сочида бор неча тоб.
Ойда нур бўлмас унинг дийдорисиз,
Бўлмаса лаъли, ширин бўлмас шароб.
Юзидан олди ниқобини шамол,
Ҳуснига боқди фалакда офтоб.

* * *

Майпарастлар каттакон жомларда ичгайлар шароб,
Қатта ғамлар дафъига бода ичарлар беҳисоб.
Қатта жом чексиз хаёлларни кўнгилдан элттиким,
Яъни улкан жомда май ичмоқ муносиб ҳам савоб.
Май юзида кўрдилар дилбар юзининг рангини,
Қатта жомларда шу қувват бирлан ичгайлар шароб.
Жон эса май жинсидан, жон жинси эрса бодадан,
Жинси жону роҳатижон, деб ичарлар, дил кабоб.
Кўрмаган майдан ширин'неъматни ҳаргиз дунёнинг
Мол-мулку неъматин доим еган ҳар бир жаноб.

* * *

Берай жону дилим сенга, менга чин ошно бўлсанг,
Дилу жондан жудо бўлгум кўзимдан сен жудо бўлсанг.
Ситам қилмоқ учун шоҳлар яроғига сабаб даркор,
Ситам қилма дилимга, дилга одил подшо бўлсанг.
Кўнгилнинг истагидур дилни дилбарга қилиш тухфа,
Дилимни истагин қилдим наҳотки, сержафо бўлсанг?
На дилга меҳрибондурсан, на умрим ошносисан,
Нечук ёрсан менга, ёрсан муродим бовафо бўлсанг.
Ямондур бесубут бўлмоқ, ямондур ваъдадан қайтмоқ.
Менга аҳд этмадинг, қўрқдингки содиқ дилрабо бўлсанг.
Дединг: «Ишқим ғамида бўлмадинг-ку сен бирор соат».
Куярман ишқ аро, сен қайда, кошки жо-бажо бўлсанг.

* * *

Кўзларимнинг партави роҳатли дийдоринг сенинг,
Ҳам қулоғим роҳати лаззатли гуфторинг сенинг.
Рашк этар олам менинг кўзу қулоғимдан ҳамон,
Бунга боисдур ширин сўзинг-ла дийдоринг сенинг.
Гул юзингдан кечаю кундуз дилим хаста эрур,
Санчгали дилга тикан келмиш бу рухсоринг сенинг.
Ё тикан, ё гул эмассан, гарчи сен гул ҳам тикан,
Чокар этди боғдаги гулларни дийдоринг сенинг.
Ақлу сабри-ла билим бўлди ишингнинг раҳбари,
Беақллар ақлидур шайдойи ҳар коринг сенинг.
Писта оғзингни ярим динорга¹ монанд этди ақл,
Олди ақлимни бутунлай ёрти диноринг сенинг.
Ишқини солди жамолингниг гули гулзорда,
Оҳу зорим боиси гул бирла гулзоринг сенинг.
Келди сендан менга вайронлик, касодлик—ҳаммаси,
Косидингман, нархими паст этди бозоринг сенинг.

¹ *Динор* — қизил тилло. Бу ерда яримта қизил тилло назарда тутилган.

* * *

Бир йўл қадаҳга, соқи, қуёкўр шаробни,
Машшоқ, адабли айлагил чертиб рубобни.
Бода бериб йиқит мени, масту хароб қил,
Ташла хароб замона сўзин, айт савобни.
Май жомига жуда ярашур навқирон йигит,
Мен навқирон йигитману олдим шаробни.
Бўлса савол хаёли агар сув каби, май ич,
Айла саволдан илгари тайёр жавобни.
Умр ўтқуси ниҳояти тушдек, шунинг учун
Ишдан бўшатдим ул амал этгуси хобни.
Бўлгай ҳаёт ширин фақат ишқу май билан
Тонширдим ишққа дилни, олдим шаробни.

* * *

Соқий, сун ул майи мусаффони,
Кексаю ёшнинг роҳати жонин.
Истасангки, танинга жон кирсин,
Қўйма қўлдан шароби аълони.
Соқиё, бода сунки, кайфи этар,
Ғамдан озоду шод ҳар онни.
Шодликни тирилтиришда бу май
Қолдирур муъжизотда Исони.
Йўқ қилур ногаҳони даҳшатни,
Бор этар ҳар нафасда яллони.
Сен қувонгил бугун ичиб бода,
Тинглама, тонг-ла деган, иғвони.
Ушбу қайсар фалакка бўйсунма,
Севма сохта жилоли дунёни.

* * *

Боғнинг ҳусни заъфарон бўлди,
Елларин ранги арғувон бўлди.
Боғни тарк этдилар азиз дўстлар,
Кетди наврўзу боғ хазон бўлди.
Беркитибдур юзини қайсар гул,
Булбул ўз жойидан ниҳон бўлди.
Кетди боғбон эса уйига томон,
Қарғалар бунда боғбон бўлди.
Май билан айшни тирилтиргин,
Бода обиҳаётсимон бўлди.

* * *

Байрам айёми букун, ҳаққин адо қилмоқ керак,
Май ичиб, танбур чалиб, ҳурмат бажо қилмоқ керак.
Нанг ила найни букун бир жойга йиғмишлар, кўринг,
Вақти шулдирки, қадаҳга майни жо қилмоқ керак.
Сочи бирлан ёр занахдонида чавгон ўйнагил,
Расм эрур байрамда гўй ўйнаш, бажо қилмоқ керак.
Тез чопайлик бода отига миниб шодлик томон,
От чопиш байрамда одат — бехато қилмоқ керак.
Кийнакаш бўлмоқ азалдан расму одат бўлса гар.
Май кучи-ла дилни ғамлардан жудо қилмоқ керак.

* * *

Кимники маъшуқаси бўлса азизу муҳтарам,
Мақсади бир хилда бўлғай дилда ҳам, дилбарда ҳам
Бу гўзал ҳусни жамоли муҳташам қилмиш уни,
Асли маъшуқа иши-ку мўътабар ҳам муҳташам.
Дилни соҳир сочи тортиб олдию, қилди асир,
Қайси соҳирдан сочи жоду қилишда бўлди кам?
Кўзлари янглиғ юзи ошуфтаю, маъюс эрур,
Қоматидек кокили қат-қат букилди, бўлди ҳам.
Айламас ҳаргиз назар аҳволи зоримга менинг,
Қанчалик кибру ҳавосин кўплигидан ул санам.
Хизматида ҳеч қачон саркашлик этмасман унинг,
Гарчи менга раҳм қилмай, бошлади жабру ситам.
Дам-бадам қалбимда ўт ёнди ғамининг дастидан,
Унга бу ишда на парво, қалбида йўқ зарра ғам.
Ийғламакдин ишқ ўтида кўзларим намлик эрур,
Бу таажжубдан таажжуб, ўт ичда бўлса нам.

* * *

Кокилларингга ўхшаш ишқингда беқарорман,
Эй ёр, кўзларингдек ишқингда мен хуморман.
Гуллола барги янглиғ ҳуснингнинг ишқи бирла,
Лола каби куяр дил, ишқинг билан ёнарман.
Давронки сочларингдек доим эрур паришон,
Мен ҳам шу хил паришон оламда хору зорман.
Бир лутф айламайсан дилтанг бўлиб шунинг-чун,
Ишқингда йиғлаюрман ҳар дамда зору зор, ман.
Ёрим мени этарсан тупроқ мисолида хор,
Йўқдир кафимда ҳеч шай, ишқингда бемадорман.

* * *

У ёқутрангли лаълинг ишқи бирлан.
Кўзимдан лаълу ёқутлар сочарман.
Сочиш ёқуту инжу одатимдир,
Йўлимнинг ҳосили ҳам ишқи эркан.
Унинг ёқут лабин ишқида доим
Оқар ёқутранглик ёш кўзимдан.
Қабул этдим унинг мен ишқи лаълин,
Бўлибдур лаъл кони жон билан тан.
Кўзимда қанча бўлган бирла ёқут,
Унинг лаълига тенг эрмас, билурман.
Ямандан лаълу ёқутлар қидирсам,
Лабидек лаъл топмасман у ердан.
Дилимда ишқиға қувватки бордир,
Лабининг лаълиға ошиқ эрурман.

* * *

Сочингдай беқарорман, боиси — сен,
Кўзингдай бадхуморман, боиси — сен.
Замонамдек эрурсан аҳди ёлғон,
Замонда хору зорман, боиси — сен.
Юзинг васфи ҳисобсиз, ҳасратида
Ҳисобсиз ғамга ёрман, боиси — сен.
Тўлибдур кўзларим ёшига кўксим,
Кўрарга бир хуморман, боиси — сен.
Хабарсизликда мен ҳаттоки сендан
Хабарсиз бемадорман, боиси — сен.

* * *

Чин нигорин ҳажрида тушди юзимга юз ажин,
Айшим аччиқ этди ишқи бирла ул лаъли ширин.
Қомати шамшодидан ғам чекди, бу ношод дилим,
Яъни Фарҳод доимо Ширинни чеккандай ғамин.
Ҳеч киши ўт ичра маскан қилмаган бўлса нечун,
Меҳри жойланди ғариб кўнглимга, бу жой—оташин?
Ўт билан сув ёстигим, кўрпам менинг, бас, не учун,
Айламай андиша ҳажри келди жойимга яқин.
Мен қули ул қомату юзники, дерсан сарву ой,
Тўғрилиқ касб этди ундан, бундан олди ёлқинин.
Кимки ёд этди уни, рухсорин эслаб ичди май,
Ҳур сифатлик топди ёру ичди кавсар шарбатин.
Акси тушгач лаб билан рухсоринни тоғлар уза,
Биттаси ёқут, бири оқ гул бўлибдур, офарин!

* * *

Айтадир сенсиз дилим писта даҳонинг қиссасин,
Айлагай жисмим ривоятлар белингдан сенсизин.
Кулдира олгай мени кимдир қачон, балким, фақат,
Мумкин ўлгай бу сенинг кулкингдир, эй лаъли ширин.
Элчиси бўлмоқни истар мушку анбар ою йил,
Мушку анбардан зиёда сочларингнинг муждасин.
Сочларинг қўш ҳалқасида қолди ўт тўлган дилим,
Сақласин оллоҳ, тилинг оҳангин айлар оташин.
Лола юзлик сен, менинг бу лоладек ёнган дилим,
Қалбига офат эрур, лола юзинг, ошиқларин.
Уқ каби ингичкаланди, доматим ҳар дам камон,
Нозу ғамзангнинг ўқи бу ҳолга солди ошиқин.

* * *

Кўзларим ҳусни жамолингсиз мунаввар бўлмасин,
Кўзларим олдида сендан бошқа дилбар бўлмасин.

Яшнаган савсан чаманда хоки пойингдир сенинг,
Бўлмаса савсан шу хил оламда яксар бўлмасин.

Беқарор мискин, ғариб кўнглим менинг, эй дилрабо,
Зулфинг остидан бўлак жойда муқаррар бўлмасин.

Хаста жон бирла бу бечора танимга доимо
Ер кўйингдан бўлак бир бошқа йўллар бўлмасин.

Бўлса шод сенсиз агар жону, дилу жисмим менинг,
Жисму, жону дил менга ҳаргиз муяссар бўлмасин.

* * *

Баски гул гулшанаро тутди макон,
Мони «Аржанг»ича¹ бўлди бўстон.
Тонг елида мушки Тиббат² йўқ эди,
Қайдан олди мушк бўйини жаҳон?
Ё булут ичраמידи Мажнун кўзи,
Бўлди гуллар Лайли дийдорисимон?
Нуқра бош савсан жамоли нурдан
Бўлди Мусонинг кафидек нурфишон.
Жилвагар наргис бошида нуқра, зар
Бўлди Қисро³ тожидан гўё нишон.
Қийди роҳибдек бинафша қоп-қора,
Бўлдиму Исога уммат бу замон.
Ухшади ёқут қадаҳ май рангига,
Лолага ёш ўрнига тўлганми қон.
Ол қадаҳни қўлга, дунё йиғмагил,
Қимки дунё йиғди — бадбахт бегумон.

¹ *Аржанг* — Моний зийнат берган китобнинг номи.

² *Тиббат* — Тибет.

³ *Қисро* — қадимги Эрон шоҳи Ҳусрав.

* * *

Бу қандай яхши жой, ором олур жон.
Фақат дарвиш эмас, ҳаттоки султон.
Сабо маъшуқа бўлди дилга, чунки
Саҳар вақтида бўлди роҳатижон.
Кўзи ҳаргиз паришонликни кўрмас,
Қадам қўйса у ерга ҳар паришон.
Сулаймонга улуғлик эрди шундан,
Чумоли чўлда яйрап эрди шодон.
Гўзаллар бирладир доним гўзаллик,
Лабидан тишларига баҳра ҳар он.
Баланддур шоҳ эшиги, шул сабабдан
Бўлолгай баҳраманд кўп хору нолон.

* * *

Юзларидан турли-турли кўрсатур гул ёри жон,
Арғувон атрин сочар, ҳам зулфи мушкини бу он.
Турли-турли гулфурушлардир хижил бу турлидан
Бу муаттардан муаттар бўйла ҳайрондир чунон,
Дона-дона холи исриқ донадур лаб остида,
Ҳалқа-ҳалқа соч камандур юзларида бегумон.
Дона-дона, ҳам анор дона ёшим ул донадан,
Ҳалқа оғзидан дилимга ҳалқадек бўлди жаҳон.
Барча ҳушу ҳайратимни олди мендан кўзлари,
Сўнгра пора-пора айлаб олди мендан қалбу жон.
Сабр ила ақлимни олди бора-бора кўзлари,
Сўнгра жону дилни парчалаб қилдилар талон.

* * *

Ул камончи ёр савдосида қолмас эрди жон,
Дил унинг ҳар ғамзасин ўқиға бўлмасди 'камон.
Шодлик мендан яшинмасди пари янглиғ сира,
Ул паривашнинг асири бўлмаганда дил ҳамон.
Мен изин туфроғи бўлсам, ишқида бўлмай тикэн,
Дилга ўт тўлмас эдию, кўздан оқмасди қон.
Сурати гар бўлмаса наққоши Чиннинг офати,
Дилда ишқин сурати бермасди жилва ҳеч қачон.
Дилбарим боққай эди инсоф юзидан ҳолима,
Сочидай ҳолим паришон бўлмагайди бир замон.
Ёр дийдори ниҳондур, мен учун мушкул ҳаёт,
Бўлса гар зоҳир жамоли, ҳолим ўлмасди ёмон.
Айшу, умру, жону тан ҳам кўзу дилдан ранжидим,
Бўлмаса ҳажри, бу олтов ранжи бўлмасди бу он.

* * *

Юзига дам-бадам бериб оро,
Дил пайига тушубди у барно.
Оғзи оби ҳаёт булоғи эрур,
Сўзи оби равон қилур пайдо.
Лаби гўё садаф қутичасидир,
Ул садафдин қилур дури якто.
Балки бир ҳалқадир, гапирмаса гар
Кичкина бир узук бўлур гўё.
Ёки у бир шакарки, лутф этса,
Сўзин этгуси мағзини ҳалво.

* * *

Хусни хўблик кўкида ой хирманидир гўйё,
Ишқ ўтин урди менга ул барқ урувчи маҳлиқо.
Хирмони куйган бўлибдур ишқидан номим менинг,
Йигди ой гирдида анбар сочидан хирмонми ё?
Сабр ақл илгин туталмайди, қўлим қисқа эрур,
Ишқи савдоси этагим тутди, бўлдим мубтало.
Дин билан дил йўлин урди фитначи ишқи унинг,
Дўст дер эрдим уни, душман каби этди жафо.
Сабрдан ишқин ўқин дафъига қалқон айладим,
Айлади сабримни мағлуб, урди ўқ сийнам аро.
Равшан эрди кўз юзи-ла, энди бир совуқ шамол,
Ноумидлик тупроғин урди кўзимга беибо.
Раҳми йўқ кўнглида, урсам гарчи ҳар бир лаҳза оҳ,
Раҳми келмайдир дилиму, тошу темир мутлақо.

* * *

Улки ойдан айлагай ҳусни ҳикоят доимо,
Гар жамолин кўрса ой, дер, офарин, эй маҳлиқо.
Кийди ўн тўрт кунлик ойдек бошига нозик кулоҳ,
У кулоҳдан шиква айлар ой фалакда беибо.
Гар жамолин нуридан кундузга ҳам нур берса у,
Тунни ҳар доим сочининг ранги айлар қоп-қаро.
Тергабон ҳоким уни қасд этди динга, шул замон
Тавбасин синдирди-ю, аҳд этди қилмоққа гуноҳ,
Ишқ учун мен унга юз жон неъматин тухфа қилай,
У агар бир бўсага ваъда қилиб, этса вафо.

* * *

Қайда қолди мен учун аҳду вафо,
Иккиси нечун дилингандир жудо.
Одатинг доим вафо эрди сенинг,
Барчаси нега бу кун бўлди жафо?
Сен гўзаллик лашкарининг шоҳисан,
Шундай айлар кимки бўлса подшоҳ.
Сенки бўлсанг, менда бўлгайди қарор,
Қайда қолдинг, билмадим, эй дилрабо.
Яъни ҳижрон Қарбало¹ дашти эди.
Ҳисса бўлди менга ундан юз бало.
Кўзларим қони билан ҳозир юзим
Қарбало қурбонларидек гўйё.
Ман на бўлдим — менга ўхшаш бўлгуси —
Қайси дилки бўлса ишққа мубтало.

¹ Қарбало — Арабистондаги чўл.

* * *

Юз билан сочингни ким кўрса узоқдан дилрабо,
Куппа-кундузда қоронғу тунни кўргай гўйё,
Икки зулфинг зулмати ичра жамолинг нур эрур,
Қайси кўз кўрса бўлур равшан бу нурни мутлақо.
Утса ҳар ошиқ кўчангдан доимо топмай йўлин,
Қайси кўз боқса юзинга ҳур кўрар, эй ҳурлиқо.
Дардига топгай даво, хасталигида қолмагай,
Кўрса беморлар юзингни бергуси ҳуснинг шифо.
Ногаҳон ширин лабинг кўрсам эсим қолгай шошиб,
Қип-қизил пишган узум кўрган аридек боғ аро.
Гар сени кўрсам узоқдаё ўхшагайман, ўйлаким,
Не қилур кўрса узоқдан сувни ташна бенаво.
Васлингга етсам, нигорим, сўзламасман ҳажрдан,
Кимки хурсандлик юзин кўрса, қилурму оҳу воҳ?

* * *

Ҳар қачон кулса қизил гуллар, етиб кел боғ аро,
Лабга еткузма қизил майдан бўлакни мутлақо.
Мен эсам дилдор ғами бирлан яқо йиртган эдим,
Гул эса кимнинг жафоси бирла йиртибдир яқо.
Тушса золим илгига фарёд этар ҳар бир киши,
Ҳайқирар осмон ва лекин мен учун ёғди жафо.
Бир талай тушди Бадахшону Яманга томчилар,
Лолалар бирлан чамандек бўлди сахро гўиё.
Қўз ёшим бирлан нигоримнинг юзига ўхшагай,
Тушса ҳар томчи саҳар вақти суманга хушжило.
Дўл ёғиб гўё Аданнинг дурига тўлди замин,
То Адан дарёсидан келди эсиб боди сабо.

* * *

Топди равнақ май иши гул мавсумида доимо,
Дилраболик, яхшилик гул одатидир мутлақо.
Май мизожи созу нозик лутф ила бўлди латиф,
Гул юзи ёқут сувидек барқ уриб топди жило.
Тўкди ҳар инжуки ёримнинг фироқида кўзим,
Келтириб гул бошидан сочди булут айлаб сахо.
Тонгда май ичмишки булбул бирла гул боғ бағрида,
Гул қучоғин зор булбул энди топди боғ аро.
Яъни гул юзликда йўқ монанди ҳамранг унда ҳеч,
Ҳамма гул жинси аро бир гул топилмас мутлақо.
Бу замона жабридан гул фаслида яйранг омон,
Май паноҳида, гаҳи гул даврасида, ошно.
Доимийликдан агарчи гулга йўқ боғда макон,
Бизга бас гул ёдгори, яъни гул юз дилрабо.

* * *

Элчиси сен ёрим икки кокилин, боди сабо,
Шул сабабдан олдинг анбар ҳидларин, боди сабо.
Сен силаб ўтдинг буралган мушкини дилдорнинг,
Шул сабаб дилбар бўлибсан, офарин, боди сабо.
Ҳалқасин ўпдинг муаттар кокилининг шул учун,
Мушкдек бўлдинг муаттар ҳам ширин, боди сабо.
Янги жон бахш этди жисмимга латофатлик ҳидинг,
Бошқа бир жонимисан ошиқ элин, боди сабо?
Ёр зулфи парвариш қилган насим сан, шул сабаб,
Руҳни этдинг парвариш борган сайин боди сабо.
Ишқу ошиқликда бўлди сен билан умрим гўзал,
Яхшироқсан умр бирлан ишқдин, боди сабо.
Ёрима мендан салом элтмоққа сўз берган эдинг,
Бу сўзингдан қайтмағил, дерман тағин, боди сабо?

* * *

Эй кўнгил, ғамнинг ғуборин маҳв этар боди сабо,
Ёр зулфини силаб ўтса агар боди сабо.
Бўлмаса боди сабо ҳеч сўзламасман кечалар,
Дилбаримга элтадир мендан хабар боди сабо.
Кокилига уду анбар ҳидларин бахш этдилар,
Шул сабабдан зулфини ҳидлаб ўтар боди сабо.
Сочлари янглиғ муаттар кокилин ўпган учун,
Шул сабабдан сочида ҳалқа санар боди сабо.
Бўлди ошиқлар дилининг улфати ул зулф ила,
Офарин, ўз фойдасин яхши билар боди сабо.

* * *

Васл учун ваъданг сочинг янглиг узундир, дилрабо,
Ҳақ эрур сенда чирой, ваъданг мажозий мутлақо.
Дилни ишқинг бирла алдаб юргувчи дилдорсан,
Ваъдаси жон ўртаган жононасан, эй маҳлиқо.
Ҳеч қачон лутфу карамни сезмади сендан дилим,
Дилраболар расмида дил овламоқлик йўқми ё?
Қошларинг меҳроб эрур ошиққа сажда қилгани,
Сўзларинг ваъдангча, лекин бенамоздир доимо.
Ҳоли тангликдан эшитмабман киши фахр этганич,
Пистадек оғзинг-ла сўзлаб фахр этарсан, дилрабо.

* * *

Келди булбул, нағмасидан этма булбулни жудо,
Гул очилди, сен дема гулдан бўлакка марҳабо.

Кўзларингни узма ҳаргиз дўстнинг дийдоридан,
Қўлларингга дам-бадам гулдаста тутгин боғ аро.

Қўлга олмасман қадаҳ, деб аҳду сўз қилган эсанг,
Кеч у сўздан, гул замони аҳдингга қилма вафо.

Май ичиш айёмидир, қўлдан қадаҳни қўймагил,
Суҳбат айла гул билан гул мавсумида мутлақо.

Тавба, деб қилса дуо зоҳид агар, қилма сира,
Бизга гул фаслию май пайтида ёқмас бу дуо.

* * *

Гўзаллик осмонида қуёшу ойсан, эй барно,
Ёмонлиғ оламин ойу йилисан, ёри бепарво.
Бу хил ҳуснинг билан тоқай сурурсан давр, эй дилбар,
Жафокор оламидан ранжимайсан не учун асло?
Ширин икки лабинг бир бўсаси, ўз лаззати бирлан
Ёмон ҳолимни яхшилаб ҳаловат берди, эй жоно.
Сени мен изладим, эй қомати ораста шамшод,
Сени хоҳларман, эй тоза кийинган ой, юзи зебо.
Сени хоҳловчи мендурман, яна сен қимни излайсан,
Сени изловчи менман, қимни хоҳларсан қуёшсиймо?

* * *

Ким қоронғу кечалар ишқинг қули, эй маҳлиқо,
Еппа-ёруғ кундузи меҳринг иши, эй дилрабо.
Бу кеча-кундуз қулидурман, кеча-кундуз мудом
Ноиби, дерлар, юзинг бирлан сочингни доимо.
Еш кўнгиллар сочларингнинг ҳалқасин бандидадур,
Қокилинг бир торига мен ҳам асиру мубтало.
Қон тўлиб оққан ариқ қилди кўзимнинг икковин
Дилбару хушбўй сочингни ишқи бу олам аро.
Ишқ, дерсанки, ичар сувни булоғимдан менинг,
Хуси, хуснинг боғида ювмиш юзин, эй сержило.
Дилраболардан олиб қўйгай гўзаллик гўйини
Нозли чавгонинггу ғамзанг гўй ўйнаб мутлақо.
Икки қошинг мен учун меҳроб бўлгандан бери,
Тинмайин ишқинг намозини ўқиб, қилдим адо.

* * *

Бу кун мақсудимиз бўлди муяссар,
Кўнгилнинг истаги биз бирла, дилбар.
Агар берса баҳор оламга оро,
Жаҳон ҳуснинг билан бўлгай мунаввар.
Висолидан дилим ҳожат тиларди,
Раво бўлди букун: дил—шод, яйрар.
Жамолин шавкати бу дам шу жойда,
Баҳор ҳам шунда яшнаб, жилва айлар.
Унинг ёнида ўлтиргач, букун мен,
Кўринди кўрмаган бир қанча ғамлар.
Бу оламдан йўқолган эрди шодлик,
Бу кун бўлди у кундан анча баттар.
Пари дер эрди, мен ундан чиройлик,
Кўринг, ёлғончи бўлди ростгўйлар.

* * *

Бизга гулдан булбули шайдо кетурди хушхабар,
Маълум эрмас гулу булбулдан бўлакка бу хабар.
Гулда ҳар қанча чирой бирлан латофат бўлмасин,
Гул хабари хушхабар бўлмайди бемай келса гар.
Қатралар ки тушди тонг чоғида гул яфроғига,
Бўлди шоҳлар тожидек гулнинг бошига тожи сар.
Сайр этиб боди сабо ўтди гулистон йўлидан,
Тўлди мушку лаъл ила гулзор йўлида кўчалар.
Гулнинг ости-усти ҳам лаълу забаржад рангида,
Остин-устин қилди дилни гулдаги зеру забар.
Бир асардир гул латофатлик гўзал май жомидан,
Бўлмаса майдан асар, гул бермагай яхши асар.

* * *

Эй нигоро, жисму жонда бўлса юз минг дил агар,
Ҳаммасида бирма-бир, эй дилбарим, ишқинг яшар,
Икки лабдан битта дилга бердинг уч бўса, эсиз,
Бу таним бошдан-оёқ дил бўлмаса афсус эгар.
Энди мен бебўса қолдим, чунки йўқдир менда дил,
Бошқа кўнгул бўлса менда шодланардингму агар?
Дилга тушган бўлса ошиқлик хирожи, қарзига
Олгай эрдилар мени айлаб эваз гўёки зар.
Шоду хурсандман тилингдан доимо, эй дилбарим,
Минг таассуфки, тилинг мендан бўлак дилда яшар.

* * *

Рақиб бирлан агар хурсанд эурсам доим, эй дилбар,
Менинг хурсандлигим умдан узоқ бўлсанг агар аксар.
Агар ҳамма бало мавжуд эса ишқу муҳаббатдан,
Худо хаққи, балони ҳаммаси ҳам яхши, эй дилбар.
Агарда айрилиққа бўлмаса боис жафо, балким,
Жафо яхши менинг-чун, дўстдан ҳам, эй паринайкар.
Вафо бирлан халойиқ мақсадига етгуси аммо,
Вафони яхши деб бўлгайми йўқса айтинг, эй дўстлар.
Менга яхши кўринмассан шаробинг бўлмаса ҳаргиз,
Маишатда бўлиб сен дўстларни эсламассан гар.
Агарда дўстлар дийдорини кўрмоқ эмас мумкин,
Бу умринг қанчалик нохуш ўтар — бу умр эмас, дерлар.
Агар дўстлар мудом бирга бўлиб, айрилмаса биздан,
Баҳор айёмию, наврўзимиз-ла кўнглимиз яшнар.

* * *

Май агарчи ёру дўстлар бирла ўбдон яхшидир,
Қўлга олмоққа қадаҳ гулзору бўстон яхшидир.
Ёру дўстлар юзларидек, худди бўстон гуллари,
Яъни дўстларнинг жамоли-ла, гулистон яхшидир.
Май олиб кекса қўлига қайта ёшарди жаҳон,
Навниҳол шўх сарвлар-ла, базм тузгон яхшидир.
Дурнисор бўлди булутлар, гул сочар бўлди чаман.
Ёғдулар бирлан гўзалланган нуристон яхшидир.
Яхши май жоми кўринса кўзга, қолмас ғам сира,
Жон ўзи май жоми ичра шоду бу жон яхшидир.
Икки қисса боиси бўлди тили бирла лаби,
Айтди булбул гул билан майдан бу дoston яхшидир.
Дилни шод эт айшу хурсандлик билан бу дунёда,
Биз агар хурсанд бўлсак, даври даврон яхшидир.

* * *

Менга тонгнинг ҳавоси келтирубдир ёрдан ахбор,
Беҳишт мулкин насимидан саҳар гўё юбормиш ёр.
Изига сочгали ёқуту дур тўлган табоқ кўнглим,
Бу совға—кўзларимнинг мардуми¹ қўлидадур тайёр.
Баҳор фаслин қулидурменки у рангин варақларда,
Менга дилбар юзидан янги-янги хушхабарлар бор.
Ширин оҳангли булбул қайда қолди, де, келиб кўрсин,
Баҳор хуш бўйини боди сабо келтирди, эрдим зор.
Бу неъмат шукрини юз тил билан айтса адо бўлмас,
Агарчи келди юз йил интизорлик сўнгидан ахбор.

¹ *Мардум* — кишилар; кўз қорачиғи.

* * *

Кел эй, зулфинг хаёли бирла қанча қору борим бор,
Бошимда жоми ишқинг фикрати, хумморман, хуммор.
Кел эй, икки юзингнинг нуридан кундузга ўхшайдир
Қоронгу кунларимки, шиква ундан айладим, эй ёр.
Кел эй, сөн келганигда, кўзларим ҳуснингни кўрган чоғ,
Изингга бўсалардан қанча тухфа айлагум зинҳор.
Бироқ келдннгму, ёнимдан сира кетма, умр бўйлаб,
Лабингдан бўсаларни беҳисоб олмоққа мен тайёр.
Жамолингдек чиройлик айла ёрим ишларимни ҳам,
Жамолингсиз мени қанча паримон қору борим бор.

* * *

Эй, бинафшадам сөчингнинг ҳалқаси кўпроқ нигор,
Эй, сенинг нозли кўзинг наргис кўзидан ҳам хумор.
Бер жавоб дўстларга ширин, чунки дилбар аҳлидан
Дилрабороқ бўлғуси ширин жавоб берганда ёр.
Майсалар хуррам, муаттарроқ эрур боди сабо.
Майса узра май ичиш кўпроқ савоб, эй гулузор.
Оташироқдир қизил май ёнган оташдан кўра,
Унда биллури қандақ сувдан мусаффо, бегубор.
Халқ агар ушбу жаҳоннинг ташвишин билмай деса,
Яхшироқдир май ичиб, уйқуда ўтса рўзгор.

* * *

ул мусаффо бода ёқут рангида жилва қилур,
қуш хиди энг яшнаган савсан ҳидини эслатур.
рангиди энг яшнаган савсан ҳидини эслатур.
Гўё на гул ҳам гулоб, жаннат насимин файзи бор,
Ҷабл персан беҳишдан бу юборилганмидур.
Рабанглик бодаю ёқут лаблик бир ҳариф,
Рордурнинг хизматиға бебаҳо келмиш эрур.
Ишқидур ошиқлик ҳавоси менда, тўлдиргил қадаҳ,
Ҳар гуруҳи ёди-ла ҳар дам бода орзуси келур.
Даввалли шурӯҳдан кимки бўлса соқилик бўлғай раво,
Ҳар ишқидур шарти буларнинг содаларға жабр эрур.
Дил гар нафасда ёр эрур сайру тамошоға дилим,
Минг гаров бўлмиш ниҳоят ишқу майға, на бўлур?
Ул паривабон шодлик туғилғай ҳар нафас қалбим аро,
Ул паривабон изедим келибдур, базм этиш жонга ҳузур.

* * *

Тонг шамолидурки шодлик келтирур,
Чун жафокашлар дилидан ғам кетур.
Бир шамолдирким, келур тонг чоғида,
Бодасиз шодлик дилимда қўзғалур.
Мен билан дил ёр томон юргай шитоб,
Жон танимдан ул томонга йўлланур.
Ҳадя қилсам жонни унга арзигай,
Дилни совға айламак орзум эрур.
Мен учун майдан кушойиш бўлғуси,
Ёр зулфидан чигаллар очилур.
Мен бориб кўрмоққа ҳожат қолмагай,
Гар мени кўрмоққа дилдорим келур.
Бўсасисиз ким топар жонга ғизо,
Чеҳрасисиз дилни ким забт айлаюр?
Дил эса қолмайди бу жисмим аро,
Жон танимдан чиққали суръат қилур.
Дўстсиз илгимда ҳеч бир нарса йўқ,
Ҳамма йўқликни дилим қамраб олур.

* * *

Тўлган ой монанд юзидан сочи нур,
Ойга тун янглиғ сочи оро берур.
Сарв қоматдурки, қаддин олдида —
Богбонлар сарви беўхшов эрур.
Токи бошимда ул ой савдоси бор,
Худди ой ботган каби йўқ менда нур.
Юрганида сарву ўлтирганда ой,
Фитналар ул сарву ойдан тарқалур.
Севди дил ҳамма гўзаллардан уни,
Севдиму, дил бердиму топдим ҳузур.

★ ★ ★

Юзинг бирла юз дил кулиб очилур,
Дилим қушини кокилинг банд этур.
Лабинг бўлди дармон дилим дардига,
Шунинг-чун кўнгил сенга мойил бўлур.
Висолинг қилур барчани баҳраманд,
Фироқингда дил шунчалар қийналур.
Туриб май кетир, эй дилором нигор,
Ярамайди агар у, ҳушёр қолур.
Йигитлар учун ишқу май яхшидур,
Яна бундан ортиқ не даркор ўлур?
На ишлар агар дилга доир эса,
Менга ишқда аълолик афзал эрур.
Эшитсам агар ишқу май номини
Танимдан дилим чиқгани шошилур.

* * *

Ёр, дийдорингга хизмат айламоқ орзум эрур,
Меҳнатим кўпдир фалакнинг жабри янглиғ доимо.
Маҳрум ўлгандир қулоғим сўзларингнинг дурридан,
Сўзларингдек кўзларим гавҳар сочар, эй дилрабо.
Бу таним сендан жудо бўлгач, кишилар наздида
Дунёдек қалбу қўлингда қадри йўқдир мутлақо.
Тор эрур кўнглим чумоли кўзидек ҳажринг билан
Ҳам илон захри каби айшим, бўлиб сендан жудо.
Кўзларим уйқусию кўнглим ғизоси ўрнига
Кечаю кундуз ғамингда қону ништардир ғизо.
Эсламайдирсан мени, аммо сенинг ёдингда бор,
Менда ортар фикри ёдинг ҳар нафас, эй маҳлиқо.
Доимо айшинг ширин бўлсин, жудоликдан менинг —
Ишларим умрим каби чалкаш-чигилдир, безиё,

* * *

Бўлур назми равон оби равондан ҳам ширин шаккар,
Гўзал, шеъри равон руҳи равондан топди сайқаллар.
Қачон нодон билурки, назм дастгоҳида саъй айлаб,
Эритиб жонни ундан шеър қуймишлар сухандонлар.
Ёқар шоирни яхши шеъри ошиқлар қулоғига
Ҳамиша қумрию булбуллар овозиданам дилбар.
Бахиллар назм недур, қадр недур, билмагай ҳаргиз,
Не билсин шеър ҳаққи, шукри недур аҳли нодонлар.

* * *

Дилим сенсиз сира хуррам бўлолмас,
Юрак бедилрабо беғам бўлолмас.
Асирман ишққа — ғамгинман шунинг учун.
Асир ишқда ғам кам бўлолмас.
Бериб бир бўса малҳам қўй дилимга,
Бу малҳамдан бўлак малҳам бўлолмас.
Менга дерсан, дилинг ишқ ичра хуш тут,
Сира шодликка ишқ ҳамдам бўлолмас.
Ки сендан гоҳи шодман, гоҳи ғамгин,
Жаҳон бетўйу бемотам бўлолмас.

* * *

Ёр юзи ишқида дилни шод эт,
Зулфу ҳуснидан гулу шамшод эт.
Бўлса серандиша ақлинг, томга от.
Айш севган бу дилинг обод эт.
Гоҳи беғамлик биносин тиклагил,
Гоҳ қувончинг оламин бунёд эт.
Ишқнинг ходимларига иш буюр,
Ҳирсинг маҳбусларин озод эт.
Зулмимиздан дунёда инсоф тила,
Жабримиздан бу фалакка дод эт.

* * *

Менга қалбинг ошно бўлмайди ҳеч,
Бу дилим сендан жудо бўлмайди ҳеч.
Билмадинг сен, қанчалар қилдим вафо,
Дил қўлингда бевафо бўлмайди ҳеч.
Икки лабдан дерман уч бўса олай,
Ҳожатим ундан раво бўлмайди ҳеч.
Қайси кунки, йиғламас икки кўзим,
Сувтегирмон шаҳр аро бўлмайди ҳеч.
Ёрим ишқингда дилимдир подшо,
Васл аро ул подшо бўлмайди ҳеч.
Нозу ғамзангдан отилган ҳар бир ўқ
Қалбима теккай, хато бўлмайди ҳеч.
Этмагайсан ҳеч муродимни қабул,
Чархдан ҳам муддао бўлмайди ҳеч.

ТАРҚИБОТЛАР

Чаман ҳусни, баҳорнинг шавкати, гулнинг жамолидан—
Эрурмиз шоду хуррам, яшнасин гул ҳам қувонч бирлан.
Гўзалликлар саноқсиздур, парилар сурати сонсиз,
Баҳор бирла чаман шод, гул жамоли бирла дил равшан.
Ичиб май, ҳидлабон гулларни дийдорин томошо қил,
Бу кун бода кун-ю гул йилидир, боғда гул тўлган.
Бўлиб сен гулга ҳамдам тинглағил булбул навосини,
Кетиб қолмай туриб булбул, хазон бўлмай туриб гулшан.
Шароб ич гул билан гул рангида, пайти шудир, ногоҳ
Бу гулларнинг фироқин доғи бизда қолмасин, дерман.
Баҳор келди, чаманнинг бахту иқболи баланд бўлди.
Баҳор келгач ажойиб янгиликлар бирла боғ тўлди.

Агар розимни ошкор этди булбул нағмаси, сози.
Унинг розини ҳам фош айлаган гул эрди, дамсози.
Эрур жону дилим парвози жононим томон доим,
Нечунким, гул томон бўлгай мудом булбулнинг парвози.
Қилурман нола булбулдек гўзал ёрим фироқида,
Қулоғимга саҳар келган сари булбулнинг овози.
Раводир жонга ёр ишқин юкин ҳар дам кўтармоқлик,
Муносибдир кўтарса гулга ҳам ўз булбулин ноzi.
Тўлиб зоғлар чаман мулки хазон бўлган эди, аммо.
Баҳор тортиб олиб топширди булбулга бўлиб рози.
Қўнгилга хуш келур дилдор дийдори билан куйлаш,
Ажаб яхши бўлур гул бўлса булбул ёри дамсози.
Агар бу мамлакат энди гулистон, булбулистондир,
Жаҳон ғамгин, ғарибистону зоғлар бирла тўлгандир.

* * *

Тараннум айлашиб қушлар бутун тонг тун навосини,
Ичиш базмин тузиш яхши, севиб гулшан ҳавосини.
Беҳишт боғбони бу боғнинг гўзал, зебо жамолидан
Ўзин боғига боқмай қўйди, ёқтирмай жилосини.

Қадаҳ жазмин баҳорда айла боғу сабзалар бирлан,
Эрур жон сабзага ошиқ, севар дил боғ ҳавосини.
Беҳишт ҳар бурчагидан бу чаманнинг жилва бермоқда,
Бу боғ олдида энди хоҳламас жаннат лиқосини.

Чаманким, дўст дийдорию гулдан дилкушо бўлди,
Дилинг очгил кўриб боғу чаман саҳну фазосини...

* * *

Ҳавода гулдираклардан қулоқ чинқирди, бўлди кар,
Чақиннинг нуридан машъалга ўхшаб ёнди бу кўзлар.
Чаманда турли гуллар устида кезган шамоллардан
Ёқимли эрка шохлар зилзила бўлган каби титрар.
Тирилган лолалар яфроғлари устида шабнамни
Қабарчиқ чиқдиму лола юзига, дерсиз, эй дўстлар.
Ҳаводан ерга сим-симлаб ёғиб тургувчи ёмғирни
Кўриб, дерсан, жавоҳирлар тизилган риштага ўхшар.
Чаман атрофига, ҳар бурчига боққан замон бирдан,
Севинчдан бир юрак ўнта бўлиб, завқинг билан ўйнар.
Мириққан лолаю гул жомида булбул ичур бода,
Қадаҳ келтиргилу булбул каби май ич, дилинг яйрар.
Тинимсиз қумрилар ҳам тўтилар оҳу наво чекмиш,
Деюрсан дўстлардан айрилиқни бодасин ичмиш.

* * *

Бўлубдур сабзаю гуллар билан бу ер юзи гулзор,
Булутлар иккисин устига кўз ёшин тўкар такрор.
Сира май ичмаган умрида, ҳаргиз бўлмаган ҳам маст,
Ғариб наргисни боғда кўзларин босмиш ажаб хуммор.
Кўриб юз минг чироғу машъала ёнмоқда ҳам дерсан,
Сочарлар лозазорлар шуълалар, ҳар лола—машъалдор
Оқар сувлар ариқларда бинафша рангида чунки,
Бинафша мастлигидандир ариқ бўйи бинафшазор,
Муаттар ҳидлидур боди сабо дилдор зулфидек,
Чаманлар ҳуснида дўстлар юзин зебо жилоси бор.
Бу рўзғоримда аҳволим, ишим анча дуруст эрди,
Бу рўзғор кимсалар рўзғорларидан мўътабар рўзғор.
Агар ҳар қайси дилбар кўзларини қилса наргисдек,
Қилур ишқида давлатли юракни қадри йўқ мисдек.

* * *

Қачонки гул тўкишлик қасдини боди сабо айлар,
Қаро ердан этар пайдо баҳосиз дур билан гавҳар.
Қуёш янглиғки ҳар бир томчи ёмғир тошу туфроғдан,
Қилур лаъли Бадахшону жавоҳир бирла симу зар.
Булут Жамшид мисолида миниб боди сабо отин,
Ҳавода айланиб, жавлон уриб, сайр айлабон яйрар.
Қилолмас Қандаҳор наққошлари ҳам мўйқалам бирлан,
Ажойиб нақшларки томчи ёмғир бунда нақш айлар.
Таниннга бодадан бир янги жон кирсинки, ҳар тунда
Баҳор фаслин насими гулга жон киргизгай, эй дилбар.
Агар дилдор зулфингни насими гулга қасд этди,
Бу кун боғда сабо ҳам дилраболикда унга ўхшар.
Ажаб яхши бўлур гул баргида ҳар кунда май ичсанг,
Яна ҳам яхши тонгда гул очилса, шунда май ичсанг.

* * *

Фигону нолаларки айламоқда булбули шайдо,
Ҳама ошиқлар аҳволига лойиқ ушбу вовайло.
Бинафша соч хаёлига дилини боғламайдирким,
Бинафша соч қилур ошиқ бошида фитнаю ғавго.
Ҳамиша икки юзлик гул билан барги талашмоқда,
Дилу тил бирлигини таърифин айтамоқчидир бурро.
Қаю жом ичра соқий қуйди оташ ранг шарбатни,
Бу икки зидни қандай айлағай бир-бир билан ошно.
Шароб бир хон эрурки, хислати бир қанча жонсизни
Танига бахш этиб жон, сўзлатиб ҳам айлағай гўё.
Қадаҳ бирла ширин май кўзаси гоҳи саҳар пайти
Дили пок яхши одамларни айлар фосиқу расво.
Иложи борича май ичгил, энди ишқибозлик қил,
Бунн ҳеч айби йўқдур, ишқибозлик айни вожиб бил.

* * *

Менга келмоқдадур пайваста энди ишқ пайғоми,
Давом этсин кўнгулга ишқ номидан бир инъоми,
Чаманда гул очилгуси булутдан гар хабар келса,
Очилгай дил кўнгул сорига келса ишқ илҳоми.
Сабо еткузди ишқнинг биз учун айтган саломини,
Баҳорнинг оғзидан ишқнинг саломи—дилнинг ороми.
Дил эрди биз билан, лекин бор эди ишқ доми ҳам,
Кўриб дилбарни бердик дилни — олди ишқнинг доми.
Латиф деб мақтамоқ ҳеч бир табиатга дуруст эрмас,
Гар унда бўлмаса ошиқлик ила ишқнинг номи.
Нетай, менга маломатлар етишса ишқдан, чунки
Фақат бир мен эмас ишқин мақомин якка бадноми.
Ёқар жонон ғамида жонга ҳар лаҳза азоб тортмоқ,
Яна ҳам яхшидир ишқ оташи ичра куйиб ётмоқ.

* * *

Гўзаллик бирла дилбарлик сенинг шаънингдадир, жонон,
Сени кўлайди ҳар бир лаҳза, лаҳза ошиқинг — бу жон.
Оқар сувлар ҳама дарё томонга бўлсалар мойил,
Малоҳатнинг суви сенга томон тўлқин урар ҳар он.
Гўзалликда юзинг тўкди гўзаллар обрўйини,
Кўзим ёши сенинг ул обрўйингдан урар туғён.
Кўзимнинг ёшидан тош ҳам мулойим бўлсаю, нечун
Дилинг тоши, юзинг бўлмас мулойим, шунга мен ҳайроң.
Занахдонингда бир томчи қаро сув гўй бўлмишдур,
Менинг ҳам қоматим доим ўшал гўйинг учун чавгон.
Юзинг бир тип-тиниқ сувдир, ва лекин, ишқинг оташдур,
Дилим бу обу оташ бирла доим шоду ҳам масрур.

* * *

Аё кўнглим, эшитгил, дўст учун ўтни макон этма,
Агар этсанг, куйиб кул бўлдим охир, деб фиғон этма.
Мудом жонон ўтиға хаста жонни айладинг ҳамдам,
Аё тан, энди жонон ўтини сен ризқи жон этма.
Куйишни истамас жон, куйдиар жонон уни қўймай,
Буни эт хоҳишин, они ўзингга ҳукмрон этма.
Агарда дўст ишқи куйдириб кул қилса жисмингни,
У дилбар баҳридан ўт, яъни у ўтни макон этма.
Агар дилбар жамолин шамъига парвона эрмассан,
Сира парвона янглиғ оташ устида макон этма.
Бирор нарса тополмай ўтди донолар боқиб ҳар ёқ,
Оловдан кучли ёндиргувчию, сувдан ёқимлироқ.

* * *

Агар бошимда май таъсири бирлан бод бўлмасди,
Сира ишқу алам келмасди эсга, дод бўлмасди.
Шамолдай бўлмаса эрди агар аҳду вафо сенга,
Бу ишқинг дардида сабрим менинг барбод бўлмасди.
Жамолинг бир шамол янглиғ кўзимдан нега пинҳондир,
Агар сен бўлмас эрдинг бу дили ношод бўлмасди.
Қачон ишқингда лоф урмоқ учун бўлгай эдим ботир,
Агар жоним менинг темир ва ё фўлод бўлмасди.
Кўчанг туфроғидан сурма қилибдур токи бу дийдам,
Кўзимдан уйқуни сарсон қилиб ҳайдабдилар шул дам.

* * *

Бошим узра жафо ели билан сочдинг мудом туфроқ,
Вафо номин ўчирдинг дафтаримдан, дафтаримга боқ.
Агар сен мен учун жону кўзимдан ҳам азиздурсан,
Мени ҳар лаҳза этдинг хору зор, туфроқданам пастроқ.
Чиқарсан яхшилиқ бирлан фалакка ушбу туфроқдан.
Вале жабру жафоларда фалак янглиғ эурсан тоқ.
Қилурман сажда остонангга қўрқмасларча, эй дилбар,
Бу қўрқмас ошиқингнинг жонига қасд айладинг ҳар чоқ.
Изинг туфроғи ҳажринг захрига тарёк эур, жоно,
Кўзимга сурма айлайман, изинг тарёки шу туфроқ.
Менинг сув ҳам оловимни олурсан мастлик бирлан,
Шамолинг йўлида бу юк билан ҳеч ёққа бормайсан.

* * *

Гулистонга келубдур қайси хилда бу гўзалликлар,
Бўлиб Чин суратию Қандаҳор зебосидек дилбар.
Эрур жаннат каби бўстон унинг ҳусну жамолидан,
Бўлур у шоду ҳуррам, келса ғамгин ҳар киши, яйрар.
Келибдур майсаю боғу қўшиқ куйлаш учун навбат,
Ширин созандаю, бода, гулу райҳонга фурсатлар.
Дегайсан боғ насрин у, худди насриннинг олдига,
Ҳавас айлаб фалакдан балки тушгандай эрур Ҳулкар.
Юзинг ёди билан гул олдида қон ғарқидур лола,
Дегайсан Ширин олдига келубдир Хисрави сарвар.
Бўлибдур ранг-баранг гуллар билан гўё замин, осмон,
Бири ой-у, бири Миррих, бири Зуҳро, бири Ҳулкар.

* * *

Десанг найсондан аъло яхши мавсум бор, йўқдур у,
Шу хил ишратга шундай вақт бор, зинҳор йўқдур у.
Бу хил санъатда моҳир бошқа бир устод бор десанг,
Баҳор фаслию, найсондан бўлак, эй ёр, йўқдир у.
Чаман атрофига чексиз гўзаллар жамъ бўлмишлар,
Десанг Кошон билан Тоторда мисли бор, йўқдир у.
Гумон айлаб бу хил боғнинг чиройи ҳам шамол нақши,
Бўлурмикин ҳарирларда, десанг, зинҳор йўқдур у.
Хаёл айлаб десангки шунча хуррамлик бу мавсумда,
Бунинг таърифига сўз бор десанг, эй ёр, йўқдир у.

* * *

Дилимдан шодман, дилкаш сочин шайдоси бўлмишдур,
Унинг зулфининг ишқи бирла кўнглим доимо хушдур.
Тутибон кокилин тортсам, у кокиллар учи бирлан
Дилим боғлаб фириб бергай, ўзи орому дилкашдур.
Агар дунёни тўфон босса ҳам мен унга ошиқман,
Дилимга ишқида тўфон тўлибдур, яъни оташдур.
Камон этмиш дилимни ғамзасининг ўқиға дилбар,
Гуноҳкор ўқ эмас бунда, жинояткор тиркашдур.
Маломат айламоқ ёр ишқида дилни сира ёқмас,
Муҳаббат сойида ошиқ йиғисисиз сув оқмас.

* * *

Юзи наққоши Чин санъатлариданму нишон бергай,
Агар бу хил нишонларни юзи ҳар бир замон бергай.
Унинг кокиллари гул бирла ўйнар, ёсуман бирлан,
Қилиб жонимга туҳфа ёсуман бўйин шу он бергай.
Яқин келдим йўл узра ерга ҳам бўлдим умид айлаб,
Унинг олдида турдим: бўсани ерга қачон бергай,
Дили қаттиқ темирдандур, шунинг-чун хоҳламас ҳаргиз,
Бу ғамгин дилга хурсандликни бермас у, фиғон бергай.
Дегайсанки, худо ҳар кимга ҳам нуқра бадан берсин,
Вале ошиқни жабрига дилин сандонсимон бергай.
Висолга ваъдаси бир марта ҳам йўқдур, ростдур бу,
Агар ҳажрига ваъда берса, шаксиз бегумон бергай.
Жилоли ҳусни ишқида юзимда зарра ёғду йўқ,
Хумор тўла кўзи, ишқи била кўзимда уйқу йўқ.

* * *

Қарорсиз зулфини кўнглим аро ором қилгайман,
Бу кўнглимга муҳаббат номидан инъом қилгайман.
Дилимда қолмади орому тамкиндан нишон ҳаргиз,
Узимни бу нишон номи била ҳамном қилгайман.
Юзингни ишқидандир бу тамоми нуқралар ранги,
Дегайсанки, юзингга зарни рангин ром қилгайман.
Юзи бирлан сочига, ҳуснига кўнглимни топширдим,
Дилимни мушку нуқра, ёсуман анжом қилгайман.
Мени ёшим муҳаббат номидан, ҳангомадан ортиқ,
На иш қилмоқ эсам, албатта, беҳангом қилгайман.
Қилурлар мардлар ночорликдан қанча ишларни,
Дилим ишқин асири мен шу хил беком қилгайман.
Топарманму дебон бир офият ишқдан, дуо қилдим,
Шунинг-чун бўлдим ошиқки, қабул бўлмас дуо бундан.

* * *

Мени ошиқлигим қилгай маломат, ҳар сўзи бежо,
Тинимсиз айлагай бўҳтон, эмас деб ошиқи шайдо.
Фақат мен тушмаганман ишқнинг домига, эй дўстлар.
Гаразчилар сабаб недур маломат айлагай бежо.
Эрурман шоду хурсанд ёрнинг берган саломидан,
Нечунки бу салом айлар сиҳатликни менга пайдо.
Тиларман сарвлардан қоматин ишқида ғамхўрлик,
Этар деб бир ҳикоят қоматидан тўғрию зебо.
Нигорим бирла бўлсам, гар қиёмат бўлса ҳам майли,
Висолидан каромат айлагай менга гўзал барно.
Шикоят бўлғуси дилбар лабидан, ким деса, қондим,
Муҳаббат шартида қилмоқ шикоят энг хато бўлғай.

* * *

Агар дил, ишқида минг турли офатларга кон бўлгай,
У дил албат ниҳоятсиз латофатга макон бўлгай.
Агар ошиқ эрурсан ҳеч балосидан ҳазар қилма,
Мудом ошиққа ишқи кўп синову имтиҳон бўлгай.
Нигорим лабларин олдида бўлгуси рақиб ғойиб,
Менинг жоним зиёфатларда ҳар кун меҳмон бўлгай.
Узоқ мен ёрдан, аммо хаёли энг яқин менга,
Узоқлик ўртамизда энг яқинликдан нишон бўлгай.
Қаю дил ишқ асири бўлмаса ҳушёр эмас у дил,
Дилим ишқинг асиридир, шунинг-чун нуктадон бўлгай.
Жафою айрилиқ, офат-ла қайғу ваҳмидан ошиқ
Кўзининг ёшлари қон бўлғаю, ҳар дам равон бўлгай,
Хафа бўлма нигоринг ҳаддан ортиқроқ хароб эркан,
Вале феъли унинг мастона кўзидай хароб эрмас.

* * *

Унинг гавҳар тиши ҳар дам садафга таъналар қилгай,
Гўзалликлар чиройин олдида ўзни тубан билгай.
Дилимни ишқининг дурдонасига мен садаф қилдим,
Садафга ҳар куни минг-минг балонинг ўқи санчилгай.
Унинг ғамзаларини ўқиға жоним нишон бўлмиш,
Бирон ўқ йўқки тегмасдан нишон йўлин хато қилгай.
У ҳар кун уйғониб, тонг чоғида ноз уйқудан тургач,
Чиройин олдиға фитна қўшини саф тузиб келгай.
Жамолини кўриб, бу шоду хурсандлик-ла осмонда
Қуёш рақс айлабон, Зухро чалиб созин ўйин қилгай.
Бу олам элларига лоф урарман лаҳза ҳар лаҳза,
Агар ёрим мени бир лутф бирла кўзига илгай.
Хумори бўлғуси у мастликда гар шароб ичса,
Кўзи хуморию, аммо ўзи масти шароб эрмас.

* * *

Гар ошиқлиқ асоси бўлмаганда эрди серофат,
Менга ошиқ бўлишлик энг муҳимлардин эди албат.
Гаразликлар сўзи гар ўртада ҳеч бўлмаса эрди,
Менинг жонимга ишқ ўйнаш эди фахру шараф, давлат.
Менинг ишқимга маъшуқамни ишқи бўлмас эрди зид,
Ки бўлса ишқдан ишққа мукофот айламоқ одат.
Эрур дилга саодат дилраболарнинг муножоти,
Муножот айласин кошки агар бўлса сабаб, ҳужжат.
Харобот кўчасига дилбарим кирмоқчи бўлмиш ҳам.
Харобот кўчасига кошки кирса қилиб ҳиммат.
Дилим дилбарга зиддир васл айёми учун, чунки
Дилим унга шитоб айлар-ку, маъшуқам шитоб этмас.

* * *

Агарчи бандаликни бандидан озод мен, аммо
Ки бир турки паризод ишқининг бандасиман шайдо.
Унинг бандию зулфи банди айлабдур мени бул кун,
У кун озодман, дердим, бу сўзда не менга маъно.
Кўзим бирлан нигоримнинг хаёлин нақши ҳар кеча
Мени Бағдод дарёсига тенг қилмишмикин гўё.
Кўзин, сочин, қошин эслаб фироқин тунлари ичра
Бўлибдур улфатим сарву бинафша, наргиси шаҳло.
Дилида бор эканман хайриятки умрлар бўйлаб,
Унинг ишқи билан ҳар лаҳза қилдим оҳу вовайло.
Дилимнинг ризқи ёдидур, бўлак усиз нафас олмас,
У ҳам эслар экан, мен ҳам унутмасман уни асло.
Фироқининг азоби, ваҳми бор қалбимда ҳар лаҳза,
Жудоликнинг азобидан бўлак кулфат азоб эрмас.

* * *

Кўнгул рўзгорини обод этувчи ишқ рухсори,
Ҳамиша ишқининг савдоси дилнинг хоҳлаган кори.
Гўзалларнинг юзидан бошқа эрмас мўътабар кўзга,
Гўзаллар ишқидан йўқ бошқа дилнинг хоҳиши, бори.
Кўнгул ишқни асири, деб маломат айлама ҳаргиз,
Чирой дилбарга тобе, ишқ дилнинг тобеи, ёри.
Қилурлар ёрдан икки баҳор менга келиб жилва,
Юзу кўзнинг баҳори, ишқи дилнинг боғу гулзори.
Дилимнинг дўсти бўлди ую, мен бўлдим унинг дўсти,
Мен унга яхши дўстдурман, у дилнинг дўсту дилдори.
Унинг ишқини кўнглум жойлади жоним аросига,
Нечун дилбар мени дилдан чиқарди, недур асрори?
Агар оламни равшан айласа ҳар кун қуёш нури,
Нигоримни юзидан бошқа менга офтоб эрмас.

* * *

Қўйибман жон аросига сенинг меҳрингни, эй барно,
Сенинг ишқингда бу жонни эрур минг хил тили гўё.
Менинг меҳримни, эй дилбар, дилингдан ташқари

қўйдинг,

Билур ким жон аро жоннинг тилин сендан бўлак доно.
Қачонким, мен агар сенсиз; таним жондан хабарсиздир,
Менинг жонимда — сен, кимдан сўрарман жонни, эй

жоно.

Менинг жонимни махфий сирларин сен ошкор айла,
Билурсан, бошқалар билмайди жонимнинг сири асло.
Сенинг ҳажрингда жондан, дилбарим, маҳрум

бўлибдурман,

Товонини тўла жонимни, сенсан жонга бепарво.
Менинг жонимга ғамзангдан балолар келмасин ногаҳ,
Кўзингдан сўзласам ҳам сўзласам жондан, аё барно.
Нигоҳингдан кўзим хуррам, дилим равшан

жамолингдан,

Агар сен бўлмасанг, бу ишқ жоми пур шароб эрмас.

* * *

Дилу ҳам жон эурсан, мен атабдурман сени, жонон,
Қўйибман ушбу доғни жону дилга бир қара, эй жон.
Таъмакорлик қилибдурман сени жонинг ҳақидаким,
Атабдурман сенинг номингни жону дил билан, жонон
Юбормишсан менга элчи тилаб жонимни, эй ёрим,
Кўзим йўлингдасиз, икки қулоғим ҳам кутар ҳар он.
Эрур меҳринг, жамолинг бойлигига чин хазиначи,
Дилим ичра хазинангни қўйибдурман жуда осон.
Кел эй, кулбамга меҳмоним, бу кун мен ишқ ҳукмича
Қилибман ҳады шарти бирла меҳмон туҳфасини жон.
Кўзим бирлан дилим дарёсидан туҳфанг учун, дилбај
Кетурдим лаъли ёқуту, дуру гавҳар билан маржон.
Агар ишқинг хароб этди менинг сабрим диёрини,
Сенинг ишқинг диёри бу дилим ичра хароб эрмас.

* * *

Ўзалликнинг макони суратингданму жамол топди,
алоҳат боғи шамшод қоматингданму ниҳол топди.
енга ҳар кимки жаннат тўбидан берди савол ногоҳ,
Ўзинг кўргач саволига жавобин баркамол топди.
исоли йўқ эди ҳаргиз қуёшнинг нур сочишликда,
ўлингга кирди, ҳуснинг нуридан яққол мисол топди.
энинг ишқинг ўтини тафтидан жоним эди чанқоқ,
ўйингни ўйладию, шул замон оби зилол топди.
ёрат айламоқ эрди хаёлим ул куни, жоним,
ибоси ичра дилни тангдил бирла хаёл топди.
ақо топган эса жонига ҳар кимки, сабаб сенсан,
ачонки кўрди ҳуснингнию, у сендан висол топди.
Ҳар дил ишқинг ўтин устида доим кабоб бўлса,
ечун зулфинг юзингнинг оташи узра кабоб эрмас.

* * *

Юзинг ранги мусаффо майга монанд бўлмаса, жонон,
Унинг таърифи таърифловчида бўлмас эди ҳеч он,
Лабингдан бўса бермоқ чоғи зулфинг маст бўлмасди,
Лабингда гар мусаффо май ҳидидан бўлмаса, жонон.
Жамолингни парига тенг этардим таъриф этмакда,
Тафовут шул эрур таърифда улдур жину сен — инсон.
Жамолинг қадрини кўнгул паридан ажратолмасди,
Жамолинга кўзим гар бўлмаса саррофу қийматдон.
Дилимга бу жаҳон бўлмасди занжир ҳалқаси янглиғ,
Сочингни ҳалқасин ишқига гар бўлмаса мафтун жон.
Гўзалликда қуёш бўлса эди ҳуснинг мисолида,
Гўзалликдан тилида бўлмас эрди лофу қоф чандон.
Висолингни шаробин жоми бўлғуси қачон мавжуд,
Чунончи, суҳбатингни расми ҳаргиз бешароб эрмас.

ҚИТЪАЛАР

Жаҳонда қолмади асло сахийлар,
Қазо чунки ўлим берди уларга.
Жаҳонни наҳс босди шунчаликки,
Қуёш, ой бўлди ожиз нур сочарга.

* * *

Яшаш ишқида эрдим мен ҳамиша,
Севар эрдим йигитликни ҳар онда.
Қарилик келдию, бундан ёмонроқ,
Тириклар душмани йўқдир жаҳонда.

* * *

Замонамдан тикан тегди, фақат хурмоси йўқ менга,
Масал бордурки: хурмо хор иландур, бу хато, албат.
Фалак наздида туфроқдан тубандурманки, офтобдан —
унга конлар насиб бўлди, менга—ҳаммом, бу не ҳикмат?

* * *

Жонимни эскиртди бу куннинг ғами,
Эртанинг ғами ҳам таним ўртагай.

Бу кунки ишимнинг ҳаммаси чала,
Эртанинг ишини қандай битказай?

* * *

Бизни донишманд ҳақимки жумла донишманд аро —
Зўр ҳадисхондур, унинг ҳар сўзи гўё янгилик.
Яъни донолар аро найлар эди сендай эшак,
Бўлмаса олам иши гар масхара, ёлғончилик.

* * *

Илм шарафича шараф бўлмас, эй ўртоқ,
Илм раҳбарлигидан кўра ҳилм¹ ортиқроқ.
Гарчи йўқдан кўра, дерман, бор яхши,
Йўқ бўлгани яхши илмдан кимки йироқ.

* * *

Замона аҳлин адоватлари энди
Ҳукминг юзидан камайди бир оз.
Дунё билан менинг орамга, бир йўл туш,
Ёмонлиқ қўлин мендан тортса бўлур соз.

* * *

Фалак аҳди бузуқу беқарордур,
Ишида йўқ саботу бемадордур.
Замонанинг мудом обу ҳавоси
Жаҳоннинг табиға зид, акс кордур.

¹ *Ҳилм* — мулойимлик.

* * *

**Шаробдир рангин лабинг, хоҳишим менинг шароб,
Қачонгача бу шароб ўлғуси мисоли сароб?
Дилим асиринг ўлибдир юзингу лаълинг учун,
Шаробу ишққа асирман, асири ишқу шароб.**

**Лабинг шароб эса, гар бўлса унга бўсанг қанд,
Ана шаробу, ана май — қилувчи масту хароб!
Дилимда сабр биноти бўлибди вайрона,
Жудолиғинг мени сабрим бинотин этди хароб.**

**Бу ишқнома кўзимдан юраккача етди,
Кўзимга уйқу хати келмадию, ман—бехоб.
Бу жоним элчиси ишқинг, нечун менга сендан —
Йўқ элчию, на дарак, на хату, хабар, на жавоб.**

**Туним қоронғу, узайди сочинг каби сенсиз,
Ажаб эмаски, юзинг нуридан бўлур маҳтоб.
Сочингни товламағил, боқ, қадимда ким кўрган,
Чунончи ой юзида ҳалқа-ҳалқа мушкин тоб.**

**Агарчи кўрмади кўз товланиб турувчи мушк,
Юзингни ўғирма сўзингдан, берарда зулфинга тоб.**

Фироқинг ичра дилимдан чидамни излама ҳеч,
Чидамни олди сочинг тобларню қолмади тоб.

Итаб этар тиласам бўса лабларинг, сендан,
Дилимни олдингу жон қилмади-ку, сенга итоб.
Лабингдан айру тушибман ақиқлаб дилбар
Ҳасад қилур менинг ишқимдан ул ақиқи музоб¹.
Чиройли ҳуснинг ила бермагил азоб менга,
Беҳишт гули-ку юзинг, бўлмагай беҳиштда азоб.

¹ *Ақиқи музоб* — эриган, ўтга солинган ёқут.

* * *

Сарв нуқра, нуқраранг сарвгадур ёр офтоб,
Лолага ой ёру, чун насринга дилдор офтоб.
Ким кўрибдур ойу офтоб, лола насрин жуфтлгини,
Нуқраранг сарвга ё бўлмиш қачон ёр офтоб?
Умрдан яхши юзи, ё жондан лаъли ширин,
Борму ойюз бунчалик, ё шаҳдгуфтор офтоб?
Сен гўзаллар Хисрави, Ширин бўлардинг, сен агар,
Ер ўпарди Ширин олдида бўлиб хор офтоб.
Икки зулфингким дилимни боғламиш, ҳеч кимга йўқ,
Деса, ухлай, кўрпа — ой, ёстиққа тайёр офтоб.
Ҳулкар оғзингдан кўринсаю жамолингдан қуёш,
Бўлдиму Ҳулкар билан бир пайтда ошкор офтоб.

* * *

Жума оқшомида мен масту хароб,
Ишқ дарди бошдаю, қўлда шароб.
Жумаю шанба меним-чун фарқи йўқ,
Кўрдим ишқ ичра фикримни савоб.
Рўпарамда шамъу мен — ишқида шамъ,
У куюр, мен тортаман йиғлаб азоб.
Ишқу бода бўлди ҳамсуҳбат менга,
Улфатим бўлди мудом чангу рубоб.
Мастман, ожизман, ошиқман, нетай,
Яхшидур ошиқ эса масту хароб.
Ишқ бемориману кўнглимда ишқ,
Мен қадаҳ шайдоси, илгимда шароб.
Қилмангиз таҳдид азоб бермоқ учун,
Ишқ уза менга эрур чексиз азоб.

* * *

Бўлса гар суратда рухсоринг мисоли офтоб,
Тун қоронғу кечалар мулки бўлур эрди хароб.
Элга нур сочмас эди кибру ғурур айлаб сира,
Гар қуёшда бўлса бир зарра юзингдан нуру тоб.
Топса эрди офтоб тенгсиз жамолингдан хабар,
Тортар эрди у хижолатдан жамолига ниқоб.
Доимо айшим лабинг янглиғ ширин бўлгай эди,
Гар саволимга лабингдан келса бир ширин жавоб.
Пистадек оғзинг-ла, гўёки лабингнинг лаълидан
Жилвагар худди садаф бағридаги дурри хушоб.
Қирғовул паррича бўлмасди юзим кўз қонидан,
Бўлмаса сочингда чангаллар агар мисли уқоб!
Фикру ёдингда кўзимдан уйқу қочгайди қачон,
Гар хумор-хумор кўзингда этмаса ғамзанг итоб.
Менга бўлгайди насиб саккиз беҳиштнинг неъматини,
Дўстлигинг бўлса агар, эй дилбарим, менга савоб.
Яшнаган бу навбаҳорни, дер эдим жаннат шудир,
Бўлса гар жаннат асоси асли бу гул ҳам гулоб.
Келди булбул, қарға, қузғун бўлди оламда ғариб,
Кетса ҳажринг кошки мандан узоқ мисли ғуроб².

¹ Уқоб — бургут.

² Ғуроб — қарға, қузғун.

Гар саҳар бирлан сабо зулфингни ўпган бўлмаса,
Бўлмас эрди тонг шамолида муаттар мушкиноб.
Гажжагингга этса пайравлик бинафша боғ аро,
Унда ҳам бўлгайди ҳалқа-ҳалқа гажжак бирла тоб.
Навқирон бўлди замон ҳам яшнаган боғлар каби,
Кошки бўлгайди ҳамма навқирон олиўжаноб.
Ҳар тарафлар бўлди дерсан бир китоб янглиғ чаман,
Бағрига олди бутун олам жилосин бу китоб.
Гарчи ўйларсан дилида айшу ишрат йўқ эрур,
Ишқ элин қони сурилган чеҳрасига беҳисоб.
Нола айларлар рубоб янглиғ чаман булбуллари,
Балки булбуллари дерсан бўғзида бордур рубоб.
Тоғлар устида булут чодир бўлиб сим-сим ёғин,
Ушбу ёмғир риштасин дерсан, бу чодирга таноб.
Лолани кўрганда дерсан, майсалар бағри аро
Яхшиларнинг ишқида бўлмиш юрак-бағри қабоб.
Қолди наргиснинг кўзи гулнинг юзига термулиб,
Гўйё дерсанки боғ ичра бу Даъду¹, у Рабоб.

¹ *Даъду Рабоб* — ошиқ-маъшуқлар исми.

* * *

Эй, лабинг тўтийи ширин, танноз,
Ҳинди зулфинг камон отар устоз.
Хушнаво қушларики булбулдек,
Боғда тилсиз чиқардилар овоз.
Айшдан булбул аҳли анқодек —
Кечдилар, кетдилар қилиб парвоз.
Тоғда қушлар наволи сайрашишдан
Қилди какликлар ўйнамоқ оғоз.
Соз қулоғин бураб фалакда чақин
Авж аҳли учунму айлади соз.
Қайта бу наъра авжида наргис
Қолган эрди кўзи очиқ бир оз.
Айлади жилвалар қадам ташлаб,
Ухлаган эрди лола айлаб ноз.
Қамалак шавқида қуёш акси
Берди кўкламни саҳнига пардоз.
Боққа юз мингча кўз қараб эрди,
Кўкда юлдуз мисоли хўб мумтоз.
Уйғониб сарвдек май ишқида тур,
Кўкка етказ бошинг вафо билла боз.
Янги базм ила янги оҳанг қил,
Бода ичмоқни бошла, чалгил соз.

* * *

Рўза кетди, ҳайит келибдур соз,
Айлашайлик ҳайитни созини соз.
Рўза кетдию қолмади батамом,
Келки хуррамлик айлайлик оғоз.
Йиқилиб қолди рўза кўп югуруб,
Соқие, бода жомин этгил соз.
Учди тақиқчилар олови букун,
Айла, эй созанда айласин баланд овоз.
Қисқариб қолди рўза чангали,
Чанг чалиб, айла рақс, эй танноз.
Ул узун рўза навбати ўтди,
Биз билан кокили узун ҳамроз.
Ул Тароз шўхларин сочин ҳаққи,
Берайлик базм тунига пардоз.
Майни гар рўза оини ман этди,
Ҳайит оини ижозат этди боз.
Ул бир ой, бу бир ойни жабри учун
Шукр этиб, май билан бўлинг дамсоз.
Гар гуноҳ бўлса бу бизга, нетайлик,
Тавба дарвозаси очиқ-ку, бир оз.

* * *

Дилим амр этди, ошиқ бўл, дебон фарз ўлди фармони,
Йўлиқдим ишқнинг дардига йўқдир асли дармони.
Асир этди дилимни ул паришон сочи ҳар соат,
Паришон қилди жонимни унинг зулфи паришони.

Ширин орому, айшу уйқуни жону кўзимданким,
Олиб қўйди ширин лаъли лаби, лаззатни ҳар они.
Кулиб турган лаби ёқутлиғини кўрмасин ҳеч ким,
Муяссар бўлганида менга ул ёқути хандони.

Жамоли ҳур сиймодир, беҳиштнинг боғидан, балким
Жаҳонга фитна солмоққа юбормишдирми боғбони?
Қуёш чиқса агар ҳар кун сочиб нурини машриқдан,
Бўлур машриқ яқо, порлоқ қуёшдир ҳусни тобони.

Висолининг тунда мен узоқроқ умр истардим,
Муяссар бўлмади, лекин узайди менга ҳижрони.
Асир этди дилимни ҳалқа-ҳалқа зулфи ҳар дамда,
Чигал сочига ўхшаш эрди гўё аҳду паймони.

Сочини жингалак қилганда ногоҳ бўлса бир нуқсон,
Жамолию менинг ишқимни ордирди бу нуқсони.

Кўриб қолдимки, майдон ичра чавгонбозлик айлар,
Сочидек бурки қадимданму рашк айларди чавгони.

Унинг чавгони майдон ичра этса неники гўйга,
Занахдонига сочи кўрсатур бу ишни ҳар они.
Унинг хушбўй сочига қўнмасин, деб чанг-ғубор рашкдап
Кўзим ёшида сўндирдим йўлиқса гарди майдони.

* * *

Агарчанди санамлар ишқи бошинга бало бўлгай,
Дилим йиллардир ишқига, нетайки, мубтало бўлгай.
Дилим менга балою, дилга ошнқлик бало бўлди,
Бало ким кўрдик, бу хилда бир-бирига бало бўлгай.

Қулиман у гўзалнинг қоматин, бу қоматим доим
Сочин дардида зулфин ҳалқаси янглиғ дуто бўлгай.
Сабо кокилларининг келтирур хуш бўйини менга,
Шунинг-чун, улфатим ҳар доимо боди сабо бўлгай.

Баҳору сарв ила, гул, яъни савсан икки кўзимдан
Жудо бўлгай, агар ул дилрабо мендан жудо бўлгай.
Билагу икки зулфин, чеҳрасин, порлоқ юзин кўрсам,
Баҳор гар бўлмаса ҳам майли, менга бу раво бўлгай.

Вафосидан жафоси хаста кўнглимга азизроқдир,
Нечунки ишқининг белгиси ошиққа жафо бўлгай,
Юзи—шўх, жилвагар лола, жамоли—яшнаган гулдир,
Бу маълум ҳаммага: гул бирла лола бевафо бўлгай.

Художўйлигу оқилликни сен мендан талаб қилма,
Дилим тахтида чунким ишқ гоҳи подшо бўлгай.

Бу ҳусну бу жамол, бу сурату дийдор олдида
Қиши қандай художўю, унинг ақли расо бўлгай.

Машаққат ишқ эрур, жошимга роҳатдир унинг ишқи,
Таажжуб менга роҳат бу машаққатлар аро бўлгай.
Унинг ёқутининг дардида кўздан дур сочувчимен,
Сабаб шулдур, ҳамиша ранги рўйим каҳрабо бўлгай.

Кўзим ёши, сариқ рангим менинг ишқим гувоҳидир,
Иши ҳақ бўлмагай даъвода кимки бегувоҳ бўлгай.

* * *

Боғ ҳавосини ҳамал ойн муаттар айлағай,
Ундириб ер бағридан наргисни дилбар айлағай,
Хуш ҳаво бирлан димоғларни, эсиб боди сабо,
Чоғ этиб гўёки лим-лим мушку анбар айлағай.
Лола белги бергуси жонона дилбар лаълидан,
Боғда дилбар қиссасин савсан муқаррар айлағай.
Нозанинлар қошидан дерсан бинафша шарм этиб,
Бош кўтармай, боққа боқмай, ўзни камтар айлағай.
Бадхумор наргис чаманда янгидан гўё бу кун
Бодахўрлик айлабон май жомини зар айлағай.
Дашту саҳрога булут чизгуси Моний¹ нақшини,
Ел ўзин туфроқ уза санъатда Озар² айлағай.
Айлағай тошларни дур кўз ёшлари бирлан булут,
Аргувондан шода-шода лаълу гавҳар айлағай.
Қумри рангида булут туфроғу тошларни букун,
Қирғовул болу парин тавқи³ кабутар айлағай.
Бахш этар ҳар бир дарахт гўёки тўби⁴ соясин,

¹ *Моний* — машҳур наққош исми.

² *Озар* — машҳур бут ясовчи.

³ *Тавқи* — Қумрининг бўйнидаги ҳалқасимон доғи.

⁴ *Тўби* — жаннат дарахти.

Ҳар булут кўз ёшларини ҳавзи кавсар айлағай.
Яъни ошиқлар тариқида табиатнинг қўли
Лоладан майга қадаҳларни муяссар айлағай.
Тонг шамоли боғу роғларнинг ҳавою файзидан
Мушқу анбарсиз димоғларни муаттар айлағай.
Бу чаманнинг ҳурларига бсғ эса заргар бўлиб,
Лаълу ёқутдан тақинчоқ зебу зевар айлағай.
Сабзалардан ер агар гўёки осмон бўлмаса,
Нега юлдузлар дарахтлардан жилолар айлағай?!
Суву туфроқдан табиат устаси корхонасиз,
Соз тўқиб Шустар¹ матоин нақши Шуштар² айлағай.
Боғ аро булбул бўлиб, шоир ўзин ашъорига
Зоҳиран гул баргидан бир қанча дафтар айлағай.
Боғ аро қумри табиб бўлган туфайлидан бугун
Сарв шохин зина айлаб, унга минбар айлағай.

¹ *Шустар* — шаҳар номи.

² *Шуштар* — жой номи.

* * *

Утди Ҳуту Ют, қуёш нурин сочиб, келди ҳамал,
Айлагил яхши назар, қилгай ҳамал қандай амал.
Сабзалар яшнаб кулиб олғай совуқ қор ўрнини,
Қузғун овозин босар булбул навоси бу маҳал.
Бахш этар хонандалар қалбига булбуллар қўшиқ,
Қумрилар шоирлар ўрнида ўқир ширин ғазал.
Хўб гўзаллик санъатин айлар нисор боди сабо,
Ер тароват кўрсатиб ёмғир билан бўлгай гўзал.
Урдувонлар тожи янглиғ зебу зийнатлик чаман,
Ардашер тахтича тоғлар топди савлат, келди гал.
Бўлди наргислар мисоли ҳар бири олтин қадаҳ,
Бош-оёқ гуллар ниҳоли кийди бахмал, кийди ҳал.
Ҳар тарафга дурру гавҳарлар сочиб кўкда булут,
Ҳар чаманда шоҳлар гуллар очиб қилди амал.
Шул сабабдан бўлди ўтлоқлар фалакнинг саҳнидек,
Бўлди боғлар худди Қорундек бадавлат ҳам гўзал.

* * *

Эй гўзал, ҳуснинг мисоли яшнаган боғи Эрам,
Қошларинг боғи Эрам ичра бинафша, эй санам.
Лолаю гуллар каманди бор юзинг атрофида,
Кам эмас боғи Эрамдан заррача ҳар бобда ҳам.
Ёсуман, наргис, бинафша бўлса гарчанд боғ аро,
Қошу кўз бирлан юзинг бордир учовлон сенда ҳам.
Ҳеч йироқ тутма юзингни кўзларимдан, эй нигор,
Боғ обод бўлмагай кеч келса сув, йўқ бўлса нам.
Малҳами ҳуснинг эрур, кўнглим эса бемори ишқ,
Ким кўрибдир хастага ойдан етур малҳам, карам.
Қокилингдан хат чизибдирсан юзинг атрофига,
Ким қуёш атрофига бу хилда чекмишдир рақам?
Гар эриб кетса пўлат ўт шиддатидан сув бўлиб,
Ўтлиғ оҳимдан дилинг юмшармикан, дилбаргинам?
Бир-бирига чирмашиб, солгай чигил зулфинг сенинг
Худди зулфингдек чигал тушди танимга дам-бадам.
Гарчи ҳурдирсан, сенга она эмас Момо Ҳаво,
Тўғри, Марямзодадек бир мўъжизотдирсан, десам.
Айладинг байроқ мени ишқингдаю мен нотавон,
Титрадим байроқча ҳажринг хавфидан тортиб алам.

* * *

Нигорим зулфидек қаддим букилди, бўлди бўйним хам,
Дилим дилбар кўзидек бўлди ошuftа назар қилсам.
Дилим ғамгин, қаддим хам бўлди, чунки бўлғуси шундай,
Аламлик кўзга кўз тушса, гажаклик сочи кўргач ҳам.

Лабию зулфи, ишқи ёрнинг сабрим олиб қўйди,
Эрур ишқ одати шундай ҳамиша, ҳар нафас, ҳардам.
Қарам бўлди дилим ёрим лабу кўзига, бу яхши,
Ким ул дил бермамиш лаълу кўзига, ул эмас одам.

Ҳамиша ишқида жабру ситамлар тортаман чексиз,
Ситам кони экан ишқ олами ошиққа, кони ғам.
Кўзим қошу кўзига боққанида кўргуси нелар,
Ёмонлик, яхшилик, хўрлик, алам, иззатни жамулжам.

Лабидан — шаҳду шаккар, ғамзасидан бахш этар —
наштар,
Бу айшу, бу азобдан кўрмадим мен ҳеч ортиқ-кам.
Сабаб дарду ғамимга зулфу лаб бўлди, кўрибдир ким,
Шаробу мушк бўлмиш дарду ғамнинг боиси, билмам.

Сўзин аччиғлиги қалбимда ваҳшат боиси бўлмиш,
Тор оғиз бўлди даҳшат боиси, ҳаргиз ололмам дам.
Гўзаллик ҳам ширинлик, яхшилик икки лабидандир,
Узукнинг кўзига нақш эрди мулки тахту бахти Жам¹.

Унинг мушкин сочин ишқида кўнглим хастадир,
Деёлмас, кўзларимки, не сабабдин бўлди коча: нам. ҳа. ким —

¹ Жам — Жамшид.

* * *

Олиб қўйди дилимни писта оғзу иккита бодом,
Ким унга ўхшатолгай, пистаю бодомдан этмиш дом.
Уни таъриф этишда писта янглиғ очдим оғзимки,
Ажаб эрмас муяссар бўлса менга кўзлари бодом.

Қуёшмонанд юзига боқмаса то кўзларим тинмай —
Фалак чархига ўхшаш айланурман, менда йўқ ором.
Унинг ойдек жамолин кўрмасам бир йўл агар ҳар кун,
Кўзим осмон томон бошдин-оёқ термулди субҳу шом.

Десанг энг яхши сўзни бошлағувси қайси ҳарф бирлан
Ажойиб қаддию ҳам қоматим бўлгай алиф ҳам лом¹
Эшитмасдан туриб овозини ҳаргиз тирилмасман,
Уни Исо² десанг мумкин, мени майли десанг гар Сом³.

Кизил май нашъаси ранги лабидан бир нишондурки,
Шунинг-чун доимо завқи-ла, илгимда тутарман жом.

¹ *Алиф*, лом — араб ҳарфлари: алиф — тўғри би
чизиқ, лом — эгик бўлади.

² *Исо* — пайғамбар.

³ *Сом* — Эроннинг афсонавий қаҳрамони.

Юзин васфини сўз бирлан этолмасман адо, чунким,
Жамоли янгидан-янги гўзаллик айлагай инъом.

Дилим бир яп-яланглик ишқ уйидир бу раво бўлгай,
Агар чандики оташ бирла сувдан бўлди унга том.
Деюрлар ҳар бир иш ўз вақтида бўлганда шодликдир,
Недандур аслинг, эй ишқ, шодсан ҳар вақту ҳар айём.

* * *

Ширин лаълинг шаробидан бўлак май ичмам, эй жонон,
Юзимга жилва бермас гул юзингдан бошқа ҳеч бўстон.
Юзинг бирлан лабингни ҳар қачонким ўйласам, дилбар,
Шаробу гул келур жону кўзимнинг олдига шул он.
Агар қолса лабим бирлан кўзим лаъли жамолингсиз,
Хаёлимга сира келмайди май бирлан гулу райҳон.
Лабингдек лолани Гургонга¹ келтирмайдилар ҳаргиз,
Юзингдай олма йўқ Омудда² ҳаргиз, эй маҳитобон.
Гўзал чеҳранг йўғида бир тасаллидир менга олма,
Лабинг ўрнида лола мен учун афсонавий дoston.
Жамолингдан шифо йўлин қидирган хаста беморман,
Лабингдан иштаҳа бирлан тиларман бахшиш, эй жонон.

¹ *Гургон* — ўлканинг номи.

² *Омуд* — ўлканинг номи.

* * *

Суман ҳуснию лола нури ҳам хушбӯй билан тўлган,
Санамлардир, санамлар ноз этарлар шўх кўз бирлан.
Чаман бутхона эрмас, навбаҳор пардозидан гўё,
Қадаҳ ол қўлга чунки ўхшамиш бутхонага гулшан.
Ёқиб андишаларнинг хирмонин кул айла наврўзда,
Қилур боди сабо гул яфроғидан энг гўзал хирман.
Агар кундуз ҳулкарни фалак боғида кўрмабсен,
Бу гулшан ичра сайр айла, суман шоҳида кўргайсан.
Қизил гул бирла оқ гулни кўрибон бу чаман ичра,
Яманнинг юлдузи гўё Суҳайлидир бири дерман.
Агар ҳар жойга боқсанг, сабзалар яшнар, қизил лола,
Эрур гулшан либоси лаълу, ёқуту зумуррад.
Ёқимли хуш ҳавою атр сочгувчи сабо гўё,
Дедим менга чамандан мушк келтиргувчилар эркан.
Баҳорда лоланинг рухсорини қонга бўябдир ким,
Кўзим гар бўлмаса эрди булутлар ичра қон тўккан.
Магар баҳман булути эрди Баҳманнинг хазинаси,
Йиғига кирди тинмасдан булутлар, фасл эди баҳман!
Ажойиб ранг-баранг гуллар гўзалликлар билан гўё
Чаман саҳни эди ҳар бир қадам ганжинаи Баҳман.¹

¹ Баҳман — I фасл. II. Баҳман — қадимги Эрон шоҳларидан бири.

Биҳишт боғи каби сержилва бўлди ўлкалар буткул,
Замин бирлан замон ҳам навбаҳор оройиши бирлан.
Араб ошиқлари қандай қилиб оҳу фиғон этсин,
Фиғон этмоққа жой топмас бу юрт пасту баландидан.
Чақин нурин булут бағрида кўргач, бу қаро гўё
Фаришта деб либосини кийиб олмишмикин, дерсан.
Чақиннинг нуридан билсанг ҳавода гулдурашларни,
Манижа ишқида шундай фиғон айлар эди Бижан¹
Чаман Руму Адан эрмас эса, унда нечун бўлгай,
Адан дурри тўла сандиқчалар, румий ҳарир тўлган?!
Ловиллар лолалар ўтлоқдаю боғлар аро гуллар,
Ёнар машъал чароғлар бепилик, беёғ қилиб равшан.
Бўлибдир дашту қирлар ҳар тараф гўёки бир жаннат,
Бўлибдир боғлар атрофлари ҳам худди бир гулшан.
Агар гулшан билан жаннатда хоҳларсан ватан тутмоқ,
Яша бу дашту қирларда, бу боғлар ичра тут маскан.
Бу гулшаннинг жамолин таърифин айтолмаса мендек,
Чаман ичра сабодан сўзни ўргансин ўқиб савсан.
Не жабр ила яқолар чок этарлар, ёр ҳажрида,
Чекарман жабр нечун гул яқо чок этди жабридан.

¹ *Манижа ва Бижан* — Фирдавсий «Шоҳнома»сидаги севишган қаҳрамонлар.

* * *

Навбаҳор келдию жаннат бўлди бу рўйи замин,
Хуш ҳавою, майсаларнинг жилваси шўх нозанин.
Боғ ҳавосин мушку анбарлар муаттар айлади,
Дашту саҳролар либоси бўлди инжу, офарин.
Майсалардан ер юзи бўлди мисоли осмон,
Боғда Ҳулкар шодаси дерсан суманнинг шоҳларин.
Ҳамнишин созандалар—мастона булбул, қумрилар,
Наргису, насриндан этди боғ бисотин ҳаммасин.
Гул дили шодлик билан ҳинду баҳоридек гўзал,
Гул юзи дилбарлигидан бўлди суратгоҳи Чин.¹
Ошиқу маъшуқ каби оҳую майса дашт аро,
Булбулу гул боғ аро Хисрав билан мисли Ширин.
Дашту саҳролар ҳавоси шодликни бахш этар,
Боғ юзи талқин этар ҳар лаҳза ошиқлик фанин.
Руҳ учун роҳат шу жойда, айла бу ерга назар.
Бунда сайр этгил кириб, хурсанд этар одам дилн.
Бўлмаса шайдо нечун сарсон кезар боди сабо,
Бўлмаса ошиқ, нечун тёр юзига тушмиш ажин?
Тоза май ичгай булутнинг илгидан гулшанда гул,
Шул сабабдан кечалар булбул фиғон айлар ҳазин.

¹ *Суратгоҳи Чин* — Хитой суратхонаси.

Бўлмаса лола агар Ширин юзи янглиғ қизил,
Боқиши айлар нечун ачкиқ маишатни ширин?
Боғ аро боди сабо гул баргидан ёйди бисот,
Бошига ҳар бир бинафша шундан айлар ёстигин,
Гуллар оғзи гар садаф эрмас, булут ёшин нечун —
Унга томган чоғдаёқ инжу қилар ҳар биттасин?!
Айлагай шому саҳар булбул бу гулшан саҳнида
Ҳар тарафлаб боғу гулшаннинг жамолин, таърифин.
Балки келдиму беҳиштдан тонг насими боғ аро,
Қилди жаннатдек ёқимли кезмоғи боғ саҳнасин.
Бўлмагай, жаннат бу гулшан, ҳурларидан бўлмаса.
Ушбу жаннат ҳурлари наргису, лола, настарин.
У беҳиштни қанча таъриф айлаган маддоҳдан,
На эшитсанг, бу беҳишт ичра кўриб, де офарин.
Тўбиси бу сарв эрур, боғбони ризвондан эрур,
Тонг шамоли мушкию кавсар, дедим, ҳар чашмасин.

* * *

Эй, узук нақшига банд этган гўзаллик оламин,
Суратингдек йўқ эрур Чин мулкида сурат ширин.
Ишқ мулкени узук нақшига мен банд айладим,
Чунки беркитдинг узук кўзига сен ҳусн оламин.
Лаб билан чеҳранг туфайли фитналарга ғарқ мен,
Бас шулардандир кўзу кўнглимда фитна, найлайин?
Лаб билан ҳуснингни ой бирла шакар деб мақтадим,
Ой бу шодлик бирла равшан бўлдию, шаккар ширин
Боғ эмас ё кўк эмас, сен—ер юзин ойи, дегил,
Не сабабким бир ўзингда бор нишони иккисин?
Қоматинг — сарву юзинг—лола, кўзинг наргис эрур,
Зухрадир чеҳранг, тишинг—Ҳулкар, юзинг ё оймикин?
Мисли кавсардир ширин лаълинг, жамолингдир беҳиш
Қокилинг аслида тўби, сенг ўзинг ҳур нозанин.

* * *

Навқирон фасли баҳордан бўлди олам навқирон,
Навқирон ҳуснига боқгил, яйрасин жисмингда жон.
Қор билан гар кекса бошидек эди тоғ бошлари,
Лола акси бирла бўлди кекса тоғлар навқирон.

Ҳар булут Нўширавоннинг¹ чодирн янглиғ эди,
Майсалардек чодир устида булутлар бир жаҳон.
Олмаган бўлса жаҳон баҳра баҳорнинг адлидан,
Мўътадилликда нечук бўлди мисол Нўширавон?

Майсалардан айрилиб, кўп тортди хорлик оҳулар,
Сабза яшнаб кетди, энди оҳулар тўқ, шодмон.
Боғ аро наргис кўзи жонон кўзи янглиғ эди,
Хушҳаво бахш этди шодлик, бўлди чўллар бўстон.

Ҳар тараф суҳбатлашур қўлда қадаҳ гулшан аро,
Шу сабаб мастоналардек сарв тебрар ҳар томон.
Бўлмаса ошиқ булут кўзи агар гул ҳуснига,
Не учун йиғлайди ошиқлар каби айлаб фиғон?

¹ *Нўширавон* — адолатли подшоҳ маъноснда.

На булутдир гулга душман, на булутга боғ ёв,
Йиғлаган чоғда булут, гул нега бўлсун шодмон?!
Олмаган бўлса жаҳонни бутпарастрлар миллати,
Не учун роҳиб либосини кийибдур бу замон?

Тўкди кўз ёшин булутлар шу сабаб боғ устида,
Қаҳқаҳа бирлан куларлар лолаю гуллар чунон.
Хилма-хил зийнатлигу турли гўзалликлар билан
Шоҳлар ганжинасидек бўлди боғу бўстон.

"

* * *

Дил олғувчи юзинг атрофида зулфинг урур жавлон,
Бўлибдир тоза анбар гулшан атрофида бир хирмон.
Ва ё ой даврасида мушкдан дилга тузоқ қўйдинг,
Илинди дил, юзингу сочларинг топди бу хил имкон.

Ва ё боғбони йўқ эрди юзингда ҳусн боғининг,
Магар хушбўйлардан тангри этмиш унга боғбон.
Тутабдир ёки ўтдоннинг олови ичра хушбўй уд,
Кўринди арғувоннинг гуллари гирдида ол хирмон.

Тутун ўтдан, тутундан ўт жудо бўлмайди одатда,
Тутун ўтдан, тутундан ўт нишона бергуси ҳар он.
Кўришга ул тутунни кўзларимга бир йўли йўл бер,
Уларнинг ўртасидан ушбу оташни ўчир чаққон!

Дилимни олдингу мендан дилингни уздинг, эй ёрим,
Дилим сендан агар бир бўса олса шоду ҳам хандон.
Олиб кетгач сочинг дилни фақат қилғуси хизматкор,
Сочингдан ўрган одам ишлатишни бепулу арзон.

Кўрарманму дебон икки кўзимни дурга тўлдирдим,
Қатор ул ўттиз икки дур тишингни кулсанг, эй жонон.

Ярим умримни сенга армуғон айлаб юборгайман,
Тилингдан гар эшитсам битта сўз мисли дури ғалтон.

Муродим бўйича сарф ўлмасин бир лаҳза умримдан,
Агарда дил кўзи ҳуснингга боқмас бир нафас, бир он.
Латофатлик жамолинг тўрттала фасл ичра, ой дилбар,
Кўзимга тоза гул рангида бўлмиш энг гўзал мезбон.

* * *

Фироқи дилбар икки зулфи қилди менга уч савфо:
Бири—афсус, бири—ҳасрат, бири—бошимга минг савдо.
Қачонким ундан айрилдим, шу онда учта ном олдим:
Ғариб—бир, ғамгин—иккинчи, учинчиси эрур танҳо.

Менинг кокилларинг ишқида қилган аҳду пайпоним
Бири чиндур, бири—маҳкам, биридур яккаю якто.
Юзу, қошу сочи мисли Хито бирлан Хўтан ойи,
Бири—кўзгу, бири—маржон, бири—шаффоф, тиниқ,
мино.¹

Унинг икки юзидин фахр этар уч мамлакат доим:
Тароз ҳам, балки Халлух ҳам, учинчиси эрур Яғмо².
Юзи, пешонаси бирлан белин таърифу тавсифин,
Десам мумкин, бири—Ойу, бири—Зуҳро, бири—Жавзо.³

Бор уч гавҳарки, уч гавҳардан олғайлар латофатлар,
Ҳаводан, ўтдану сувдан, бу сўзда бор ажиб маъно.

¹ *Мино* — тиниқ ҳаво ранг, кўк.

² *Тароз, Халлух ва Яғмо* — шаҳарлар номи.

³ *Жавзо* — фасл.

Фироқида ҳамиша уч сифат бирлан қолибдурман,
Будур ул уч сифат, яъни асиру волаву шайдо.

Паридан, сарвдан, ойдаи унинг ҳуснини фарқ этмиш
Жамоли, сурати бирлан ажойиб қомати зебо.
Юзидан, сийнасида, оқ билагидан хижолатда
Ҳарир кўйлак билан, шоҳи либосу янги нафис сарпо.

Юзи ҳуру паридан бошқа уч таъриф-ла ном олди,
Латифу, дилрабою ҳам учинчиси эрур барно.
Маконидан, юзидан, лаълидан рашк эттилар ҳардам,
Биҳишту кавсару ҳурлар, бу дилбар ҳаммадан аъло.

* * *

Қалби тош, нуқрабадан илгида қалбим мубтало,
Қонли ёшимдан оёғим ости балчиқдирми ё?
Тош чидолмайдир унинг қаттиқ дилин озорига,
Мен учун тош бағрида бордир фақат жабру жафо.
Қанча кўз ёшимни тўкмай, қалби ҳаргиз юшамас,
Мумкин эрмас юшатиш харсангни кўз ёши аро.
Ҳажр асбобин ясайди дам-бадам тош бағрида,
Бўлди бу ғамгин дилимдан шоду хурсандлик жудо.
Бобилийкўзу ҳабашсочлию румюзли эрур,
Руму, Бобилу, Ҳабашга фитнадир бу уч бало,
Ҳажри шамшири кўзимда уйқуни қатл айлади,
Гар юзим қондир, сабаб бу қонга, қотил дилрабо.
Энг ширин жонбахшлик бўлса лабида, не учун
Сўзларидур заҳри қотил менга они доимо.
У сафар қилмоқ учун манзилда маҳмил хоҳлади,
Жойимиз манзил эди, энди кажава бўлди жо.
Корвонга чора йўқ манзилга қўнмасдан сира,
Ишқининг корвонига манзил дилимдир жо-бажо.
Сабру тоқат йўқ усиз қалбимда, ишқ водийсида
Сабр қилмоқ ёрсиз ошиққа мутлоқ нораво.
Сўзладинг дийдоридан ул кунни эсла, эй дилим,
Қанча шодлик бўлса ул кун ҳосили кўнглим аро.

* * *

Биҳишт ҳури эрур, ҳуснинг, нигоро,
Кўчанг жаннат эрур, ундан ҳам аъло.
Қўлим янглиғ дилим енгим ичинда,
Изинга садқа қилмоққа нигоро.
Юзинг гўё баҳорнинг лоласидур,
Сўзинг ҳар қайсиси бир дурри якто.
Арисан ғамза чоғида чақувчи,
Агарчи лабларинг болу мураббо.
Юзинг ўхшайди гулга ё суманга,
Қаро тунми қаро кокилларинг ё?
Тор оғзинг шакли мим¹ ҳарфига монанд,
Тишинг мим ўртасида синми² гўё.
Танимдек ориғу ингичка белдур,
Ғамим янглиғ қўполдир бу муаммо.
Қаерда бўлсанг ул жой навбаҳордир,
Билак оқ гул мисоли гулшан оро.
Қуёшдан ҳам юзингни шуъласи зўр,
Шунинг-чун сенда кибру нозу даъво.

¹ *Мим* — «М» ҳарфи, араб алифбесида кичик оғиз шаклида.

² *Син* — «с» ҳарфи, майда тишлар шаклида.

Кўмилган ҳар хазина бўлса ерда,
Баҳор келдию очди қўймай асло.
Чаман саҳни гўзалликда, чиройда,
Руму Чин қизларидек бўлди зебо.
Ажин йўқ лола рухсорида ҳаргиз,
Бинафша ҳуснида нечун бу пайдо?
Қимики лола терса, лола акси
Қилур у қўлни лоларангу зебо.
Қарангки, бўлдимужаннат бу боғлар,
Ҳама гуллар жамоли ҳурсиймо.
Бўғиқлик қумрилар овозида йўқ,
Аламлик ҳамма булбулларда ялло.

* * *

Чизибдур қанча сурат Монию Озар юриб, аммо
Сенинг анбар сочинг, ойдек юзингга тенг эмас асло.
Меним-чун суратин ой юзли, анбар сочли ёримнинг
Чизишга Монию Озарга ҳожат қолмади асло.
Кўзи—наргис, қади—шамшод, гўзалликлар унинг номи,
Ул ойни айламиш наргис кўзу қоматрасо барно.
Оловлик, шуълалик ҳусну жамол таърифу васфига
Қилибди Руму Шуштардан тафаккурни баланд, аъло.
Юрак измин олиб қўймак унинг ширин лабин феъли,
Лаби дилни олиб қўймоққа соҳибхтиёр гўё.
Менинг занжиру метиндек иродамга бериб барҳам,
Унинг занжиру ҳалқа зулфига банд этди сартопо.
Буралган қўнғироқ сочини ҳар бир ҳалқасидинким
Тану жону дилимга жабр ила зулму ситам пайдо.
Талон-тарож этиш расм ўлмаса султон қўшинига,
Нега зулфу тили Хархиру Аскарга¹ солур яғмо.²

¹ *Хархир, Аскар* — Шарқий Туркистон шаҳарлари.

² *Яғмо* — талон-торож.

* * *

Ранги ёқут бўлди майнинг, бўлди яфроқ қаҳрабо,
Этди кўлмак сув юзини серажин боди сабо.
Сеҳргарлик айлағай энди хазон, бу ростдир,
Олам аҳволини васфига берур ўзга баҳо.
Олди энг қиймат либосин майсалардан, боғдан,
Берди сойларга бўлак ранглик либосин, эй ағо.
Шу сабабдан чўлда наштар ургучи бўлди шамол,
Тонг суви бўлди газанда шу сабабдан мутлақо.
Ухлади қумри, саҳарлар нола қилмайдир сира,
Кетди булбул ишқининг достонидан қилмай наво.
Ул дарахтларким учи етган эди осмонгача,
Ул замин, ўстирган эрди майсаларни дилрабо.
Озми-кўпми қолмади ул базмлардан битта ҳам,
Озми-кўпми ул либосдан қолмади бўлди адо.
Энди ишрат изласанг, борлик уйида тут қарор,
Энди лаззат изласанг, май ол қўлингга, хушлиқо.
Ул шаробеки, эрур жон қуввати, дил роҳати,
Ул майи хушбўйу ҳам гулранг, ҳам таъми расо.

* * *

Қараб боқсам менинг бағримда йўқдир дилбарким зебо,
Нетай бағримни, ёрим бўлмаса, мен ҳоҳламам асло.
Қучоғимга кўзим қони билан ранг берди, нақш этди,
Қучоғимда ва лекин йўқ эрур у нақшу, у барно.
Дедим мен, ишқида чин ғамгусоримдир бу дилдорим,
Вале бу ғамгусордан кўрмадим ғамдан бўлак маъно.
Агар шўх кўзлари макр айлабон йўлдан чиқармасди,
Юкимни ишқ боргоҳига элтардим юриб баржо.
Дилим ишқини мендан истади, бердим унга ночор,
Қилур бечораю дармонда ҳар гаҳ ишларин бежо.
Висолинг боғидан ҳаттоки бир гул узмадим, дилбар,
Менинг хаста дилимга кўп тиканлар санчма бепарво.
Юзингдир навбахор янглиғ, менинг чеҳрам хазон фасли,
Баҳорингга хазон фаслини ёндаштир, гўзал сиймо.
Қолиб беёр, эй дилбар, сени ёрим, дедим, чунки,
Агар ким қолса беёр, дейди, ёрим сен ўзинг танҳо.
Мен ишқингнинг хумори, сен эсанг, ҳуснинг хуморисен,
Баробар билмас эл икки хуморийликни, эй доно.

* * *

Ҳасад айлади Бобилда кўзингдан Ҳорут, эй барно,
Сени этгум ҳавас мен бедили-Ҳорутинг, эй Зухро.
Жамолинг олдида Зухро жамоли худди бир соя,
Сабоқ олғуси ғамзангдан у Бобил соҳири ҳатто.

Тўлин ойсан, дилу жонимни манзил айладим сенга,
Юрар манзил-баманзил ойда йўқдир чора, эй зебо.
Ҳамиша куйдиурсан жон билан кўнглимни, билгилким
Бу иш яхши эрмас, манзил куюк бўлса, аё жоно.

Сени деб айшу роҳат менга ҳижронингдан аччиқроқ,
Висолингдек фироқингда ҳушим ҳам маҳв эрур гўё.
Сочингинг занжирисиз ақл ила дониш мени энди,
Сира ҳам боғлай олмас бошқа занжирлар билан асло.

Ушал кундан бери жону танимга тушди титроқлар,
Эшитгач кўчмоғинг овозасин, эй шўхи бепарво.
Қачон сен кетдинг кетмоғлигингдан бир нишон қолди,
Мени қолганлигимдан кўп далил қолди, кўзи шахло.

Дилим қони биёбон қумлариға бўлди омихта,
Юзимнинг ранги бу лойлар аро бўлмоқдадир пайдо.

Бу ернинг бўлди туфроғи юзингнинг рангидек гулзор,
У ерда бўлди бағрим қонидан қум балчиғу расво.

Ҳайит келмай туриб ақлимни қурбон айлади зулфинг,
Фироқингда сўйилмиш бепичоқ жисмим, ўлик аъзо.
Дилим бўлмайди ҳозир, чунки дийдоринг эмас ҳозир,
Висолинг бўлмаса ҳосил, бўлолмас бунда жон пайдо.

Ҳамиша жону дил рухсоринга мойил эрур, дилбар,
Сенинг райингда йўқдир майл этиш мойил учун аммо.
Агар кечса дилинг мендан, кечарман жондан, албатта,
Дилингни кўзини узма бу ошиқдан, аё барно.

* * *

Агарчи бу замонда сўзни қойил қилдим, эй ошно,
Замона етмади додимга ҳаргиз, етмади парво.
Замона гарчи мандан сўз камолотини топмишдир,
Мен унга фойда бердим, менга ундан фойда йўқ асло.

Замонда қолмади насриму назмим юрмаган бир йўл,
Бирор уй қолмади дарийча лафзим кирмаган ҳатто.
Замона аҳли шеъримни ўқиб дилшод бўлдилар,
Бошимга тушди ғамлар, қилмади хурсанд ҳеч дунё.

Бу мудҳиш толеимдан мен учун иқбол тугилмайдир,
Туғилдим бахтсиз бир даврда бу толеи бежо.
Азизмен фазл ила, мандан бўлақлар бу замон ичра
Ғарибдирлар, ғариблар бирла мен ҳам бир ғариб гўё.

Ажойиб назму насрим ёд этур мулку замон ичра,
На қилдим эсламас бахту саодат биргина ҳатто.
Менинг оҳу фиғонимни фалакда наҳс юлдузлар
Эшитмаслар, нечун мақбул қулоғи бирла, эй доно.

Агарчи ерга томган кўз ёши янглиғ эрурман хор,
Латофат бобида, боқғил, самандар мен оловсниймо.

Агар дерсан либосимни кўриб хору ғариб эркан.
Ғарибмасман, қара фазлим берибдур менга хўб оро,

Ушал кундинки, қай кун мен қадам қўйдим жаҳон ичра,
Узимнинг мақсадимча юрмадим шодлик билан асло.
Ҳузурингда агарчи бир кичик шогирд кабидурман,
Вале устодман илму ҳунарда давр аро аъло.

Ширинлаб дилбаримдан топмадим ҳаргиз муродимни,
Жафо тоғида Фарҳоддек эрурман, зор ҳам шайдо.
Жаҳон ичра жаҳоннинг неъматидан бенасибдирман,
Жаҳон рўзғоридан ташқари чиққан бир нима гўё.

Жаҳонда ким ҳаётимга менинг ноҳақ халал берди,
Жаҳонга ушбу ҳолимдан хабарлар айла. эй ошно.

Эй жамолингдан, қизил гул тўлди бу гулзор аро,
Бу баҳорга рўбарў келди баҳори сержило.
Яъни рухсоринг гули, чеҳранг баҳори шавқида
Дил бўлиб булбул каби гул'фаслида айлар наво.
Хуб муносиб юзларинг гулзорига ишқим менинг,
Бўлди ҳуснингнинг гулистони-ла олам дилрабо.
Чеҳрангу зулфинг, ажойиб гажжагинг, ғамзанг сенинг —
Ҳар бири бир бошқа иш қилмоққа келди мутлақо.
Чеҳранг жонпарвар эрур, зулфинг мисоли йўқ сира,
Гажжагинг, яъни фирибгар ғамзалар жосуснамо.
Юксалиш бозорида ҳусну жамолинг қиймати
Сарв ила ойни касод эттию қилди камбаҳо.

* * *

Оқ юзин фикри билан сарғайди рангим беэиё,
Найлагум кўрсатмаса қайта юзин ул дилрабо.
Юзлари тоза гулу ҳам сержило, ундан бўлак
Тоза гуллар бермагай рухсорима ҳаргиз жило.

Мен ҳама ҳуру парилар бирла бўлсам ҳам агар,
Илги илгимда унинг, лаъли лабимда мутлақо.
Хатлари! яшнаб ўсиб чиқмиш юзин атрофида,
Бўлди мушким, анбарнинг олдида биллурнамо.

Бу фалак чархи дилим мақсудича айланмагай,
Тутмасам то ҳалқа сочин ҳосил ўлмас муддао.
Етти ўттиз бирга бул кун қуввату сабрим менинг,
Унди то гул яфроғида хатлари анбарнамо.

Юзлариким фитнага ҳозир, дилимга қаршидир,
Ҳам эрур мушкин хати бу ҳақдаги шоҳид гувоҳ.
Маскани деву париларга ётоқхона эрур,
Кошки бўлса ётоқхона менга бу жой бажо.

¹ *Хат* — устки лабдаги майин туклар

Бордир икки лаълида оби ҳаёт хосияти,
Бўлмади афсус лабим Искандари у лабин ё.
Кўргач илгида қадаҳ майлик, қилурман минг шукр,
Мен ажаб ҳайратда, шаккар майга бўлмиш ошио.

Мен лабига етмасам, етса пиёланинг лаби,
Лаълин олдида пиёла лабидан мен камбаҳо.

* * *

Гар кўнгил бир дилрабо илгида бўлса мубтало,
Ундан узмағлик керак орзу-ҳавасни мутлақо.
Бўлса дилнинг қасдида, дилдан чиқар ул кимсани,
Чунки дилларни ўғирлаш мақсаду, ҳам муддао.
Лекин ул қайдан билурки, дилраболикдан асар
Қолмағуси, қолмагай ҳеч вақт бу олам аро.
Ташлағил бир йўл назар ул турфа дилбар боғига
Ҳар тарафда бир эшик дилларга эрди дилкушо.
Ҳар тарафлаб лолалар бўлгандан хирмон саҳнида,
Ҳар қадамда мушки анбар хирмон эрди гўйё.
Ҳар дарахтнинг қомати гўёки эрди мисли шоҳ,
Ҳар бирин бошида бир тож бор эрди бебаҳо.
Ҳар қаю тожнинг мутеъи эрди қанча мамлакат,
Қанча лашкар шоҳининг фармонини қилган бажо.
Ул хазон фаслин вафосиз лашкарининг зарбидан
Энди кўрмайсан у шоҳнинг бошида тожу жило.
Навбаҳор ҳар бир дарахтларга зумурраддан букун
Тақди зийнатлар, гўзаллар мисли айлаб дилрабо.
Айлагай олтин зумуррадларни куз фасли келиб,
Мен шу заргарнинг қулиман, унга бу жоним фидо.
Кўз очиб ҳар ким бу санъатни тамошо айласа,
Бу томошо унга лойиқ, ҳам муносиб, ҳам раво.

Ҳам ҳазон фасли уятдан энди бошин беркитиб,
Тўхтамасдан кирди оқ биллур чодирлар аро.
Боғ ичинда мевалардан кўп санамлар жилвагар,
Билмадим ким берди беозор бу хил рангу зиё.
Ҳар дарахт гўёки осмон рангида бўлмиш бу кун,
Бўлди юлдуздан мужассамлик дарахтларда бино.
Энди осмон хоҳлади ўз рангини кўрмоқни бир,
Ҳар томондан мўралаб, берди юлдузлар жило.
Ҳар бири гавҳарга ўхшайди қизил олма, кўринг,
Ким эшитмишдир бу хилда гавҳари арзонбаҳо.
Не учундир демадим юлдузга ўхшайдир анор,
Йўқ эрур юлдузда бундай фойдаю дардга даво.
Май қизи бўлди-ю, майнинг онаси бўлди узум,
Жонга роҳат бахш этар жонона қиздек мутлақо.
Бунга ўхшаш меҳрибон она жаҳонда кам эрур,
Чунки ҳар ток айлади фарзандларига жон фидо.
Тарбия қил жонни шул фарзандлари бирлан мудом,
Бу каби жон парвариш қилғуси йўқ дунё аро.

* * *

Бир ҳарир бўлса юзинг, эй дилрабо,
Ишқу ошиқлик бўларди нораво.
Гар ҳарир бўлса юзинг монандида,
Кўнглим ошиқ у ҳарирга доимо.
Меҳринг оромимни олмайди вале,
Ишқинг ичра йўқ чидам кўнглим аро.
Эрталиқ ваъдангни қўй, даркор эмас,
Эрталиқмас, сен шу кун қилгил вафо.
Қоматингга ўхшаганда сарв агар,
Сарвга боқмасди ҳеч ким мутлақо.
Сарв ўғирлабдур бўйингдан тўғрилиқ,
Тўғри сўзни, энди айтдим, дилрабо.

Боғу саҳродан бу хилда топдилар фасли баҳор,
Жону дил шайдойи ҳусни боғу саҳро бўлдилар.
Юрди ҳутнинг ортидан, етти ҳамалга офтоб,
Ҳар гиёҳнинг шоҳу барги чўлда пайдо бўлдилар.
Ҳар кўнгилни боғ ила бўстон ҳавоси маст этар,
Бу ҳаводан қумри, булбул масту гўё бўлдилар.
Бўлмаса соқий булут, май бўлмаса ёмғир агар,
Лолалар нега қадаҳ янглиғ мусаффо бўлдилар.
Навбаҳор фаслини гул наслига пайванд этгали,
Рости шул, ёмғир, булут, Одам-ла Ҳавво бўлдилар.

* * *

Келди бир мавсумки, одамлар фақат бода ичар,
Келди бир кун, бунда қушлар ҳам фақат гулни сўрар.
Ишқ элига бўса бергай ёрлар бу фасл аро,
Ору номус пардасин йиртар ҳаёсиз кимсалар.

Лола бирлан гул юзи маъшуқ юзига ўхшамини,
Шул сабаб ишқ аҳли лола, гул сари ташлар назар.
Бу таажжуб, сабри тоқат қилмагай бу фасл аро,
Яъни ул одамларики, айлагай майдан ҳазар.

Боғлар эрса ёқуту, лаълу зумуррад конидир,
Шохлар эрса, дурру маржон растасидек жилвагар.
Билмадимки, кулкуга боисмикан жон шодлиги,
Кулди нечун лолаю гул ё улар жонликмилар?

Келтирур ёр кокилидан хушхабар боди сабо,
Ишқ эли тушди пайига тонг насимин бу саҳар.
Бўлди боғ бутхона янглиғ лолаю гул ҳуснидан,
Рост айтсам, Чину қашқарлик санамлар барқ урар.

Лолаю насрин, суман гуллар очилди, яшнади,
Лаълу ҳам ёқуту маржон, дурру гавҳардан ўтар.

Хуш келур бу фасл аро ёқут рангида шароб,
Фаҳм этолмайдир буни ҳар кимки майдан беҳабар.

Майга гул ўхшайди, май ўхшайди гулга, шубҳасиз,
Иккиси бир ёқуту икки бўлинмишлар магар.
Беғулу бемай туролмасман сира гул фаслида,
Иккиси ёрим лаби бирлан жамолидан асар.

Билмадим, бу фасл аро менму ҳақиқий ошиқинг,
Ё гўзалроқ, турфароқдурму бу чоғ жононалар?
Олдилар сабру қароримни, дилимни бирма-бир
Тош юраклар, ул суманбарлар, гўзаллар, ёрлар.

* * *

Юзу, кўзу сочингга бу гулистон ичра ноиблар,
Бири—булбул, бири—наргис, учинчиси эрур анбар.
Гўзалларнинг шаҳаншоҳи, жамолинг учта исми бор;
Бири—нозик, бири—нодир, учинчиси—парипайкар.

Ҳамиша кокилинг бирлан турар бир жойда уч нарса;
Бири—гажжак, бири—ҳалқа, учинчиси эрур чанбар.
Латофат касб этурлар икки лаълингдан мудом уч сув;
Бири—оби ҳаёт, замзам, учинчиси эрур кавсар.

Муаттарликда уч нарса сочингдан баҳра олмишлар;
Бири—уду, бири—мушку, биридир тонгдаги еллар.
Паридан, ойу кундан сеҳр этиб уч нарсани олдинг;
Бири—ҳусну, бири—сиймо, учинчиси эрур пайкар.

Юзинггу, қомату чехрангга минглаб бўлса қул арзир,
Мисоли гул, мисоли сарв, мисоли тўлган ой аксар.
Менга уч нарса бахш эт, бўса чоғи икки лаълингдан,
Бири—ёқут, бири—писта, учинчиси эрур шаккар.

Налар бўлмиш тану жону дилим ишқинг аро, яъни:
Бири—хору, бири—ожиз, бири мендан кўра баттар.

Кўзу, жону дилимдек мен учун, эй ёр, дийдоринг,
Азизим, лойиқим, айнан муносиб менга, эй дилбар.

Отимни, ҳолу қиссамни қулоғу, кўзу тил бирлан;
Бирин айтгил, бирин тингла, бирига қил назар, лобар.
Вафоу, аҳду, паймону висол манзилгаҳин расми —
Бири келмоқ, бири бормоқ, бири олмоқ хабар, дерлар.

Дилим уч нарса бирлан ошиқи шайдо эрур сенга;
Бири—ҳуснинг, бири—луфтинг, бири—пардозинг, эй
дилбар.

* * *

Юзинг бўлмиш гўзаллик ҳокими, зулфинг унга сарвар,
Жамолингнинг гулига ёв каби ғамзанг тикан санчар.
Рақиб жаврию, ҳоким қасди, бошлиқ ғамзаси боис.
Қолиб кўнглим қамоқда, ишқ зиндони аро йиғлар.
Сени деб хору зор бўлдим, сабабдир қарға иғвоси,
Юзин кўрсатса маҳбуб, у ғаразлик қарға не истар.
Бошим ғавғо билан банддир, чунончи, ажратиб бўлмас,
Ғариб бошларни ғавғодан, бу иғво қарғадан дерлар.
Кўзимнинг ёши ёқутранг, юзим ҳам бўлди тиллоранг,
Мени ёлғончи, деб ўкситмаю рангимга боқ, дилбар.
Мен ишқимнинг ғарибию узун тунларни хоҳлайман,
Узун тунлар ғариб ишқ аҳлидан билмамки, не хоҳлар?
Фироқингдур ақиқни зарга айлантиргучи моҳир,
Фироқингдан бўлак билмайди бу санъатни ҳеч заргар.
Ғамингдан кўздан оққан қон ёшимдандир қўлим гулгум,
Қўлим гулгуну афғоним баланд бўлмоқдадир аксар.

Дилбарим боғлабди рангим мислида белга камар,
Кўз ёшим томчиларин тизмиш камарга сарбасар.
Белини оғритса боғланган камар, ул менга ҳам
Белини озори янглиғ бергай озор шунчалар.
Лабларин зикри тилимда доимо бўлган каби
Ўз тили бергай лабидан мен учун шаҳду шакар.
Ул нафис нозик вужудининг ғамида жисмими
Айлади нозик танидек, яъни бир тола қадар.
Қоши ёйига солиб мужгон ўқин, пойлаб мени,
Тортибон қошин камонин отгали тайёр турар,
Заррача номехрибон қалбида меҳри йўқ унинг,
Меҳри йўқ қалбидан асло шарм қилмайдир магар.
Менга дил берди ва лекин ундадир қалбим менинг,
Хоҳиши шулдир унинг қалбим олиб қалбин берар.
Дил бериб унга бу ишдан, балки кўргайман зиён,
Чунки қалбим ўрнига гулзоридан бир гул тутар.
Аслида кўргай зиён душманларидан ҳар киши,
Мен эсам кўргум зиён ўз дўстларимдан ҳар сафар.
Берса гар бир бўса ул лаъли лабидан мен учун,
Бир зиён ўрнига минг марта олурмен баҳралар.

* * *

Анорнинг донасин икки бўлибсан, менга айт, дилбар,
Нечук тиздинг ики ипга ики ёқут, ики гавҳар?
Менинг қалбимни ҳам ишқинг тиғи қилди ики нимта,
Сенинг ёқутларинг янглиғ бўлибмиш қалбим, эй лобар.
Етар Жамшид мулкига қўлингдан, яъни олсам жом,
Сочингнинг шакли, оғзинг шакли жиму мимга ўхшар.
Лабим васлингга етса бир кеча қандай гўзал бўлгай,
Гоҳи мим хизматин айлар, гоҳи жим суҳбатин айлар.
Дилим тўлди ҳароратларга Намруд ёққан оташдан,
Юзинг олди тароват Иброҳим боғидан, эй лобар.
Жамолингнинг хаёли минг баҳордан ҳам гўзалроқдир,
Сочинг хушбўйига тенг келмагай минг-минг насим,
анба

Сариф рангимнинг ишқидан жилоси ўчди олтиннинг,
Юзинг нуруни олдида қародир нукра, нилуфар.
Хабар йўлла менга, эй беҳисоб ахборга соҳиб,
Салом йўлла меним-чун, эй саломи мўътабар дилбар.
Жило бахш айлагай жонон саломинг, яъни чеҳрамга,
Саломинг шоду хуррамлик бериб, кўнглимни хўп чоғла

* * *

Сенга кўнглим мудом вафо айлар,
Менга кўнглинг мудом жафо айлар.
На писанд ўлгай унга ошиқлик,
На бир ўз аҳдига вафо айлар.
Йўллабон ишқ балосини бизга
Аро йўлда қўйиб жудо айлар.
Аввало васл учун бериб фармон,
Ҳажрига сўнгра мубтало айлар.
На ўқир ишқ ҳужжатини бутун,
На бу жон ҳожатин раво айлар.
Қаддими ҳалқа-ҳалқа зулфисиз,
Ҳалқа сочи каби дуто айлар.

* * *

Йигитлик кетди мендан, дилбарим етди балоғатга,
Менинг ёқут юзим ул кетганидан қаҳрабо бўлди.
Йигитликдан қариллик олами ичра етиб келдим,
Узим ожизман, аммо дил ҳавасга мубтало бўлди.
Йигитлик кетдию ғам бўлди менда навқирон бул кун,
Менинг хурсандлигим кексардию айшим адо бўлди.
Йигитликда юзимда жилва берган обрўйим ҳам
Кўзимга тўлдию, юзга оқиб мендан жудо бўлди.
Дилимда қайси кун ул ҳалқа сочни ишқи бор эрди,
Билолмасманки, ул ишқ қайга кетдию, фано бўлди,
Замонамнинг туфайли айланур бошим тегирмондек,
Замона ё тегирмон бўлдим, бу не бало бўлди?

* * *

Ёмон андишалардан дилни пок эт,
Ёмонлик қилмағай ким нуктадондир.
Ёмон ниятли бўлма эл ҳақида,
Узингга бу ишинг сўзсиз зиёндир.
Кишики яхшилик ҳар кимга қилса,
Бу майдон ичра у соҳибқирондир.
Ақллилар иши эрмас ёмонлик,
Ҳазар қил, яхшилик қилган омондир.
Агар пинҳоний қилсанг яхшиликни,
Бу иш мардоналикдан бир нишондир.
Ғаразсизлар сўзи яхши жаранглар,
У карвон қўнғироғидек аёндир.

* * *

Дедилар, кимга бўҳтон айладинг сен,
Ул одам эл аро фахри замондир.

Бу сўз виждонли одам сўзи эрмас,
Бу сўзнинг соҳиби аччиқ забондир.

Бу қандай беҳаё, номард феъли,
Бу қандай беуёт, қитмир жондир?!

* * *

Тирикликдек эмас ҳеч қайси неъмат,
Тириклар шодлик бирла яшарлар.

Мен ул одам эрурманки, ҳаётим —
Эрур сансиз ўлимдан менга баттар.

* * *

Агар фазлу ҳунар бор сенда, аммо бахту давлат йўқ,
Бу яхшидир, замон қилган гуноҳлар бўлмагай сендан.

Адаб бирлан ҳунар ҳусну жамоли бўлса гар сенда,
Сенга бундан не фойда гар замона кўру ҳам алкан.

* * *

Ғамимни айтайин десам бирор дўсту қадрдонга,
Ул одамнинг ғами мендан кўра кўпроғу ҳасратлик.
Ул одамданки, мен хаста дилимга малҳам истайман,
Унинг қалби менинг қалбимдан ортиқроқ жароҳатлик.

* * *

Қанча муддатдир замона ҳодисотидин ахир
Қанча меҳнат келди жону дилга, йўқликдан эрур.
Ғарчи мен ғофил эмасман назму насрим бобида,
Бу замон лекин менинг борамда юз ғафлатдадур.
Мен сира обрӯ талошиб қилмадим жангу жадал,
Ҳар нафас, ҳар дам ҳаводис мен билан жанглар қилур.
Ғар ҳаётим бўлди аччиқ, боиси бекорчилик,
Қайдаки бекорчилик ширин ҳаёт аччиқ бўлур.
Кимки хорликда яшар ундан қасос олмайдилар,
Бу фалак мендан қасосин хор юрсам ҳам олур.
Сўрмагайман ҳеч қачон муҳлат ажал келса менга,
Шунчалик кўпдир ғамим муҳлат сўрашлик шарм эрур.

* * *

Менинг бошимга ёғди асли тўфон,
Қариликдан жароҳатланди бу руҳ.
Қадам қўйдим, бутунлай ғарқ бўлдим,
Бу тўфондан на кема қолди, на Нуҳ.

* * *

Нокасу хоҳ азизу катта, кичик
Ҳамма ҳам бу замондан хафадур.
Дўстларга етолмаса дўстлар,
Бу замонда улар эрур маъзур.

* * *

Ҳамиша ғам егай олим, бу оламда насиби шул,
Жаҳон неъматларинг кўпроқ еган жоҳилдан ул яхши.
Агарчи қарчигайнинг ризқи бўлмиш қирғовул тўши,
Ҳумо ер устихон доим, эрур қушларнинг ул нақши.

* * *

Эрур қурбон ойн бир ой, бу ойда—
Кўзим на кўрди ой, на офтобни.
Умр бўйлаб менинг кулбамга монанд
Бойўғли кўрмамиш бундай харобни.
Жигар бўлди кабоб дилнинг ўтида,
Юрак ўтида ким кўрмиш кабобни?
Кўзим уйқу хаёлин қилмади ҳеч,
Уйимда кўрмадим беҳуда хобни.
Саволимга жавоб бермайди ҳеч ким,
Қиши кўрмабди ҳаққинда савобни.
Итобланмас бу хилда ҳеч мусулмон,
Бу хил кўрмабди ҳеч кофир азобни.
Ичарман бодаю, ейман таомлар,
Тушида ким кўрибдир бу гулобни?
Бу хил овқат емабдир ҳеч художўй,
Фасодчи кўрмамиш бундай шаробни.
Нечукдир бу хитоб, йўқдир-ку айбим,
Гуноҳсиз кўрмаган ҳеч ким хитобни.

* * *

Ҳазар қилғил замондан, ҳам худодан қўрққил, эй одам,
Агар сен ер юзининг ҳаммасига шоҳу ҳам султон.
Ғазаб қилса худою, ҳам замона сенга қасд этса,
Бўлур бир лаҳзада у тахту бахтинг ер билан яксон.
Худо ҳеч вақти иш қилмайди элнинг хоҳиши бирлан,
Замон ҳеч кимга ҳам қилмас итоат, билгил, эй инсон.

* * *

Ўғирмишдир замон юзни жафога,
Юрар бойлар замона расми бирлан.
Боқиб ишларга донолар қиёлаб,
Олибдир четга ўзни фазллардан.

* * *

Ўзининг таърифи ҳирсу ҳаводир хожада доим,
Чунончи, бўсага тўнғиз лабида йўқ ҳавас ҳаргиз.
Бу нодонлик узун пахмоқ соқолликдан ажаб бўлмас,
Бўлур пахмоқ соқолнинг ақли кўса, яхши билсангиз.

* * *

Агар бўлса мурувват-ла карам олам аро мавжуд,
Нечун бу иккисидан ҳеч қачон ҳосил эмас мақсуд?
Гумоним шул қоронғу кечадан баттар замон ичра,
Мурувват уйқуда, бўлмиш карамнинг онаси нобуд.
Чунончи сайр этур бу етти сайёру ўликки бурж
Йигирма икки йил ичра бу сарҳаддан шитобу зуд.
Неча минглаб сахийлар кетдилар йўқлик томонига,
Биронта бўлмади аҳли карамдан қайталаб мавжуд.
Ҳасадчию бахилдан бошқа қолмабдир замонамда,
Бахил боши, ҳасадчининг тили қирқилсин, ўлсин дуд.
Қўлимда бўлса эрди бу қуёшинг зар амуди гар,
Замона аҳли бошин янчар эрдим, айлабон нобуд.
Эшитгансанму Масъуд Саъду Ной шахрин ҳикоётин,
Бўлибдир ул шаҳарда қанча муддат иккиси мардуд.
Хароб аҳвол, паришон дил билан ҳасратда қолдим, ким
Замона қалъайи Нойу бу ерда, мен эсам—Масъуд.

* * *

Май ичган кундаёқ дўзахга кетдинг Ахти, ёнимдан,
Шароб ичган кунингга офарин, минг мархабо, албат.
Қачон сен ўлдингу шул кун тирилди қайтадан олам,
Агарчи аҳли неъматсан мамотинг шаънига раҳмат.

* * *

Ҳар нафасда асов замона, менинг —
Бузиб айшим дилимни ғаш қиладур.
Мен билан тортишиб фалак ҳар дам
Кўп кашокашларин қилур мағрур.
Ақлу ҳушим қилур паришон кўп,
Ушбу ташвиши кўп замон қурғур.
Қанча бўлғай менга азоб охир?
Кўрпа туфроғ эрур, жойимдир гўр.
Ҳасрату бу совуқ шамол ғамидан
Тош юракларда ҳам олов ёнадур.

* * *

Бу замона ичра бир ишга эрурмиз мубтало,
Каттадир хоҳи кичик бир-бирига хорлик истагай.

Гар келиб қолса ажал унга васият айласа,
Марсия ўрнига хурсандликни изҳор айлагай.

* * *

Илм қадрин билмагайлар жоҳил аҳли ҳеч қачон,
Зоти пастлар яхши ном олмоқни ҳаргиз хоҳламас.
Кимни қалби кир эрур, гар бўлмаса унга зарур,
У ташаккур этмасу ҳеч кимга раҳмат ҳам демас.

* * *

Умидим йўқ замонда яхшиликдан,
Ҳамиша яхшилик лекин умидим.
Разиллардан бўшалса яхши олам,
Сахийлардан бўшадир энди билдим.

* * *

Толеим йўқ демам, олло сақласин,
Бойлигим йўқдирки, этсам элни шод.
Камбағаллик-ла гуноҳим бойлигим,
Менга не фойда булардан, не мурод.

* * *

Агар сарф этмасанг молинг, ҳунардан баҳра олмайсан,
Чунончи бўлмаса нам сабзалар ерда қурур сўзсиз.
Бу сўзни эсда тутгил, ҳар қачон Тиббатнинг оҳуси
Агар сунбул емайдир қонидан бўлмайди мушк ҳаргиз,

* * *

**Замон айлаб ғазаб, уч нарсани мендан олиб қўйди,
Бу учта нарсага ҳеч нарса ҳам тенг келмагай албат:
Йигитликдур бири, иккинчиси яхши умид—орзу,
Учинчиси азиз дўстлар жамолидан олиш роҳат.**

* * *

**Утиб кетган кишилар кетганин ўйлаб фикр қилғил,
Улар ҳам сен каби нафсу нафасга молик эрканлар.
Қўнгул қўйма бу қолганлар билан мен бунда қолдим деб,
Биронта боқи қолмасдан кетарлар барча қолганлар.**

* * *

Ниҳоят ҳаддан ошди, бемазалик авжига чиқди,
Фалак қасди, жаҳон жабрию юлдузнинг жафоси ҳам,
Жаҳон жабру жафоси бир эрур шоҳу амир бирлан,
Фалак қасдию кулфат, бир эрур деуу малак, билсам.

Менга қилмай ҳасад ҳеч бегараз юрган киши борму,
Менга борму бирор кун тегмаган ундан ситам ҳам ғам?
Менинг ҳолим бутун афсона бўлди ҳору йўқликда,
Сену мен умримиз вайронадур, ҳеч бўлмадик хуррам,

Замона ҳаммадан ҳам беаёвроқ менга қасд этган,
Мени у тору мору поймол этмоқчидир ҳар дам.
Лаёқатлик кўрингайман ўзимдан бошқалар ичра,
Маҳак тошин¹ уриб кўр зарга, маълум бўлгай, эй одам.

Уту сув, ҳақ билан ноҳақ, туну кун фарқи бўлгай бил,
Гумону чин, ёмондан яхшию, ҳам шодликдан ғам,
Замон тузсизлигидан менга шундай жабрлар қилди,
Кўзимнинг ёшида туздек эриб кетдим, топиб барҳам.

¹ *Маҳак тоши* — олтинни бошқа металллардан фарқлашда ишлатиладиган тош.

Кулар оқил кишилар айб ишлар қилса гўдаклар,
Кўринг минг марта ортиқ қилди айб иш кўҳна бу олам.
Қилолмасман адо юз йилда ҳам жабру жафосини,
Агар минг тил билан тинмай кеча-кундуз баён қилсам.

* * *

Тирик юргандан ўлган яхшироқдур,
Ҳаётда бўлмаса шоду фаровон.
Тириклик бўлса кулфатдан иборат,
Ҳасад қилгайман ўлганларга ҳар он.

* * *

Саховат аҳли кетди, замона қолди бўшаб,
Замонга нега қўяй камбағаллигим гуноҳин?!
Замон ўзи қутилолмас бу камбағалликдан,
Замондан мен қутиларман нечук бу йўқликдин.

* * *

Ҳунарнинг қини ичра мен бир қилич,
Топилмас баланд қимматим тенги ҳеч.
Мисол топмаса менга мумкин жаҳон,
Сиғармуди бир қинга икки қилич?!

* * *

Сенинг жонбахш дийдорингни кўргач,
Танимга янги жон кирди шу онда.

Юзингни кўрдиму бўлдим Футухий,¹
Футухий сен эмассан бу жаҳонда.

* * *

Шароб ичмоқ бўлур ҳушёр бир улфат билан яхши,
Эмас у яхши улфат, бермаса сўзлатгали фурсат.
Шу хил улфатни ахтардим ва лекин топмадим, найлай,
Кетур соқий, шаробингни ўзимга мен ўзим улфат.

* * *

Қадим душманларингдан янги-янги дўстлар қилмоқ,
Гаров қўймоқ бўлур ақлингни дев илгига, эй инсон,
Тирилтирмоқ ўликни мумкин-у, аммо эмас мумкин,
Қадимий душманингдан янги бир дўст айламоқ ҳеч он.

* * *

Эрур уч нарса оқилларга маъқул,
Бўлур уч нарса улфат ҳам қадрдон.
Бири майдур, бири—илминг китоби,
Учинчи—аҳли суҳбат, яхши ёрон.

* * *

Давотинг эй ўғил, давлат яроғи,
Дағал давлатни унга ром қилғил.

¹ *Футухий* — марвлик шоир.

Давотдан давлат этмоқ хоҳласанг гар,
Алифни ломга боғлаб, лом қилғил.
Давот топди қаламдан номдорлик,
Қалам тут, яъни шуҳрат ном қилғил.

* * *

Турма бир ҳолатда, эй дил, юр, қадам қўй, тўхтама,
Бу замона гардишида бил ўзингни ойсимон,
Чунки ҳар ҳолат туғулгай бу фалак гардишидан,
Тўхтама мисли фалакдек, айланиб тургил ҳар он.

* * *

Ҳузуримга Имодий¹ келди ногоҳ,
Бирор соат у билан суҳбат этдим,
Имодийнинг жамолида кўринди
Дилим мақсадлари, мақсадга етдим.
На десангки, кўзим хоҳлар кўришни,
Муродимга Имодий келди, етдим.

* * *

Қарилик келди, ёшлик кетди мендан,
Ешим ортиб бориб, молим камайди.
Нечун бўлди машаққат ҳам ёмон пайт,
Қарилик чоғда пулсизлик кучайди.

¹ *Имодий* — шахс номи.

* * *

Кўрурман, икки хил бўлғуси нодон,
Сен улки, хонадон нодонидурсан.
Эурсан ҳамма нодонданки нодон,
Мудом ҳеч нарса билмай ўлтиурсан.

* * *

Жуда яхши бўларди, эй худоё,
Бу гумроҳлар агарда бўлмаганда.
Ки ҳушёрлар иши ҳам ўнгланарди,
Бу аблаҳлар жаҳонга келмаганда.

* * *

Нисбатинг бору донишинг гар йўқ,
Оқил олдида хасданам сен кам.
Сен билим оламига бенисбат
Билим ол, дониш олу бўл одам.

* * *

Бу зотлардан саховат истамоқлик,
Дедик донога нолойиқ бу ишни.
Нечунким айни нодонлик эрур бу
Тилашлик, яъни: наргисдан—кўришни.

•

РУБОНИЛАР

Гулу, боғу гулгун май нла бу он
Кўруб бизни қилди ҳасад осмон.
Ҳаво иссиги қувди боғдан бироқ,
Бўлур энди сардоба¹ бизнинг макон.

* * *

Соқий берса менга шароби гулгунни,
Гулгун қилай унинг ҳажрида Жайҳунни.
Кўз ёшимдан май бериб дашту саҳрога
Ҳатто маст этай ер остида Қорунни.

* * *

Кечамиз тугару охири тонг отар,
Шараф кўкида юлдузимиз нур сочар.
Шикоят тугаб, сўзимиз бўлур ширин,
Зафаримиз отиға кўйилур эгар.

¹ Сардоба — чўлларда карвонлар учун қазилган ус-
ти гумбазли қудуқ.

* * *

Эй, латофат манбаи, эй дурри ноёб,
Ҳар бир сўзингда қилма оташдек шитоб.
Сени ўт билан сув десам бўлмайду хато,
Ловуллаган ўтсану мусаффо гулоб.

* * *

Ғамзангдан бало ўқлари топди пайкон,
Номингдан жафо номаси олди унвон.
Жафони сендан сабоқ олибдир фалак,
Хиноли қўлнинг вафоси бўлмас ҳеч он.

* * *

Кўзингнинг наргиси мени этти забун,
Муродим боғидан дилни қувди бутун.
Бинафша қаддидек ҳам қилди қаддимни,
Гулга монанд қон қилди юзимни бу кун.

* * *

Дилбарнинг ҳажрида дилим эрур ношод,
У эсламаса ҳам, мен уни этарман ёд.
Дил биттаю жабр зулми мингдан кўп,
Подларим ўринликдир, қилурман фарёд.

* * *

У шакарлаб ғамида кетди дилдан мадор
Хаёлимдан кетди қувват такрор-такрор.

Бир умр аро ҳосил қилган илмим ҳам,
Лабининг ёдида ҳаммаси бўлди бекор.

* * *

Ғамзанг наштару лабинг шаққардур, жонон,
Ундан жонга роҳат, бундан юрак қон.
Ғамзанггу лабинг дилбаристон эрур,
Озоридан роҳати ортиқроқ ҳар он.

* * *

Дилбар хоҳишича сафар қилди-кетди,
Қўзимни нам, лабимни заҳар қилди-кетди.
У азиз рухсоринг бир сафардаёқ
Қўзу жонимдан хазар қилди-кетди.

* * *

Фараз қилдим, сенда юз Парвез давлати,
Отхонангда юз-юз отлар савлати.
Ҳовлиқма, агарчи давлатинг бепоён,
Замона гардишининг чексиз кулфати.

* * *

Юзингдан ёруғлик олди кундуз кун,
Қаронғуликни сочингдан олди ҳар тун.
Ишқинг туну кунни этти мени забун,
Кундуз лашкари келур, билмам, қайси кун.

* * *

Сенсиз ухлаёлмам дуруст бир тун ҳам,
Ноз уйқунгдандур уйқусизлигим билсам.
Кўзимдан қочди уйқу'сенинг ишқингда,
Кўзимдан ювди ёшим уйқуни ҳар дам.

* * *

Аҳдини бўзгач ёр, дил қилди кўзғалон,
Дедим: ошиқликни ташлаб, бўлғил сарсон.
Етиб келди бироқ маст наргисинг ишқи,
Кўзғалган дилга кирдию, қилди макон.

* * *

Неки истасам ул йўқ, 'шундан дилим қон,
Торгина дилимнинг дарёси бепоён.
Дилтангликдан қутулиш эмасдир осон.
Дармони сабр эрур, менда йўқ ул дармон.

* * *

Қуёш қилди аввал ёқутранг шафақ,
Бу ишда олди у лабингдан сабоқ.
Ҳар кимки лабингга етти, ёқутдан кечди,
Ёқут—лабингнинг ғуломидир, бу сўз—ҳақ.

* * *

Ишқингки ақлимнинг ёқасидан олди,
Жодугар бармоқ тишлаб, ҳайратда қолди.

Сенинг савдонг олди жону дил мулкин,
Қанчани хоҳласа, икки баробар олди.

* * *

Бу замонда ақлдан фойда йўқ ҳаргиз,
Гар нодон бўлмасанг умринг самарсиз.
Ақлдан озодлик бергин бизга, ёр,
Зорайин замонга яхши кўринсак биз.

* * *

Термуламан сенга, термулур ҳама ҳам,
Дилимга йўл топмас, кетар дилдан ғам.
Май ичай сен-ла, сен-ла кимки май ичар,
Маломатдан ўтар саломат шу дам.

* * *

Бошимга келди ишқининг қиёмати,
Кўринмади кўзимга бунинг саломати.
Дилим чекди унинг азоб-уқубатини,
Шунинг-чун юзимда бор ишқ аломати.

* * *

Қаергаки етса, фироқингдур вабо,
Тириклик пардасин йиртиб қилур адо.
Шунинг учун лабингга тикилди кўзим,
Вабонинг дафъи ёқут, дерлар, кўп доно.

* * *

Қачонким, қаҳринг ели юрди мен томон,
Гуноҳсиз мени қилди ер билан яксон.
Ишқинг ўтидан чекди дилим 'оҳу фиғон,
Ҳар бир киприкимдан ёшим бўлди равон.

* * *

Ҳамиша ривоят қилур юзинг нурдан,
Ҳамиша ҳуснинг ҳикоят қилур ҳурдан.
Узлигимни йўқотур сенинг висолинг,
Мушкимга ранг берур оппоқ кофурдан.¹

* * *

Гар дилим бошқа ёрга сира майл этмас,
Гар бошқа дилбар менинг ёнимга келмас.
Дил берсам бошқага, кечирмас 'мени,
Дилга ёққан дилдорим ўзи бўлса, бас.

* * *

Тутунсиз ўтдек кўрингдинг сен, жонон,
«Тутунсиз ўт қайси»,— деди дилим шу он.
Ўтдин тутун чиқди, лабинг унга мисол,
Ул тутун ишқим ўтни орттирди чунон.

¹ Кофур — оқ модда.

* * *

Юзингга боқиш қизил гулга фарз эрур,
Лабингни кўрса, гунча бемор бўлур.
Ошиқ дилбарлик билан ҳуснингни кўрмай
Ранги сариқ, дили зор, бўлур беҳузур.

* * *

Ул ёрки, юзи баҳорга берур оро,
Осмон гуркирайди, раҳм этмас асло.
Чақиндек лаблари келиб кулкига,
Булутдек йиғлашга чорлар дидрабо.

* * *

Мушкин ҳуснингдан то келди менга ҳижрон,
Кўзимдан кофурий булоқ этти равон.
Анбардек сочингки етмаса додимга,
Уддек¹ куйишга рози бўладур жон.

* * *

Лола рангингдан сенинг гуллар ранг олди,
Сенинг ғамзаларинг мени тузоққа солди.
Дилимнинг торлиги писта даҳонингдан,
Дилсиз ўтсун кимки дилни сендан олди.

¹ Уд — тутатқи.

* * *

Майга боққанда бўлур кўзлар равшан,
То май ичмасанг, ҳаргиз хурсанд бўлмассан.
Десанг ақлу ҳушни олур дилдан май,
Майли кетур, кетган келмайди қайтадан.

* * *

Ваъдани гумона қилур ҳамиша ул дилбар,
Дилу жонимни ютишга қиморин ўйнар.
Ишқида узайтирди кечаларимни,
Тўғри, ошиқлар тунни узундир аксар.

* * *

Яшнайсан ҳамиша жилвадор, эй дилбар,
Сенсиз атрофимдур тиканзор, эй дилбар.
Гўёки юзларингдур баҳор, эй дилбар,
Ҳуснингда жилвалик баҳор бор, эй дилбар.

* * *

Дунё қаҳрига бирдур хоҳ тулки, хоҳ шер,
Ҳеч ким яшамас бунда хоҳ қўрқоқ, хоҳ эр.
Букун ҳам ул кунингдек қайтарилмайди ҳеч,
Эрта-индин ҳам келур, ўтиб кетур ахир.

* * *

Тишингни тушди, дер, эй нурфишон жамол,
Иккала юзингни кулдирмиш бу ҳол.

Нега чекасан 'шунчалик кўп ташвиш,
Садафдан бир дур йўқолмиш мисол.

* * *

Гар созинг бўлмаса, булбул, ол ширин созни,
Гул рухсорингга айтади ҳамма розни.
Гул билан булбул не учун яширди
Кўзимдан дийдорни, қулоқдан овозни.

* * *

Юзингга қараш кундузга фарз эрур,
Кундуз саҳнига тунинг чодирлар тикур...
Кундузни қуршамиш тун каби хаттинг,
Тун каби куйдирма кундуз хирманин мағрур.

* * *

Зулфингу юзингдан туну кун топди оро,
Ишқингда ўтар кеча-кундуз доимо,
Ажраб қолсам қўрқаман кеча-кундузингдан —
Утган туну кунлар қайта келмас асло.

* * *

Сенинг юзингга муҳтождир кундуз кун,
Пулсиз ошиқлар тунидек сочинг узун.
Кеча-кундузингга розим айтолсам,
Утганин билмасман, кундузми ё тун.

* * *

Эй ноз манбаи, узайиб кечалар,
Жонимга фиғон бахш этиб, дилни куйдирар.
Икки зулфингга муҳтож бўлмайди кўнгил,
Узун тун бўлса сочингга ўринбосар.

* * *

Балиққа муҳтождир сувда юрган ғоз,
Урдак эмас, аммо ўрдакдек танноз,
Эртадан-кечгача сувда у сузиб,
Қуруқликни кўргач қилар у овоз.

* * *

Ҳажрингда қанчалик кўрдим зиён, сўрама,
Ғамингда қанчалик куйдим ҳар он, сўрама.
Қанчалик икки кўзим бўлди гирён, сўрама,
Дединг: ишқинг нима, мен шундай, жон сўрама.

* * *

Қанчалик бўлсам ҳам донолар қашшоғи,
Бойлардан чиқар нодони кўпроқ.
Уларда мол кўпу бўлмайди инсоф,
Булар бўлур шоҳ дониш билан ҳар чоқ.

* * *

Гул рашк этар, юзингсиз қоронғудир боғ,
Гулу лоладан бўлмасайди ҳеч вақтим чоғ.

Кўзим ёш тўкмаса ҳасрату доғингда
Ким йиғлар ахир, эй манга кўзу чироқ.

* * *

Тунда қочирдинг, уйқумни, эй сочи тунранг,
Эй кийик кўзлик мунча шер каби зарданг,
Қаддимни, дилимни жафо-ла қилдинг чанг,
Сочингдек ҳам бўлдию, кўзингдек танг.

* * *

Дилбаримда эрди дилнинг малҳами,
Мени сарсон қилдию қолди дил ғами.
Дил мотамига керак сабру ҳам қарор,
Сабру қарор қани, кетса дил алами.

* * *

Мен пастдаги туфроқмен, сен баланд осмон,
Туғулиб қутилмадим, жабрдан бир замон.
Эй ғам соқийси, қўлингда бўлдим мен маст,
Дастингдан дод, торт қўлингни, бер омон.

* * *

Жононимнинг лаби ёқут рангликдур,
Латофатли юзи янги жон бахш этур.
Кўзимдан агар ёқутлар тўксам,
Унинг ёқут лаби сабабчи эрур.

* * *

Кўзимнинг ёшига фарқ бўлди бу таним,
Оғзимда тил куйди юрак ўтидан жим.
Ватаннинг ҳажрида, ғариблик даврида
Мендек ўзига душман бўлмасин ҳеч ким.

* * *

Қон тўлган дилда сени ёд этсам ҳар кун,
Ҳар бир киприкимдан оқарди минг Жайҳун.
Биласанми, кўзимдан бу оққан қонлар
Қон бўлган дилдан келур, кўзимга бутун.

* * *

Хўб яхши, кеча-кундуз бўлсак май билан,
Куйлайлик қаро кунлар ташвишидан.
Олам ғами бўлур дилда қачонгача,
Бир хастамиз холос, бу оламда юрган.

* * *

Қачонки дилдан ишқингга бердим жой,
Ёшим ёмгур, булутдек қилур ҳой-ҳой.
Ҳижронинг қулига бўлдим мен асир,
Шамол қўлида туфроқдек ожизман, э вой.

* * *

Сендандур хасталигим, соғлигим бари,
Роҳатим, машаққатим ҳам сендан, эй пари.
Хор қилдинг, хорлигимда сенинг иззатинг,
Қачонгача хорликдур ишқинг ишлари.

Эй ишқ, дилим хастадур сендаги малҳам қани?
Ой юзлигу сочлари ҳалқа-ҳалқа ҳам қани?
Ғам бандида мен, халоскор ҳамдам қани?
Тун азобида мен, юзи субҳидам қани?

* * *

Юзинг май эмаски, ақл гар қочар ундан,
Зулфинг ғам эмаски, дил қилур ҳазар ундан.
Лабинг най эмаски, ундан олинур шакар,
Йўл-йўлакай борасан, тўкилур шакар ундан.

* * *

Шундай сочинг борки, ишқ орттирур у,
Шундай ҳуснинг борки, илҳом берур у.
Шундай юзинг борки, қувват берур руҳга,
Биласанми, менинг орзуйимдур у.

* * *

Замона менинг тоқатимни қилди тоқ,
Қоп-қора сочимни қилибдур оппоқ.
Менга ҳақорат-ла, қарашга ҳаққинг йўқдур,
Юз қузғундан бир лочин яхшироқ.

* * *

Еримнинг кўзида шарм агар бўлар эди,
Тошдек дили юмшаб, дилбар бўлар эди.
Ҳижроннинг кўзи менда уялганда,
Еримнинг висоли муяссар бўлар эди.

* * *

Жафода фалакка ҳамкорсан, дилбар,
Ҳуснда тўлган ойдан ҳам мунаввар.
Эй чарх, гарчи сен гилдираксан, бир доира,
Муродим доирасидан ташқарисан аксар.

•

ЛУҒАТ ВА ИЗОҲЛАР

А.

Абр — булут

Абри баҳор — баҳор булути

Авсоф — васфлар, таърифлар

Адан — жой номи

Ажам — араблардан бошқа халқлар (туркий халқлар, форс-тожик ва бошқалар)

Азизтар — азизроқ

Акнун — энди

Алиф лом — арабча «о» (ا) ва «л» (ل) ҳарфларининг номлари. Булар қўшилса, «ло» (йўқ — маъносини англатади. Маж. қадду қомат (тўғри ва букилган)

Амин — ишончли

Амуд — таёқ, калтак

Анбаршикан — анбар тарқатувчи, анбар синдирувчи.

Ано — азоб-уқубат.

Аносир — унсурлар (элементлар)

Анқо — афсонавий қуш. Оти бор, ўзи йўқ.

Арбоб — аҳллар, эгалар, оқсоқол, амин.

«Аржанг»и Моно — рассом Монийнинг китоби. У жуда ҳам гўзал бўёқлар билан безатилган эмиш.

Арғувон — қип-қизил гуллайдиган дарахт. Маж. ёрнинг қомати.

Асир — узум шарбати (вино)

Аскар — шаҳарнинг номи.

Асрор — сирлар

Афгор — яраланган, мажруҳ, хаста. Афгор қилмоқ — мажруҳ қилмоқ.

Афзун — битмас, туганмас, зиёда
Афлок — фалаклар, осмонлар (афсоналарда, етти қат осмон бор, дейилади.)
Афсун — сеҳр, жоду
Афтода — хору зор маъносида
Афюн — қора дори, чакида
Ахбор — хабарлар
Ахтар — ёруғ юлдуз, маж. бахт
Ашк — кўз ёши.
Ашкбор — кўз ёши ёғдирувчи, ёш тўкувчи, йиғловчи.
Ақиқ — маж. севгилининг лаби.
Ақориб — чаёнлар (бирлиги: ақраб)
Аҳбоб — дўстлар (бирлиги: ҳабиб)
Аҳраман — девлар подшосининг номи.

Б.

Бад — ёмон
Бадандеш — ёмон фикрли
Бадкирдор — ёмон табиатли, ёмон хулқли.
Бадҳоллик — ёмон аҳволда қолишлик, қийналишлик.
Банда — қул
Банданавоз — инсонпарвар
Банди — маҳбус, қамалган
Барбат — саккиз торли қадимий музика асбоби
Барно — ёш, бўз бола, гўзал
Барнолик — ёшлик, бўзболалик, йигитлик
Барои боғ — боғ учун
Барҳам бўлмоқ — йўқолмоқ, йўқолиб кетмоқ
Баҳман — афсонавий подшонинг номи.
Баҳман — қуёш йили (шамсия) ҳисобидаги ойларнинг ўн биринчиси.
Баҳорхона — баҳористон
Баҳр — денгиз.
Бешашар — одамсиз
Бебок — қўрқмас
Бедил — юраксиз, маж. ошиқ.

Бедор — уйғоқ
Бедор қилмоқ — уйғотмоқ
Бсжода — қизил мавжли қимматбаҳо тош.
Берун — ташқари
Бехалал — безарар, зарарсиз
Бешумор — сон-саноқсиз, беҳисоб
Бийно — кўрадиган, кўрувчи
Бирён — қовурдоқ, қоврилган.
Бисмил бўлмоқ — сўйилмоқ
Бистар — тагкўрпа
Бобил — жой (шаҳар) номи, Вавилон
Бод — шамол
Бод — асорат
Бода — май (вино)
Боз — яна
Болин — ёстиқ
Боло — баланд, тикка, юқори, маж. бўй, қадду қомат
Бор — юк
Борон — ёмғир
Ботил — бекор, беҳуда, бузуқ.
Буссад — қимматбаҳо қизил тош.
Бухор — буғ
Бўсу канор — ўпишиш ва қучоқлашиш

В.

Васф — таъриф
Вассоф — таърифловчи
Видо бўлмоқ — йўқолмоқ, кўринмай кетмоқ
Вожиб — бажарилиши мажбурий ва зарур иш, буйруқ
Вом — қарз, бурч, маж. бўямоқ
Вомиқ ва Узро — ошиқ-маъшуқлар

Г.

Гавҳарбор — гавҳар ёғдирувчи, маж. ёш тўкувчи, йиғловчи

Гавҳарнисор — гавҳар сочувчи, маж. чиройли ва маъноли сўзлар айтувчи.
Гардон — ҳаракатда
Гардун — фалак, осмон, дунё, олам, жаҳон
Гарм — иссиқ
Гесу — хотин-қизларнинг орқа ўрим сочлари
Гил — лой.
Гирён — йиғловчи, йиғлайдиган
Гирибон — ёқа
Гудоз — қуювчи, эрувчи, куйиш, эриш.
Гулбун — гул бутта.
Гулфишон — гул сочувчи
Гумбаз — маж. осмон.
Гунг — тилсиз, гапира олмайдиган
Гуфтор — сўз, гап, суҳбат, сўзлаш, гапириш
Гўй — чавгонбозлик ўйнида ишлатиладиган ёғочдан ясалган тўп (копток) — хоккей шайбасига ўхшаш.
Гўй ўйнамоқ — отга чавгон билан гўйни уриб ўйнаш (хоккей ўйинига ўхшаш)
Гўшвор — сирга, ҳалқа

Д.

Давот — сиёҳдон ва қаламдон
Дайжур — энг қоронғи кеча, қоронғилик
Далонл — далиллар
Дандон — тиш
Дамсоз — ҳамдам, ҳамдард
Дап — чирманда, донра
Дариғ — афсус, аттанг
Дариғо — ҳай аттанг
Дароз — узун
Дароз қилмоқ — чўзмоқ. баланд қилмоқ
Даф бўлмоқ — йўқолмоқ, кўзга кўринмай кетмоқ
Дафини — кўмилган
Дафтар — китоб, ёзувлар тўплами
Даъд ва Рабоб — арабларда ўтган ошиқ-маъшуқлар
Даҳон — оғиз

Дебо — шойи, атлас, зардўзний газмол
Дигар — бошқа, ўзга
Дигарий — бошқача, ўзгача
Дилбанд — кўнгилни боғловчи, маж. севгили
Дилдор — кўнгилни тутувчи, маж. севгили
Дилбар — кўнгилни тортувчи, маж. севгили
Лилкушо — кўнгилни очар
Дилнавоз — кўнгилдўст, кўнгилпарвар, маж. севгили
Дилором — дилга ором берувчи, маж. севгили
Дилситон — дилбар, дилни асир қилувчи, маж. севгили
Дилтанг — қайғули, сиқилган, кўнгли тор.
Дилфириб — кўнгилни алдовчи, маж. севгили
Дилхоҳ — кўнгли истаган, дили хоҳлаган.
Динор — олтин танга
Дирам — дирҳам, кумуш танга.
Дом — тузоқ
Доман — этак
Дониш — билим
Дорулқарор — қароргоҳ, тинчлик уйи, турар жой
Доғи — ҳам
Дуд — тутун
Дур — узоқ
Дурахшон — нур сочувчи, равшан, ёруғ, порлоқ
Дурри макнун — яширин дур, яхши сақланган дур (марварид)
Дурри самин — қимматбаҳо дур (марварид, инжу)
Дурри ятим — йирик дур (марварид)
Дурри шаҳвор — катта ва аъло дур
Дурфишон — дур сочувчи
Дуто — букилган, эгилган
Душвор — қийин

Е.

Евон — дашт, чўл
Есамин, ёсмин — хушбўй, оқ сариқ тусли гул (жасмин)
Есаминбар — маж. оқ бадан, гўзал.

Ж.

Жабал — тоғ

Жабрдийда — жабрланган, жабр кўрган

Жавзо — ойнинг номи, (ёз фаслининг биринчи ойи (22 майдан 22 июнгача), осмондаги бир юлдузнинг номи

Жавон — ёш, бўзбола

Жавор — қўшни, ҳамсоя

Жавшан — қ. совут

Жайхун — Амударё

Жам — Жамшид

Жим — арабча «ж» ҳарфининг номи, маж. ёр зулфи

Жобир — жабр қилувчи

Жониб — тараф, томон.

Жомаи таъбир — баён қилиш тўни

Жонпарвар — жонлантирувчи, қувват берувчи, жон роҳати.

Жўй — ариқ

Жўйбор — катта ариқ, анҳор

З.

Забаржад — ҳаворанг, қимматбаҳо тош.

Забон — тил

Забун — хору зор

Завол — йўқ бўлиш, пасайиш, тушкунлик, нобуд бўлиш

Заволи гул — маж. гул хазони

Залозил — зилзилалар, ер қимирлашлар

Занахдон — бағбақа

Зард — сариқ

«Замзам» — афсонавий булоқ

Зарофат — хуштабнатлик, гўзаллик, нозик фаҳмлик. хушёрлик

Заъфарон — сариқ тусли хушбўй ўсимлик

Заҳри қотил — ўлдирувчи заҳар

Зевар — безак

Зебу забар — ост ва уст, остни-устун

Зплот — тиниқ

Зиреҳ — совут (эски вақтда жангчилар киядиган сим тўр кўйлак)

Зиреҳвор — совутга ўхшаш, занжирга ўхшаш (қ. зиреҳ)

Зоил, зойил — йўқ бўладиган, йўқоладиган, ўчадиган.

Зоил бўлмоқ — йўқ бўлмоқ

Зоҳид — тоат-ибодат билан шуғулланувчи киши, ўта диндор одам

Зоҳир — намоён, кўриниш

Зоҳиран — кўринишда

И.

Ибо — тортиниш, шарму ҳаё

Иброҳим — Пайғамбарлардан бири бўлиб, уни Намруд оловга ташлаган, бироқ олов гулистонга айланиб, у куймай қолган эмиш.

Ид — ҳайит, байрам

Изор — рухсор, юз, жамол

Иқсон — қора ҳарир, юпқа ипак газмол

Имодий — XII аср шоирларидан бири бўлиб, Адиб Собир у билан суҳбатлашган (учрашган)

Ирам боғи — афсонавий боғ

Итоб — ғазаб

Ихтиёрдор — ихтиёри ўзида, ҳукмрон

К.

«Кавсар» — афсонавий булоқ

Калон — катта

Калон қилмоқ — катта қилмоқ, кучайтирмоқ, зўрайтирмоқ

Каманд — учи ҳалқали (сиртмоқли) арқон

Камон — ёй, маж. севгилининг қоши

Камонандоз — ёй отувчи

Камонкаш — ёй отувчи

Канор — қирғоқ, чекка, узоқ, маж. ён, қўлтиқ, қучоқ

Канору бўс — қучоқлашиш ва ўпишиш

Қарам — яхшилик, олижаноблик
Қарбало дашти — Қарбало шаҳри яқинидаги сувсиз
чўл
Қас — киши
Қасир — кўп, мўл
Қасод — сотилмай қолиш, харидори йўқ.
Қашо-қаш қилмоқ — торт, ҳа, торт қилмоқ, тортқиламоқ
Қибр — калондимоғлик, кеккайиш
Қисро — Эрон подшоларидан бирининг номи.
Қишвар — мамлакат
Қори бор — иш куч, қилган иши, қилмиши
Қофур — оқ рангдаги хушбўй модда, маж. оқарган соч
соқол
Қош — кошки
Қулох — тепаси узунчоқ дўппи
Қўй — кўча, маҳалла, қишлоқ

Л.

Ларзон — тебралувчи, титровчи
Лолавор — лола каби
Лоласитон — лолазор
Лолачин — лола терувчи
Лоло — нур сочувчи, дурахшон
Лоғар — арриқ, хароб, маж. ингичка, нозик.
Лутф — мулойимлик, яхшилик, марҳамат
Луч — яланғоч

М.

Мажоз — ҳақиқий эмас, бошқа маънода
Мазҳаб — ихлос йўли, таълимот, маслак
Мазоҳиб — мазҳаблар
Майи ноб — тиниқ май
Малик — подшо, хон
Малоҳат — гўзаллик, ҳусн, ёқимлилиқ
Малҳам — дори. дармон, даво

Манзар — кўриниш, сурат
Манозил — манзиллар
Мароҳил — манзиллар (бирлиги марҳал)
Масиҳо — Исо пайғамбарнинг лақаби
Маскан — макон, турар жой
Масофат — масофа
Масти хароб — ўлгидай маст, беҳуд маст, ғирт маст.
Маъсуди Саъд — XI аср охири XII аср бошларида ўтган
машҳур форс-тожик шоирларидан
Матруд — қувғин қилинган, сургун қилинган.
Машшоқ — созанда
Маъво — жой, макон
Маъзур — узрли
Мақом — даража, ўрин, турар жой, (макон) уй
Маҳдон — ой макони
Маҳлиқо — ой юзли, тўзал
Маҳмил — кажава
Маҳтоб — ойдин
Мишмар — хушбўй ўсимликлар тутатиладиган идиш
Мизож — кишининг табиати
Миён — ўрта, бел, камарбанд
Мим — арабча «м» ҳарфининг номи, маж. севгилининг
оғзи
Мино — қимматбаҳо кўк тош, осмон
Мор — илон
Моҳи замин — ердаги ой
Муанбар — анбар ҳидли, хушбўй
Муаррих — тарихчи
Музоб — тиниқ
Мул — май
Мунаққаш — нақшланган, сурати чизилган
Мунис — улфат, ҳамдам
Мурувват — одамгарчилик, сахийлик
Мусаввар — тасвирланган
Муслиҳ — сулҳпарвар
Мутобиқ — мувофиқ, мос, келишган
Муфсид — бузғунчи
Мушавваш — ташвишли

Мушкбор — мушк ёғдирувчи
Мушкин — мушк ҳидли, хушбўй
Муштарий — Юпитер, талабгор, харидор
Муштоқ — иштиёқ
Муғанний — созанда, ҳофиз, ашулачи
Муқамир — қиморбоз
Мўй — соч
Мўрча — чумоли, қумурсқа

Н.

Навоз қилмоқ — чалмоқ, соз чалмоқ
Надомат — ҳасрат
Наззора — томоша, қараш, назар ташлаш
Назир — ўхшаш
Намозий — маж. чин. ҳақиқий
Намруд — Қадимги Миср подшоларидан бўлиб, дўзах
ясатган эмиш.
Нанг — ор, номус
Насим — тонг шабадаси
Насрин — оқ тусли гул
Настарон — қ. насрин
Нақиб — пешво, раис
Нигин — узукнинг кўзи
Нигор — нақш, маж. гўзал, севгили
Нигорхонаи Чин — Хитой гўзаллари макони
Ниёз — муҳтож
Нимхоб — ярим уйғоқ, чала уйқуда, маж. хумор, мас-
тона (севгилининг кўзи)
Нисор — сочиқ, сочала
Ниҳон — яширин, махфий
Ноб — тоза, соф, тиниқ
Нобино — кўр
Ноиб — муовин, ўринбосар
Ноком — ночор, нонлож
Нор — олов
Носозгор — номувофиқ

Нотавон — кучсиз, қудратсиз, маж. камбағал
Нофа — хушбўй модда солинадиган халтача
Ноҳамвор — нотекис, носиллиқ, ғадир-будир
Нўш ва ниш — маж. асал ва тикан (асаларининг ниши)

О.

Об — сув
Обдон — жуда ҳам, ниҳоятда
Обдор — сувли, маж. тиниқ, соф, гўзал, рангдор
Обдор оташ — сув билан оловдек, яъни сувдек тиниқ
ва оловдек қизил
Озору Моний — машҳур афсонавий рассомлар.
Ойдор — ойн бор, ой юзли
Ойин — ўхшаш, монанд, каби
Ойин — одат, расму одат, усул, маросим
Ой хиромон бўлмоқ — ой тўлмоқ (тўлин ой)
Ораз — юз, чеҳра
Оро — зийнат
Осиё — тегирмон
Офарин — балли, баракалла!
Офоқ — уфқлар, маж. дунё
Оғоз қилмоқ — бошламоқ

П.

Паём — хабар
Пайкар — гавда, тана
Пайкон — ўқ ёки найза учигаги учли темир
Паймона — коса, қадаҳ, пиёла
Паланг — қоплон
Пано бўлмоқ — йўқолмоқ, яширинмоқ
Парвез — Хусравнинг лақаби
Парвин — Хулкар (юлдуз тўпи)
Паривор — пари каби
Паришон — тарқоқ, маж. хафа
Парри Ғуроб — қора қарғанинг пари, маж. қоронғи кеча
Печ — эшилган, бўралган, ўралган

Печу тоб — жингалагу буралган
Пеш — олд
Пеша — касби кор, иш, машгулот
Пой — оёқ
Пок — тоза
Покизатар — тозароқ
Пора-пора — бўлак-бўлак
Пуралам — аламга тўлган, ғазабли
Пурбар — серҳосил, сербарг
Пуроб — тўла сув, тўла кўз ёши
Пурпеч — кўп ўралган
Пуртабассум — кулгига бой, сертабассум
Пуртоб — кўп буралган
Пурхоб — уйқучан

Р.

Раёҳин — райҳонлар
Ранж — машаққат, азоб-уқубат, қийналиш, азоб чекиш
Ранжи шаш — олти ранж, олти машаққат
Ранжур — ранж тортувчи, азоб-уқубат чекувчи
Ранжур — бемор, касалманд, дардманд
Раҳгузар — ўтар йўл, йўловчи
Ризвон — жаннат
Роз — сир, махфий, яширин
Рози дил — юрак сири.
Рой — хоҳиш, истак
Роғиб — рағбатдор, ҳавасманд
Руд — музика асбоби, чолғу асбоби
Рум — мамлакат (Византия)
Румий — маж. оқ юзли
Рухсор — яноқ, чеҳра, юз
Рўз — кун
Рўзгов — маж. турмуш, тирикчилик, давр, замон
Рўй — юз
Рўйи замин — ер юзи
Рўшнолик — ёруглик, рушнойлик

С.

- Сабза — кўкарган ўтлаб, майсалар, кўклам
 Сабзазор — майсазор, кўкаламзор, ўтлоқ.
 Сабо — тонг шамоли, тонг шабадаси
 Савдо — шайдойилик
 Савоб — тўғри
 Савсан — гулсавсар, гули сапсар
 Сайёра — сайр қилувчи, айланувчи
 Салим — соғлом
 Сисанбар — гўлнинг номи
 Совут — эски вақтда жангчилар киядиган сим тўр кўй-
 лак.
 Салосил — занжирлар (бирлиги: силсила)
 Саман — суман гули
 Самин — қимматбаҳо
 Сангдил — тош юрак
 Санги хоро — харсанг тош
 Сафед — оқ
 Сарви равон — тикка ва тўғри ўсган сарв дарахти,
 маж. ёрнинг бўйи, қадду қомати
 Сардоба — совуқ сувхона, усти ёпиқ ҳовуз, ертом, таг-
 хона (подвал)
 Сароб — алдовчи (чўлда узоқдан сув каби кўриниш)
 Сарроф — пул майдаловчи, маж. заршунос. мутахассис
 Сафро — сариқ (сариқ касал)
 Саҳбо — май (вино)
 Сиёҳ — қора
 Сийм — кумуш, нуқра.
 Сиймин — кумушдан иборат
 Сийминбар — кумуш бадан, маж. оқ бадан
 Сиймо — юз, бет, чеҳра
 Син — тиш, арабча «с» ҳарфининг номи
 Ситам — жабру жафо, зулм
 Ситамгар — ситам қилувчи, жафогар
 Сода — содда, тиниқ, тоза, соф
 Сокин — ҳаракатсиз
 Сол — йил

Сом — Нух пайғамбарнинг ўғли. Гўёки у Исо пайғамбар дами билан тирилган эмиш.
Соғар — май косаси, қадаҳ
Соҳиб — хўжайин, эга
Соҳибқирон — жаҳонгир, маж. сахий
Соҳир — сеҳргар, жодугар
Субҳ — тонг пайти
Сувор қилмоқ — миндирмоқ, отлантирмоқ
Суд — фойда
Суман, саман — гулнинг номи (ёсмин сўзининг ўзгарган шакли, оқ сариқ рангли гул. маж. севгилининг юзи)
Суманбар — маж. оқ бадан, гўзал, севгили
Сур — шоду хуррамлик, базм
Сур — жигарранг тўқ қизил
Сурин — думба, маж. семиз.
Сурур — кайфу сафо
Суҳайл — бир ёруғ юлдузнинг номи
Суҳайли Яман — Ямандан кўринадиган ёруғ юлдуз

Т.

Тааллул — сабаб, баҳона, эрмак
Тааммул қилмоқ — ўйламоқ, хаёл қилмоқ
Табъ — кишининг табияти, характери
Тавқ — каптарнинг бўйнидаги ҳалқасимон ранг
Тазҳиб — тиллакор, олтин нақш
Такзиб — ёлғончи
Танрабо — танни тортувчи
Тар — ҳўл
Тароз — шаҳар, (жой) номи
Таррор — ўғри, ақлу хаёл ўғриси
Тағйир — ўзгартиш
Тиркаш — ўқдон
Тоб — буралиш, эшилиш
Тобдор — жингалак, буралган
Толиб — талабгор

Тотор — татарлар эли
Тоқ — пештоқ, равоқ
Тоқату тоб — тобу тоқат, сабру қарор
Туби — афсонавий дарахт
Турфафуруш — нодир, камёб нарсалар сотувчи

У.

Уд — оловга солганда (тутатганда) хушбўй ҳид чиқара-
диган дарахт.
Уд — чолғу асбоби
Уивон — сарлавҳа
Ушшоқ — ошиқлар
Уқоб — бургут

Ф.

Фардо — эрта-инднн, (эртанги кунлар)
Фароз — очиш (рўзани очиш, оғизни очиш)
Фароғ — фароғат, тинч, осойишта
Фасод — бузилиш
Фосиқ — ёмон ишлар қилувчи, ёмон йўлга борувчи

Х.

Хам — эгилган, маж. ёрнинг зулфи
Хайлу табор — тўдаю яқинлар, қариндош-уруғлар маж.
гулнинг барча турлари
Хархир — шаҳар (элат) номи
Хасак — хашак, маж. пасткаш
Хизоб — бўялган
Хилъат — кийим-кечак
Хоб — уйқу

Хобгоҳ — ётар жой, ётоқхона
Холиқ — яратган
Хўб — яхши
Хўбон — яхшилар, маж. гўзаллар
Хумор — мастлик кайфияти, ичкиликдан кейинги бош
оғриғи, тусаш, интиқ бўлиш, соғиниш, маж. хумор кўз,
сузук кўз.
Хунхор — қонхўр
Хуруж — чиқиш, қарши бош кўтариш
Хуршид — қуёш
Хусумат — бўҳтон, тухмат
Хушоб — тиниқ, ялтироқ

Ч.

Чавгон — «гўй ва чавгон» ўйинида ишлатиладиган ун
эгри таёқ
Чавгону гўй — эгри таёқ (чавгон) билан думалоқ ёғоч
тўп
Чалипо — крест
Чанбар — чамбар, гардиш, маж. севгилининг чамбар
сочлари
Чанбари чарх — қуёш ёки ойнинг айланиши
Чангнавоз — чанг чолувчи
Чарх — маж. фалак, олам, дунё
Чин — жингалак
Чин — Хитой
Чок — йиртиқ, чок этмоқ — йиртмоқ
Чокар — етим, хизматкор
«Чор табъ» — тўрт касаллик: иссиқдан, совуқдан, нам-
дан ва қуруқдан.
Чун субҳи содиқ — субҳи содиқ каби. Тонг ёришуви
икки хил бўлади: субҳи козиб — алдовчи тонг ёришуви
(тонг бир ёришиб, яна қоронғи бўлади), субҳи содиқ —
чиннакам тонг ёришуви

Ш.

- Шаб — кеча
Шабаҳ — қора қимматбаҳо тош
Шабгир — кечаси юрувчи
Шабоб — ёшлик
Шабранг — кеча тусли, кечага ўхшаш, қора
Шабдез — Хусравнинг қора рангли оти
Шабрўз — бир кеча кундуз
Шаввол — ҳижрий ойнинг ўннинчиси
Шай — нарса, предмет
Шайдо — ҳаддан ташқари ошиқ
Шак — шубҳа
Шакарафшон — шакар сочувчи, маж. ширин сўзловчи
Шакарбор — шакар ёғдирувчи, маж. севгилининг ширин сўзи
Шакари аччиқ — маж. сўзлари ачиқ
Шакарин — шакарли, сўзлари ширин
Шакарпардоз — маж. ширин сўз, ширин сухан
Шаман — бутпараст
Шарар — учқун, аланга, ёлқин
Шақоик — лоланинг бир тури
Шаҳиди Қарбало — шу чўлда Алининг душманлари томонидан унинг шаҳид қилинган (ўлдирилган) ўғли Хусайн.
Шикаста дил — кўнгли ярим, мунгли
Шикаста тан — мажруҳ, нотавон
Шикор — ов
Шитоб қилмоқ — шошилмоқ
Шустар — Эрон Хузистонидаги бир шаҳарнинг номи
Шўрангиз — исёнкор

Я.

- Якбор — бирданига, ҳаммаси
Яғмо — талон-торож
Яғмо — гўзаллар шаҳри

Қ.

Қабо — тўн, кийим
Қазо — тасодиф
Қалил — оз, андак, кам
Қалтабон — разил, пасткаш, қаллоб
Қатраи борон — ёғмир томчиси
Қорун — Мусо пайғамбар замонида ўтган афсонавий бой. Бахиллиги сабабли ер ютган эмиш.
Қосид — хат-хабар келтирувчи, хабарчи, элчи.

Ғ.

Ғадир — кўл, кўлмак, оқмайдиган сув
Ғайб — кўринмаслик
Ғамгусор — ғамхўр, меҳрибон, ҳамдам
Ғамдор — ғамгин, ғамли
Ғамза — нозу карашма
Ғонат — талон-торож
Ғуроб — қора қарға, зор

Ҳ.

Ҳаво — орзу-ҳавас
Ҳаво — Момо Ҳаво
Ҳадаф — нишона
Ҳаёт — афсонавий тириклик булоғи
Ҳалқа — маж. ёр зулфи
Ҳангом — пайт, вақт
Ҳарир — юпқа ва нозик, ипак газмол
Ҳасад — кўролмаслик, маж. орзу
Ҳасуд — ҳасад қилувчи, кўролмовчи, маж. орзу қилувчи
Ҳижоб — парда, тўсиқ, (чиммат, чачвон) ниқоб
Ҳожиб — дарвозабон, посбон, қўриқчи

Ҳоруд — ер юзига юборилган фаришта.

Ҳудуд — чегаралар (бирлиги: ҳад)

Ҳумой — афсонавий, қуш бўлиб, унинг сояси кимнинг бошига тушса, бахтли ва баланд мартабали бўлар эмиш. Шунинг учун уни «бахт қуши» деб атаганлар.

Ҳумоюн — қутлуғ, муборак, бахтли

Ҳуройин — ҳурга ўхшаш

МУНДАРИЖА

Кириш сўз	3
Тағаззулар	11
Ҳазаллар	36
Таркиботлар	87
Қитъалар	118
Рубойлар	197
Луғат ва изоҳлар	211

На узбекском языке

АДИБ САБИР ТЕРМЕЗИ

Избранные стихи

Редактор *А. Шаропов*

Рассом *В. Алухтин*

Расмлар редактори *В. Немировский*

Техн. редактор *Е. Поталова*

Корректор *О. Турдибекова*

ИБ № 670

Босмахонага берилди 22. 03. 79 й. Босишга рухсат этилди 09. 08. 79 й. Р.09120. Формати 60×90^{1/32}. Босмахона қоғози № 2. Адабий гарнитура. Юқори босма. Шартли босма л. 7,25. Нашр л. 5,6. Тиражи 10000. Заказ № 181. Баҳоси 50 т. Фафур Фулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти. Тошкент, 700129. Навоий кўчаси, 30.

Ўзбекистон ССР Нашриётлар, полиграфия ва китоб савдоси ишлари Давлат комитетининг Тошкент «Матбуот» полиграфия ишлаб чиқариш бирлашмасига қарашли 2-босмахонасида босилди. Янгийўл шаҳар, Самарқанд кўчаси, 44. 1979 йил.

Урта асрларда яшаб ижод этган нозик лирик шоир Адиб Собир Термизий ўша даврда ҳукмрон бўлган форс тилида асарлар ёзган. Адиб Собир шеърларида гўзал табиат манзаралари, ошдиқ-маъшуқаларнинг руҳий олами, шопрнинг ранг-баранг кайфиятлари жуда нафис оҳангларда акс этган.

Перевод с издания издательства «Ирфон», «Ашъори мунтахаб», составитель Ахмад Абдуллаев.
Душанбе, 1965.

Термизий Адиб Собир.

Танланган асарлар / Форсчадан Чустий ва Э. Пардаев таржималари. Масъул муҳаррир В. Раҳмон.—Т.: Адабиёт ва санъат нашриёти, 1979—232 б.

ББК 84. 5ИРН

Термизи Адиб Сабир. Избранные стихи.